

Raport diagnostyczny

Portret partnerstwa
Obszaru Funkcjonalnego
Środkowe Pomorze
- część środkowa

miasto i gmina
Czarne

miasto i gmina
Kępice

gmina
Koczała

gmina
Kofczygłowy

miasto i gmina
Miastko

gmina
Przechlewo

Gmina Rzecznica

gmina
Rzecznica

gmina
Trzebielino

gmina
Tuchomie

Raport diagnostyczny

**Portret partnerstwa
Obszaru Funkcjonalnego
Środkowe Pomorze
- część środkowa**

Raport diagnostyczny

Portret Partnerstwa: Partnerstwo obszaru Funkcjonalnego Środkowe Pomorze - część środkowa

Opracowanie

Związek Miast Polskich

Zespół autorski

Jakub Jaźwiec (redakcja); konsultacja: Marian Adamek, Piotr Górka, Krzysztof Rosenkiewicz, Wojciech Zarzycki; we współpracy z członkami Grupy Roboczej Partnerstwa

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” jest drugą edycją programu Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Obecna edycja CWD wdrażana jest przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Bezpośrednim wsparciem doradczym ekspertów FFW i ZMP objęto 77 partnerstw samorządowych. Program ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, Fundacji Fundusz Współpracy, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla partnerstw samorządowych, w tym z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi, przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie różnego typu strategie rozwoju oraz pakiety przedsięwzięć podnoszących jakość życia mieszkańców, a także dokumentacja konieczna do pozyskania dofinansowania.

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” realizowany jest w okresie od kwietnia 2022 do czerwca 2023 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020-2020.

2022 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

Gmina Miejsko-Wiejska Kępice

Gmina Miejsko-Wiejska Czarne

Gmina Miejsko-Wiejska Miastko

Gmina Koczała

Gmina Kołczygłowy

Gmina Przechlewo

Gmina Rzeczenica

Gmina Trzebielino

Gmina Tuchomie

Skład Rady Partnerstwa

Magdalena Majewska, Burmistrz Kępic – Przewodnicząca Rady Partnerstwa

Piotr Zabrocki, Burmistrz Czarnego – Członek Rady Partnerstwa

Witold Zajst, Burmistrz Miastka – Członek Rady Partnerstwa

Grzegorz Pietrzak, Wójt Gminy Koczała – Członek Rady Partnerstwa

Artur Kalinowski, Wójt Gminy Kołczygłowy – Członek Rady Partnerstwa

Krzysztof Michałowski, Wójt Gminy Przechlewo – Członek Rady Partnerstwa

Marcin Szulc, Wójt Gminy Rzeczenica – Członek Rady Partnerstwa

Tomasz Czechowski, Wójt Gminy Trzebielino – Członek Rady Partnerstwa

Jerzy Lewi Kiedrowski, Wójt Gminy Tuchomie – Członek Rady Partnerstwa

Skład Grupy Roboczej

Karolina Brzezińska-Ugorek – Koordynatorka Grupy Roboczej

Ewa Literska – Członek Grupy Roboczej

Daniel Radziszewski – Członek Grupy Roboczej

Renata Minda – Członek Grupy Roboczej

Edyta Miętka – Członek Grupy Roboczej

Dariusz Szopiński – Członek Grupy Roboczej

Małgorzata Górko – Członek Grupy Roboczej

Mariusz Matyszewski – Członek Grupy Roboczej

Małgorzata Wnuk-Lipińska – Członek Grupy Roboczej

Spis treści

1. Wstęp	9
1.1. Metodologia prac	9
2. Charakterystyka partnerstwa.....	16
2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie	16
2.2. Delimitacja OF w strukturze przestrzennej województwa.....	22
3. Portret obszaru partnerstwa – diagnoza na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych	26
3.1.1. Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa	27
3.2. Wymiar społeczny.....	30
3.2.1. Rozwój demograficzny	34
3.2.2. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi w kontekście zmian demograficznych	39
3.2.3. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną	42
3.2.4. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców	43
3.2.5. Bezpieczeństwo	43
3.3. Wymiar gospodarczy	45
3.3.1. Rynek pracy	49
3.3.2. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	51
3.3.3. Sytuacja materialna mieszkańców	54
3.3.4. Finanse, polityka podatkowa i inwestycyjna, środki zewnętrzne	54
3.4. Wymiar środowiskowo-przestrzenny.....	56
3.4.1. Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia partnerstwa w regionie/kraju	60
3.4.2. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju	60
3.4.3. Zasoby dziedzictwa kulturowego, turystyka i rekreacja	63
3.4.4. Komunikacja, transport i mobilność	66
3.4.5. Infrastruktura techniczna i OZE.....	72
3.5. Wymiar instytucjonalny.....	73

3.6.	Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych	77
3.7.	Wyniki badań mieszkańców, liderów i młodzieży	80
3.7.1.	Wyniki badań mieszkańców	80
3.7.2.	Wyniki badań liderów.....	81
3.7.3.	Wyniki badań młodzieży.....	83
3.7.4.	Wspólne wnioski	84
4.	Analiza potencjałów, problemów i potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa	86
4.1.	Kluczowe potencjały obszaru partnerstwa (zasoby i produkty lokalne).....	86
4.2.	Kluczowe problemy obszaru partnerstwa	88
4.3.	Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT).....	93
4.4.	Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa	97
5.	Wykazy i spisy.....	100

1. Wstęp

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Partnerstwa „**Partnerstwo obszaru Funkcjonalnego Środkowe Pomorze – część środkowa**” obrazuje **potencjał społeczno-ekonomiczny Partnerstwa**, z zachowaniem przestrzennych uwarunkowań środowiskowo-infrastrukturalnych oraz identyfikuje główne kierunki rozwojowe, będące podstawą jego konkurencyjności.

Dokument został opracowany w ramach projektu **Centrum Wsparcia Doradczego Plus** na zlecenie Ministerstwa Funduszy Rozwoju Regionalnego. Materiał został opracowany przez ekspertów Związku Miast Polskich, we współpracy z członkami Partnerstwa.

Celem dokumentu jest ukazanie deficytów Partnerstwa ograniczających jego rozwój oraz zidentyfikowanie potencjałów wewnętrznych będących podstawą dla ukierunkowania rozwoju. Raport diagnostyczny jest dokumentem identyfikującym kluczowe bariery hamujące rozwój społeczno-gospodarczy Partnerstwa, jednocześnie otwierającym pracę nad strategią określającą możliwe kierunki rozwojowe, poprawę jakości życia jej mieszkańców, a także wzrost konkurencyjności Partnerów.

Kompleksowa diagnoza ma na celu odpowiednio przygotować Partnerstwo do opracowania strategii rozwoju na najbliższy okres – na lata 2021-2027. Diagnoza ma charakter obszarowy i każdorazowo kończy się podsumowaniem i wnioskami. W opracowaniu uwzględniono dostępne dane źródłowe, statystyczne, oraz wygenerowane w trakcie procesu (badania, ankiety, warsztaty). Przygotowano również matrycę logiczną (drzewo problemów) oraz krótkie rekomendacje w zakresie zidentyfikowanych obszarów interwencji, które odpowiadają wymaganiom interwencji zintegrowanej w ramach instrumentów opisanych w założeniach Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027.

1.1. Metodologia prac

Niniejsze opracowanie jest wynikiem prac Zespołu Autorskiego opracowującego Raport diagnostyczny Partnerstwa. Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze

trwały od czerwca do października 2022 roku i objęły szeroki obszar zagadnień i zasób źródeł: danych, informacji i dokumentów, z wykorzystaniem specjalnie dedykowanych temu procesowi narzędzi badawczych i analitycznych.

Niniejszy raport został opracowany na podstawie kilku zasadniczych grup źródeł oraz narzędzi (pozyskania) i danych do diagnozy:

1. **Ogólnodostępne** oraz **dostarczone przez Partnerów** zastane, dotychczas **istniejące dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym** (strategie, opracowania diagnostyczne, badania, raporty, sprawozdania, bilanse, itd.). Podstawowymi kryteriami ich wykorzystania były: aktualność, merytoryczny związek z problematyką diagnozy oraz jakość – rzetelność źródła.
2. **Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL)**, specjalnie przygotowane, uzupełnione i zasilone danymi na potrzeby procesu, dostępne pod adresami: <https://partnerstwa.monitorrozwoju.pl> (MRL Partnerstwa), <https://gminy.monitorrozwoju.pl/> (MRL Gminy) i <https://analizy.monitorrozwoju.pl/> (MRL Analizy).

MRL stanowi kompleksową bazę statystyczną pogrupowaną w kluczowe kategorie i obszary rozwojowe skupione wokół trzech wymiarów: gospodarczego, społecznego i środowiskowo-przestrzennego. MRL zawiera najbardziej aktualne dane dostępne w źródłach publicznych, zebrane dla poszczególnych lat, w celu wykazania aktualnej sytuacji, ale również dynamiki zmian.

MRL umożliwia prezentację danych z poziomu wartości nominalnych, procentowych, strukturalnych (kategorii bezwzględnych) – dla komponentu MRL Analizy, lub wartości syntetycznych (kategorii względnych) – dla komponentów MRL Partnerstwa i MRL Gminy.

Analiza z wykorzystaniem MRL Partnerstwa i MRL Gminy jest dokonywana w kategoriach względnych, w ramach tzw. wskaźników syntetycznych, co stanowi syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gmin w czasie i w relacji do innych jednostek samorządu terytorialnego, stanowiących grupę porównawczą (obszar podobny). Grupę odniesienia stanowią gminy o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, a zatem o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych¹.

¹ Opracowanie „Delimitacja obszarów strategicznej interwencji państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych według metodologii z 2016 r. w zakresie

Wskaźniki syntetyczne wskazują na to, jak dana sfera (ogólny poziom rozwoju, wymiar, obszar, podobszar) prezentuje się w stosunku do średniego poziomu grupy porównawczej. Wartości dodatnie oznaczają „lepszą” sytuację (przewagę) niż średnia w grupie porównawczej, a wartości ujemne „gorszą” sytuację (stratę) niż średnia w grupie porównawczej.

Wartością wskaźnika syntetycznego potencjału rozwoju partnerstwa jest średnia odpowiednich wskaźników gmin wchodzących w skład partnerstwa w relacji do innych JST z tej samej grupy funkcjonalnej gmin. Dla uwzględnienia zróżnicowania gmin w Partnerstwie wartość syntetycznego wskaźnika dla partnerstwa jest średnią ważoną uwzględniającą liczbę mieszkańców poszczególnych gmin.

3. **Zasób kartograficzny i system map** – narzędzie analizy i prezentacji danych dedykowanych Partnerstwu w formie wizualnej: kartogramu i ikonografii.

4. **Badanie opinii mieszkańców gmin obszaru Partnerstwa**, przeprowadzone online w czerwcu i lipcu 2022 roku, w którym wzięło udział łącznie 669 osób deklarujących zamieszkanie na terenie gmin Partnerstwa. Badanie było ogólnodostępne dla wszystkich zainteresowanych.

Głównym celem badania było poznanie opinii mieszkańców gmin z obszaru Partnerstwa o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie. W efekcie badanie zostanie wykorzystane przy planowaniu przez Partnerstwo kierunków rozwoju.

Raport z badania stanowi załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu.

5. **Badanie opinii lokalnych liderów (VIP)**, przeprowadzone online w czerwcu 2022 roku, w którym wzięły udział łącznie 73 osoby, wyselekcjonowane z grupy interesariuszy (łącznie 79 osób).

Głównym celem badania było poznanie opinii liderów z obszaru Partnerstwa, z czterech grup interesów (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów opinii), o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie. W efekcie badanie zostanie wykorzystane przy planowaniu przez Partnerstwo kierunków rozwoju.

społecznych i ekonomicznych obszarów problemowych. Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na 2018 rok” zrealizowane w Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk przez prof. Przemysława Śleszyńskiego i prof. Tomasza Komornickiego

Raport z badania stanowi załącznik nr 2 do niniejszego dokumentu.

6. **Badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży**, przeprowadzone online we wrześniu 2022 roku, w którym wzięły udział łącznie 64 osoby, z czego 50 zadeklarowało zamieszkanie na terenie gmin Partnerstwa. Badanie przeprowadzono w szkołach ponadpodstawowych, w których zarejestrowani są uczniowie mieszkający na terenie gmin Partnerstwa.

Głównym celem badania było zdobycie oraz uzupełnienie wiedzy (w odniesieniu do danych zastanych lub badań jakościowych) na temat planów życiowych i edukacyjnych młodzieży w kontekście ich zamieszkania na obszarach zagrożonych kryzysem i utratą kluczowych funkcji rozwojowych. Badanie diagnozuje trudności odnalezienia się młodych ludzi na rynku pracy, ich stosunku do przedsiębiorczości i aktywności życiowej, plany zawodowe oraz atrakcyjność osiedleńczą gmin z obszaru Partnerstwa.

Raport z badania stanowi załącznik nr 3 do niniejszego dokumentu.

7. **Ankieta dotycząca warunków rozwoju przedsiębiorczości**, przygotowana w sierpniu 2022 roku, jako pomocnicze narzędzie diagnostyczne w obszarze gospodarczym gmin Partnerstwa, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorczości. Ankieta stanowiła narzędzie samooceny i była wypełniana przez poszczególne samorządy indywidualnie.

Głównym celem ankiety było uzyskanie podstawowych informacji potrzebnych do zdiagnozowania uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości w gminach z obszaru Partnerstwa dla określenia w strategii rozwoju Partnerstwa oraz kierunków i form działania, ważnych dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

Zbiorcze podsumowanie stanowi załącznik nr 4 do niniejszego dokumentu.

8. **Ankieta potencjału instytucjonalnego**, przygotowana we wrześniu 2022 roku, jako pomocnicze narzędzie diagnostyczne w obszarze instytucjonalnym gmin Partnerstwa, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału i możliwości współpracy. Kwestionariusz stanowił narzędzie samooceny i był wypełniany przez poszczególne samorządy indywidualnie.

Głównym celem ankiety było uzyskanie podstawowych informacji w zakresie potrzeb i zasobów ludzkich oraz infrastrukturalnych, jako zaplecza administracyjnego do prowadzenia procesów strategicznych na poziomie Partnerstwa, ale także doświadczeń, warunków i możliwości wzajemnej współpracy pomiędzy poszczególnymi samorządami Partnerstwa.

Zbiorcze podsumowanie stanowi załącznik nr 5 do niniejszego dokumentu.

9. **Matryca kluczowych potencjałów (zasobów i produktów)**, przygotowana we wrześniu 2022 roku, jako narzędzie diagnostyczne w obszarze strategicznym samorządów Partnerstwa. Matryca stanowiła narzędzie wypracowane w formule warsztatowej z różnymi sektorami i grupami interesów, w tym interesariuszami kluczowymi, i służyła do zidentyfikowania oraz selekcji kluczowych zasobów i produktów na poziomie lokalnym oraz poziomie Partnerstwa.

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie i ocena potencjału zasobów, które mogą być wykorzystane dla generowania łańcuchów produktów, zidentyfikowanie kluczowych produktów o największym potencjale rozwoju i generujących największe korzyści dla lokalnej społeczności oraz samosprawdzenie w zakresie potencjału Partnerstwa.

10. **Matryca bilansu usług na terenie Partnerstwa**, przygotowana w sierpniu 2022 roku, jako narzędzie samooceny popytu i podaży usług publicznych dostępnych dla poszczególnych gmin Partnerstwa, wraz z symulacją przepływów usług pomiędzy samorządami (zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz obszaru Partnerstwa).

Głównym celem matrycy była identyfikacja kluczowych potrzeb mieszkańców na usługi publiczne oraz poziomu podaży (wypełnienia) na te usługi w poszczególnych samorządach, oraz wskazaniem innych ośrodków, w których usługi te są realizowane. Pozwala to zobrazować przepływ i dostępność usług publicznych w ramach Partnerstwa (samowystarczalność) oraz obszary deficytowe, dla których mieszkańcy korzystają z ośrodków zewnętrznych (brak usługi lub niewystarczająca jakość).

11. **Matryca celów**, przygotowana w sierpniu 2022 roku, jako narzędzie diagnostyczne w obszarze strategicznym samorządów Partnerstwa. Matryca stanowiła narzędzie autodiagnozy kluczowych celów strategicznych poszczególnych samorządów, znajdujących się w aktualnych dokumentach strategicznych (strategiach rozwoju) lub o charakterze strategicznym (strategie ponadlokalne, programy rewitalizacji, itd.).

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie powiązań strategicznych i wspólnych kierunków rozwojowych według stanu obecnego dla poszczególnych samorządów Partnerstwa i stworzenie wspólnego obrazu strategicznego całego Partnerstwa. Pozwala to wstępnie zidentyfikować powiązania strategiczne i potencjalnie również funkcjonalne, w ramach prowadzonego procesu diagnozy.

12. **Drzewo problemów**, jako narzędzie pozwalające na zidentyfikowanie kluczowych problemów wspólnych dla całego obszaru Partnerstwa w formie matrycy logicznej. Matryca wypracowana w toku prac warsztatowych w sierpniu i wrześniu 2022 roku wspólnie z przedstawicielami samorządów Partnerstwa, w tym interesariuszy zewnętrznych.

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie kluczowych i wstępnych wyzwań i deficytów (problemów) wspólnych dla całego obszaru Partnerstwa, uzupełnionych o kluczowe zależności przyczynowo-skutkowe dla poszczególnych problemów. Pozwala to na zobrazowanie faktycznego ciągu logicznego dla wybranych wyzwań.

13. **Matryca SWOT**, przygotowana we wrześniu 2022 roku, jako podsumowujące narzędzie diagnostyczne w obszarze strategicznym samorządów Partnerstwa. Matryca stanowiła narzędzie identyfikacji kluczowych determinantów (czynników) wpływających pozytywnie lub negatywnie na rozwój Partnerstwa oraz na analizie powiązań pomiędzy tymi czynnikami.

Głównym celem matrycy było zidentyfikowanie wspólnych dla Partnerstwa kategorii czynników, które mają największy wpływ na rozwój strategiczny oraz analiza zależności pomiędzy tymi czynnikami. Pozwala to zidentyfikować obszary strategicznej interwencji i zasadnicze potencjały do wykorzystania w tym procesie.

14. **Kluczowi interesariusze**, jako wstępnie wyselekcjonowana w czerwcu 2022 roku grupa współpracy dostarczająca wiedzy i informacji o sytuacji na obszarze Partnerstwa, zapewniając różnorodność wniosków i ocen w trakcie całego procesu

Głównym celem narzędzia była identyfikacja i zaproszenie do współpracy partnerskiej najważniejszych przedstawicieli, reprezentantów, liderów obszaru Partnerstwa, z czterech grup interesów (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów opinii). Pozwala to na uzyskanie zróżnicowanych ocen i opinii od reprezentantów kluczowych środowisk w zakresie rozwoju Partnerstwa.

15. **Spacer badawczy**, jako narzędzie pomocnicze, w formie spotkania bezpośredniego z poszczególnymi samorządami Partnerstwa, na miejscu i w terenie, prowadzone w okresie czerwiec-wrzesień 2022 roku.

Głównym celem narzędzia było empiryczne poznanie kluczowych miejsc, przestrzeni, ludzi, wyzwań i potencjałów danego samorządu Partnerstwa. Pozwala na wstępne wnioskowanie i zebranie podstawowych informacji uzupełniających do wykorzystania w trakcie całego procesu strategicznego.

16. **Spotkania Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa**, jako cykliczne narzędzie pomocnicze, w formie spotkań zdalnych odbywających się w pełnej reprezentacji i w stałych terminach z udziałem kluczowych przedstawicieli samorządów Partnerstwa oraz przedstawicielami Związku Miast Polskich.

Głównym celem narzędzia była ciągła i transparentna komunikacja, współuczestniczenie wszystkich stron w procesie diagnostycznym oraz sprawne wykorzystanie pozostałych narzędzi, wypracowanie kluczowych wniosków oraz zatwierdzanie poszczególnych zadań. Pozwala to na sprawniejsze i efektywniejsze zarządzanie procesem na zasadach współodpowiedzialności i współdecydowania według przyjętego schematu funkcjonowania.

2. Charakterystyka partnerstwa

2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie

Partnerstwo pn. „Partnerstwo obszaru Funkcjonalnego Środkowe Pomorze – część środkowa”, zostało **zawiązane w dniu 25 września 2020 r.** poprzez zawarcie listu intencyjnego przez niżej wymienione samorządy:

- Gminę Miejsko-Wiejską Kępice,
- Gminę Miejsko-Wiejską Czarne,
- Gminę Miejsko-Wiejską Miastko,
- Gminę Koczała,
- Gminę Kołczygłowy,
- Gminę Przechlewo,
- Gminę Rzeczenica,
- Gminę Trzebielino,
- Gminę Tuchomie.

Zawiązane Partnerstwo jest stosunkowo młodym porozumieniem, **bez zinstytucjonalizowanego charakteru i formy prawnej** (na tym etapie), ale zamierzającym podjąć również działania w kierunku jego sformalizowania.

Obszar Funkcjonalny Środkowe Pomorze – część środkowa stanowi obszar spójny ekonomicznie i społecznie, odróżniający się zasadniczo od regionów sąsiadujących. Na odrębne traktowanie tego obszaru jako regionu ma fakt funkcjonowania na tym obszarze przez okres 23 lat (1975-1998) województwa słupskiego, a także duże podobieństwo fizyczno-geograficzne, społeczno-gospodarcze, demograficzne, kulturowe, historyczne i osadnicze.

Dążąc do poprawy sytuacji gospodarczej i społecznej, samorządy Obszaru Funkcjonalnego Środkowe Pomorze **zobowiązały się do podjęcia działań** zmierzających do:

- rewitalizacji zdegradowanych obszarów, w tym terenów popegeerowskich;
- wzmożenia opieki nad osobami starszymi i wykluczonymi oraz poprawy opieki zdrowotnej;
- dążenie do poprawy stanu infrastruktury, w szczególności drogowej;

- wsparcia przedsiębiorców;
- rozwoju budownictwa mieszkaniowego;
- podejmowania działań proekologicznych i inwestowania w Odnawialne Źródła Energii;
- poprawy jakości edukacji;
- poprawy atrakcyjności turystycznej.

Zawiązane Partnerstwo podjęło się działań na rzecz wzajemnej współpracy w celu opracowania i osiągnięcia celów, które w przyszłości przyczynią się do podniesienia wartości społecznej i ekonomicznej tej części regionu. W tym celu w Partnerstwie **wyodrębniono Radę Partnerstwa** z rolą uchwałodawczą i strategiczną, oraz **Grupę Roboczą**, operacyjną, których podstawowym zadaniem jest podejmowanie działań w celu zacieśnienia współpracy między samorządami oraz opracowanie dokumentów strategicznych, wdrożeniowych, projektowych, w tym pozyskiwania środków do finansowania wspólnych inicjatyw.

Należy wspomnieć, że sygnatariusze porozumienia współdziałają dłużej, niż wynika to z podjętej deklaracji we wrześniu 2020 roku. Przed podpisaniem listu intencyjnego, współpraca partnerów opierała się na **szerzeniu idei samorządności i wzajemnego wspierania się** w dążeniu do poprawy warunków życia i poprawy zasobów infrastrukturalnych, które jako całość miało wpływ na rozwój tego terenu.

Rysunek 1: Położenie Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

Wszystkie samorządy wchodzące w skład partnerstwa są **połączone liniowo**, granicząc bezpośrednio ze sobą, są **położone w województwie pomorskim**, w granicach administracyjnych trzech powiatów:

- powiatu bytowskiego: Miastko, Kołczygłowy, Trzebielino, Tuchomie
- powiatu człuchowskiego: Czarne, Koczała, Przechlewo, Rzeczenica
- powiatu słupskiego: Kępice

Pod względem przyrodniczym cały obszar partnerstwa charakteryzuje się **przyjazyłymi warunkami naturalnymi** z bardzo dużą ilością terenów zielonych, lasów oraz naturalnych cieków i zbiorników wodnych, w szczególności rzek i jezior.

Spora część obszaru partnerstwa znajduje się w **granicach podlegających ochronie krajobrazowej**: obszarów chronionego krajobrazu i Natura 2000. W związku z występującymi walorami środowiska naturalnego oraz brakiem obszarów istotnie zdegradowanych przez przemysł, turystyka w oparciu o zasoby naturalne coraz częściej staje się głównym źródłem utrzymania rodzin i w znacznym stopniu wpływa

na rozwój ekonomiczny gmin członkowskich. Tym samym obszar Partnerstwa ma szczególne predyspozycje do rozwoju kierunków turystycznych i rekreacyjnych.

Powierzchnia całego Partnerstwa wynosi 2242,4 km². Łączna liczba ludności na obszarze Partnerstwa wynosi 62357 osób, co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie prawie 28 osób/km².

Tabela 1: Podstawowe dane liczbowe dotyczące gmin

Nazwa Partnera	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (osoby)	Gęstość zaludnienia (osoby/km ²)
Gmina Miejsko-Wiejska Kępice	293,1	8888	30,3
Gmina Miejsko-Wiejska Czarne	234,8	8921	38,0
Gmina Miejsko-Wiejska Miastko	466,1	19185	41,2
Gmina Koczała	223,4	3310	14,8
Gmina Kołczygłowy	170,0	4199	24,7
Gmina Przechlewo	244,0	6240	25,6
Gmina Rzeczenica	274,8	3619	13,2
Gmina Trzebielino	226,0	3686	16,3
Gmina Tuchomie	110,2	4309	39,1
RAZEM	2242,4	62357	27,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (2021)

Mimo różnorodności występujących między członkami Partnerstwa, obszar ten jest stosunkowo **jednolity i spójny**. Świadczyć o tym mogą choćby uwarunkowania przyrodnicze, polityka ochrony środowiska oraz przeważająca produkcja rolnicza w indywidualnych gospodarstwach. Poszczególne gminy Partnerstwa wykazują podobieństwo również na poziomie poszczególnych strategii rozwoju.

Biorąc pod uwagę charakterystykę poszczególnych gmin podjęto próbę ich syntetycznej definicji z punktu widzenia wspólnoty mieszkańców, ducha gminy (genius loci) i warunków fizycznych:

Tabela 2: Charakterystyka Partnerstwa

Wspólnota mieszkańców	Duch gminy (genius loci)	Warunki fizyczne
Uogólniony opis partnerstwa		
Partnerstwo charakteryzuje się wielokulturowością , co wiąże się w dużej mierze z historią Pomorza i II wojną światową. Do dziś mieszkają tu potomkowie ludności napływowej z kresów wschodnich - Ukraińcy, Łemkowie, ale też Kaszubi, czy ludność pochodzenia niemieckiego. Obecnie te wspólnoty wzajemnie się przenikają i uzupełniają , co tworzy bardzo zróżnicowane społeczeństwo	Samorządy w przeważającej części odpowiedzialne społecznie . Oddalone od dużych miast , co sprzyja spokojnemu życiu czy rozwojowi ekologicznej turystyki. Większość gmin ma bogatą historię oraz zabytki, które o niej przypominają potomnym. Społeczeństwa są aktywne , wytwarzające produkty lokalne.	Partnerstwo ma zasadniczo charakter rolniczo-leśny . Brak tu dużych zakładów pracy i przemysłu. Powietrze jest tu czyste ze względu na dużą lesistość . Liczne jeziora i rzeki są dużym potencjałem każdej z gmin. Lasy bogate w runo leśne i dzięki zwierzyńcy przyciągają swoich amatorów.
Gmina Miejsko-Wiejska Kępice		
Wspólnotę mieszkańców tworzy w znacznej części ludność napływowa (Łemkowie, Ukraińcy, Kaszubi, ludność pochodzenia niemieckiego, ludność z terenów Kresów), tym samym funkcjonuje tu obok siebie wiele kultur, obyczajów i tradycji	Prężnie rozwijająca się Gmina pod względem społecznym, infrastrukturalnym i turystycznym, położona na skraju województwa pomorskiego i powiatu słupskiego	Obszar otoczony lasami ponad 60% powierzchni gminy oraz małymi malowniczymi jeziorami
Gmina Miejsko-Wiejska Czarne		
Napływ ludności z różnych stron świata wpłynął na jej wielokulturowość i niepowtarzalność. Wspólnotę mieszkańców tworzą ludzie angażujący się w życie społeczne, którzy chętnie dzielą się swoim doświadczeniem z innymi	Miejsce przyjazne dla mieszkańców i turystów. Samorząd angażujący się społecznie. Z powodzeniem działające organizacje, takiej jak Kluby Seniora, Centrum Wsparcia Rodziny i Dziecka czy Koła Gospodyń Wiejskich	Gmina stanowiąca wrota Pomorza położona przy zbiegu trzech województw: pomorskiego, zachodniopomorskiego i wielkopolskiego, przy linii kolejowej Chojnice-Szczecinek. Jej największym atutem są czysta woda i powietrze oraz wielkie ilości jagód, grzybów oraz ekologiczna żywność
Gmina Miejsko-Wiejska Miastko		
Gmina charakteryzuje się wielokulturowością i dużym odsetkiem ludności napływowej z kresów wschodnich oraz innych regionów Polski. Wśród mieszkańców tworzą się stowarzyszenia kulturalne, które integrują lokalną społeczność do wspólnych działań	Ukształtowanie miasta wśród okalających go wzgórz sprawia, iż nabiera on kameralnego klimatu, a rozbrzmiewający codziennie hejnał miejski jest symbolicznym elementem podtrzymującym tożsamość miejsca. Liczne formy architektoniczne, w tym figurą zbója Rummela, która odnosi się do lokalnej legendy o genezie Miastka – Rummelsburga, budują współczesną historię tego miejsca	Gmina Miastko to jedna z największych gmin w Polsce, dobrze skomunikowaną na którą składa się ośrodek miejski oraz 73 wsie. Na terytorium gminy znajduje się wiele obszarów chronionych, użytków rolnych i leśnych oraz liczne akwenty wodne, w tym jedno z największych w Europie – jezioro lobeliowe w Bobięcinie
Gmina Koczała		
Wspólnota mieszkańców Gminy to połączenie różnorodnych kultur	Gmina to bezpieczne miejsce do życia z dala od zgiełku miast wśród	Gmina to obszar, w przeszło 70 % zalesiony, z ogromnym

tworzących jedną całość i wzajemnie się przenikających i uzupełniających	lasów bogatych w runo leśne i czystych jezior oraz rzek	potencjałem do turystyki i rekreacji, z dużą ilością jezior, w tym największym Dymno z doskonałą jakością wody i obszarem „Natura 2000”
Gmina Kołczygłowy		
Gmina charakteryzuje się znaczną wielokulturowością, ale też wyjątkową aktywnością kobiet. Na 16 sołectw funkcję sołtysa pełni piętnaście Pań i jeden mężczyzna. Tutaj to kobiety chętniej podejmują inicjatywy i chętniej uczestniczą w różnego rodzaju działaniach społecznych	Gmina stawia na budowanie integracji społecznej niezbędnej w kontekście zmian gospodarczych, społeczno-kulturowych i demograficznych, jak też na efektywne wykorzystywanie potencjałów naturalnych oraz wzrost konkurencyjności poprzez silny i aktywny kapitał społeczny	Gmina ma charakter rolniczo-leśny na co złożyły się warunki przyrodniczo-gospodarcze i położenie ekonomiczno-geograficzne. Ma to znaczący wpływ na gminną gospodarkę składającą się głównie z rolnictwa i leśnictwa.
Gmina Przechlewo		
Bogactwo gminy to nie tylko przyroda, historia i zabytki. To przede wszystkim jej mieszkańcy – przyjaźni ludzie, których aktywność sprawia, że Gmina należy do najprężniej rozwijających się społeczności Pomorza	33 powody by ją zobaczyć. Gmina to prężnie rozwijający się gospodarczo i turystycznie ośrodek Powiatu Człuchowskiego. Cuda natury, przyjaźni ludzie, wypoczynek i zabawa w pięknym miejscu	Przepiękne krajobrazowo okolice należą do najbardziej urozmaiconych terenów regionu. Bogata historia, zabytki, wspaniałe walory krajobrazowe, istniejąca infrastruktura turystyczna oraz liczne wydarzenia kulturalne sprawiają, iż tereny te są atrakcyjne dla turystów
Gmina Rzeczynica		
Wspólnotę mieszkańców Gminy tworzą ludzie z potencjałem chcący angażować się w życie gminy. Część mieszkańców tworzy produkty lokalne wysokiej jakości, w tym zdrową żywność	Samorząd jest odpowiedzialny społecznie. To tutaj z powodzeniem działają podmioty ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne i CIS)	Gmina jest zielonymi płucami województwa pomorskiego – lesistość w Polsce wynosi 30,36%, a w Gminie aż 65,7%. Tutaj znajdują się wyjątkowe walory środowiska naturalnego, w tym tereny zielone, czyste powietrze, brak jest uciążliwego przemysłu
Gmina Trzebielino		
Społeczeństwo bardzo zróżnicowane z potencjałem do rozwoju	Środowisko naturalne z małą ilością zmian antropogenicznych, umożliwiające odpoczynek od terenów zurbanizowanych	Miejsce dla osób preferujących zróżnicowane warunki klimatyczne, przyciągające dużymi połaciami leśnymi i krajobrazem, który w związku z występowaniem tu wzniesień morenowych można czasem pomylić z górskim
Gmina Tuchomie		
W Gminie grupy mieszkańców chętnie angażują się w sprawy lokalne, a osoby te zazwyczaj aktywne są na kilku płaszczyznach jednocześnie. Część mieszkańców specjalizuje się w tworzeniu produktów lokalnych	Gmina opiera się na pięknie i spokoju otaczającej przyrody oraz na kultywowaniu i rozpowszechnianiu tradycji kaszubskich. Dodatkowo jest ona nowoczesna dzięki aktywności Samorządu, który skutecznie pozyskuje środki na realizację różnorodnych inwestycji	Na terenie Gminy dominuje rolniczy charakter terenów o urozmaiconej rzeźbie. Występuje tutaj bogactwo naturalnych jezior o dużej czystości i rozległe obszary leśne oraz bogaty świat dzikich zwierząt

Źródło: opracowanie własne

2.2. Delimitacja OF w strukturze przestrzennej województwa

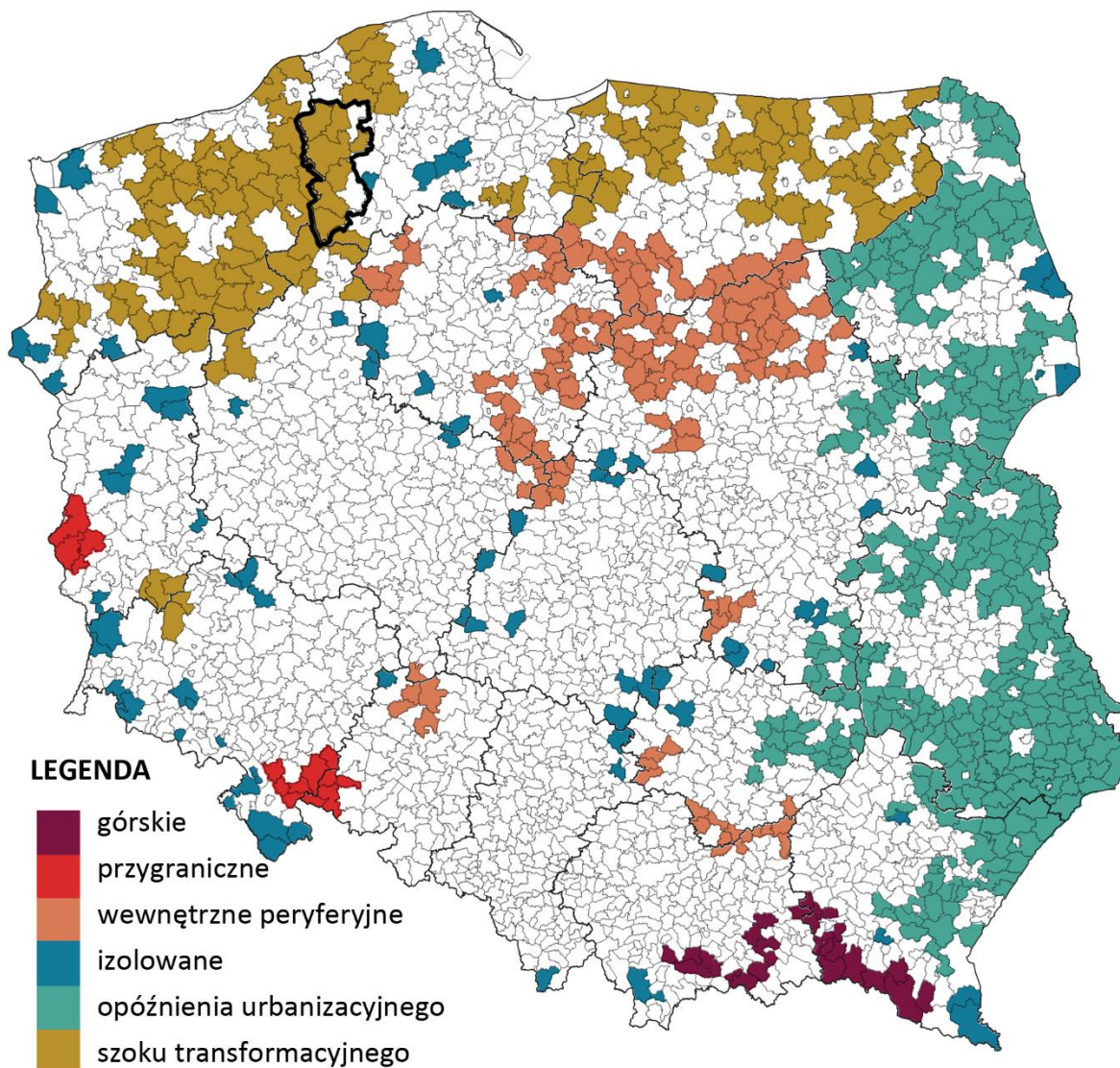
Gminy wchodzące w skład Partnerstwa zalicza się do gmin **zmarginalizowanych**, wg poniższej klasyfikacji.

Tabela 3: Typologia gmin

Gmina Miejsko-Wiejska Kępice	
Funkcja wiodąca gminy	J3_GMW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczne
Gmina Miejsko-Wiejska Czarne	
Funkcja wiodąca gminy	J3_GMW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczne
Gmina Miejsko-Wiejska Miastko	
Funkcja wiodąca gminy	J3_GMW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczne
Gmina Koczała	
Funkcja wiodąca gminy	J4_GW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczno-ekonomiczne
Gmina Kołczygłowy	
Funkcja wiodąca gminy	J4_GW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	nie dotyczy
Rodzaj obszaru problemowego	nie dotyczy
Gmina Przechlewo	
Funkcja wiodąca gminy	G4_GW: Funkcje pozarolnicze
Typ obszaru problemowego	nie dotyczy
Rodzaj obszaru problemowego	nie dotyczy
Gmina Rzeczenica	
Funkcja wiodąca gminy	J4_GW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Ekonomiczne
Gmina Trzebielino	
Funkcja wiodąca gminy	J4_GW: Gospodarka ekstensywna
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczno-ekonomiczne
Gmina Tuchomie	
Funkcja wiodąca gminy	I4_GW: Umiarkowana funkcja rolnicza
Typ obszaru problemowego	Szoku transformacyjnego
Rodzaj obszaru problemowego	Społeczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

Rysunek 2: Charakterystyka obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

Zróżnicowanie rozwojowe województwa Pomorskiego ma swoje odniesienia i kontekst przestrzenny, co wpływa na prowadzenie polityki regionalnej – jej kierunki i zakres. Warunki te określone są w **Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030**², a ich znajomość pozwala na włączanie w procesy rozwojowe obszarów o niższym poziomie rozwoju społecznego i gospodarczego lub wyraźnych barierach

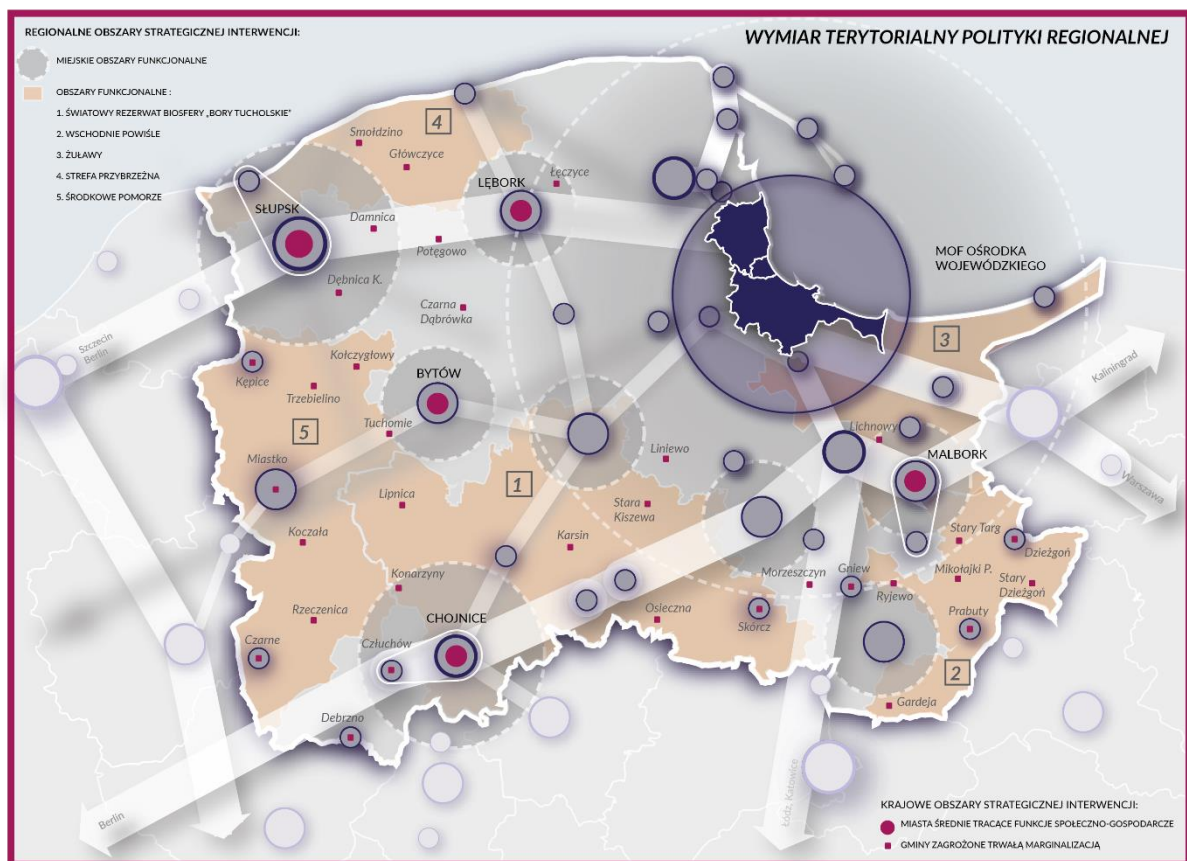
² Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030. Załącznik do uchwały nr 376/XXXI/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2021 roku

rozwojowych. Wymiar terytorialny SRWP 2030 pozwala na adresowanie interwencji publicznej z różnych obszarów tematycznych wobec wybranych obszarów funkcjonalnych województwa, poprzez zastosowanie na poziomie operacyjnym konkretnych instrumentów terytorialnych.

Modelową strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzą m.in. tzw. strefy wielofunkcyjne – przede wszystkim obejmujące obszary wiejskie i małe miasta, które z uwagi na specyfikę położenia geograficznego oraz relacje funkcjonalno-przestrzenne są **obszarami funkcjonalnymi** o zróżnicowanych uwarunkowaniach rozwojowych, odmiennych potencjałach i specyficznych barierach, do których należy tożsamy z Partnerstwem **obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług**: Obszar Funkcjonalny (OF) Środkowe Pomorze.

Zgodnie z regionalnym punktem widzenia obszar ten cechuje koncentracja czynników społeczno-gospodarczych negatywnie wpływających na dynamikę ich rozwoju. Interwencja powinna przełamywać szereg niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych, w tym utrudniony dostęp do usług publicznych. Istotnym czynnikiem ograniczającym ich możliwości rozwojowe jest zła dostępność przestrzenna (transportowa); przede wszystkim do ośrodka wojewódzkiego, ale także ośrodka regionalnego, determinująca brak możliwości efektywnego korzystania z bodźców rozwojowych, generowanych przez duże ośrodki miejskie. Z uwagi na położenie większości gmin zakwalifikowanych do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w strefach przygranicznych z województwami sąsiednimi, działania rozwojowe w stosunku do tych obszarów powinny być istotnym elementem współpracy na szczeblu międzyregionalnym, dążącej do zmniejszenia dysproporcji rozwojowych.

Rysunek 3: Wymiar terytorialny polityki regionalnej

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, str. 122.

Należy również zwrócić uwagę, że z punktu widzenia zgodności celowej, wskazane obszary podjętych zobowiązań Partnerstwa są **spójne z celami strategicznymi wskazanymi w obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030**, w której wskazano m.in.: 1.1 Bezpieczeństwo środowiskowe, 1.2 Bezpieczeństwo energetyczne, 1.3 Bezpieczeństwo zdrowotne, 2.1 Fundamenty edukacji, 2.2 Wrażliwość społeczna, 2.4 Mobilność, 3.1 Pozycja konkurencyjna, 3.2 Rynek pracy, 3.3 Oferta turystyczna i czasu wolnego.

3. Portret obszaru partnerstwa – diagnoza na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych

Portret statystyczny przygotowano dla zobrazowania sytuacji społeczno-gospodarczej i środowiskowo-przestrzennej obszaru Partnerstwa. Zgodnie z teorią zrównoważonego rozwoju przeanalizowano trzy wymiary rozwoju: **gospodarczy, społeczny i środowiskowo-przestrzenny**. Następnie w ramach każdego z wymiarów wyodrębniono dodatkowe podobszary analizy.

Na ich bazie dokonano sformułowania wniosków istotnych z punktu widzenia diagnozowania problemów, deficytów, ale też potencjałów rozwojowych badanego obszaru Partnerstwa. Jednocześnie przeprowadzone wnioskowanie wskazuje **kluczowe, kierunkowe obszary wsparcia i rozwoju**, bez pogłębionej analizy eksperckiej. Pozwala to na ich ukierunkowanie, ale nie zamknięcie, podczas procesu **wyodrębnienia celu strategicznego rozwoju i kierunków interwencji**.

Portret statystyczny Partnerstwa został przedstawiony w dwóch zasadniczych ujęciach. Przede wszystkim z perspektywy całego Partnerstwa oraz, w niektórych przypadkach, z perspektywy każdej z gmin Partnerstwa osobno, wraz ze zbiorczym podsumowaniem.

Do stworzenia portretu statystycznego obszaru Partnerstwa i jego charakterystyki wskaźnikowej, zarówno w obszarze podstawowym, jak i pogłębionym, obszarowym, wykorzystano:

- Dostępne dane statystyczne przedstawione w formie wskaźników syntetycznych rozwoju Partnerstwa (MRL Partnerstwa) i poszczególnych gmin (MRL Gminy);
- Dostępne dane statystyczne przedstawione w formie wartości nominalnych, danych procentowych i strukturalnych dla Partnerstwa (MRL Analizy);
- Zebrane zastane w Partnerstwie dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym (strategie, opracowania, badania, raporty, etc.)

- Zebrane dane z przeprowadzonych badań i ankiet: młodzieży, mieszkańców, liderów, przedsiębiorczości;
- Wnioski z przeprowadzonych spotkań warsztatowych, spacerów badawczych i białego wywiadu.

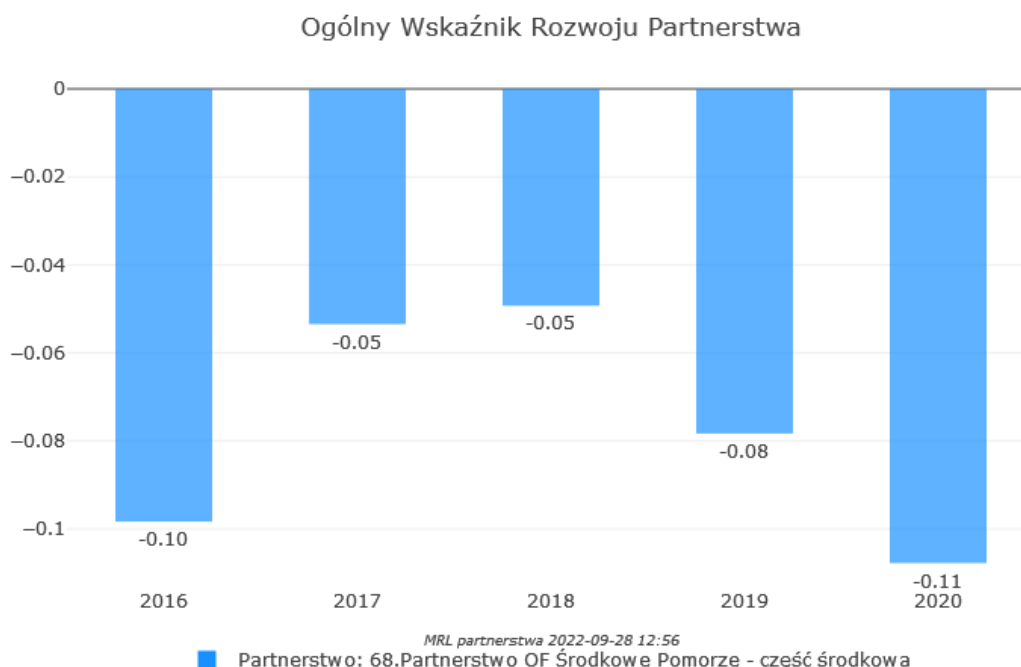
Portret został przedstawiony w następujących wymiarach:

- **Ogólny**, stanowiący podsumowanie kompleksowego obrazu statystycznego Partnerstwa;
- **Spółeczny**, obrazujący demografię oraz dostępność i jakość usług publicznych;
- **Gospodarczy**, obrazujący potencjał gospodarczy i rynku pracy;
- **Środowiskowo-przestrzenny**, obrazujący jakość środowiska naturalne i dostępność przestrzenno-komunikacyjną.

3.1.1. Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa

Ogólny obraz statystyczny Partnerstwa pokazuje, że jest ono jest stosunkowo (statystycznie) **słabsze od gmin podobnych** i dodatkowo **dynamika zmian jest ujemna i mniejsza niż w grupie porównawczej**.

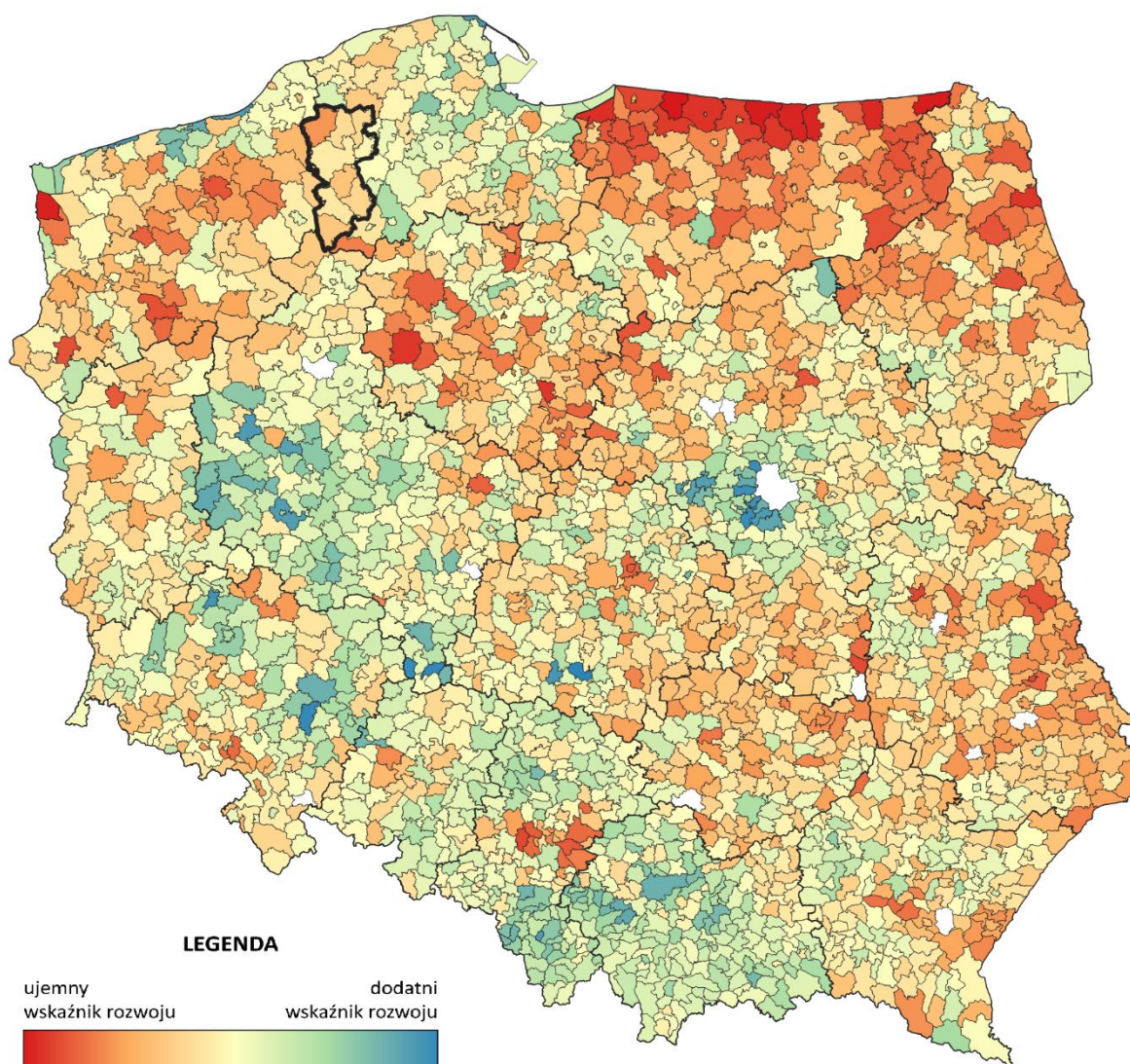
Rysunek 4: Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa wskazuje, iż ogólna sytuacja w roku 2020 w Partnerstwie jest znacznie słabsza niż średnia dla grupy referencyjnej i od kilku lat spadek ten postępuje, gdyż wykazuje również stałą, ujemną dynamikę. Warto zwrócić uwagę, że szczególnie odnosząc się do roku 2017, dla którego nastąpił ogólny wzrost rozwoju, **wartość syntetyczna spadła ponad dwukrotnie**. Oznacza to, że **dystans ten się pogłębia** i bez kluczowych, celowanych interwencji, może postępować dalej oddalając samorzady Partnerstwa do szybciej rozwijających się samorządów.

Rysunek 5: Ogólny wskaźnik rozwoju na tle kraju (2020)

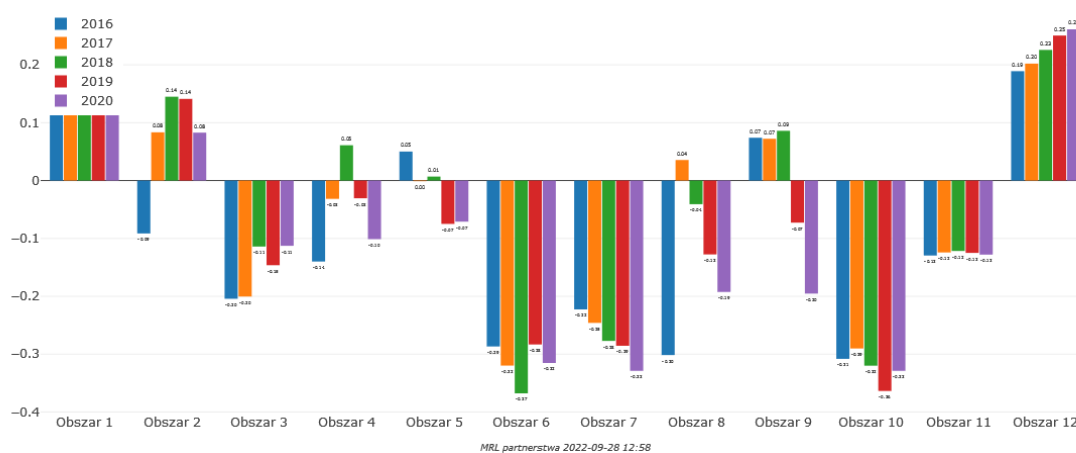
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W kolejnym kroku należy zwrócić szczególną uwagę, które wymiary i obszary wzmacniają i rozwijają Partnerstwo, co oznacza, że można je pogłębić i wykorzystać

do rozwoju społeczno-gospodarczego, a które wykazują największe deficyty i największe spadki rozwoju, powodując konieczność interwencji w celu zatrzymania niekorzystnych trendów.

Na obszarze Partnerstwa, **obszarem** generalnie **najmocniejszym** jest lokalne środowisko przyrodnicze, pozytywną wartość mają również potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki oraz rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej. Natomiast **najłabsze** zdecydowanie są sytuacja materialna mieszkańców (ich zarobki), dostępność i jakość mieszkań, dezintegracja społeczna i brak rozwiniętego kapitału społecznego, dostępność komunikacyjna (wewnętrzna i zewnętrzna) oraz niezadowolająca struktura i ład przestrzenny.

Rysunek 6: Wskaźniki ogólne – wykres kolumnowy

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Tabela 4: Wskaźniki ogólne – obszary

Nazwa obszaru	2016	2017	2018	2019	2020	zm.
1. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	0,12	0,13	0,17	0,15	0,15	↗
2. Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej	-0,09	0,08	0,14	0,14	0,08	↑
3. Sytuacja materialna mieszkańców	-0,20	-0,20	-0,11	-0,15	-0,11	↗
4. Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju)	-0,14	-0,03	0,06	-0,03	-0,10	≈
5. Dostępność i jakość usług oraz infrastruktury	0,05	-0,00	0,01	-0,07	-0,07	↓
6. Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie	-0,29	-0,32	-0,37	-0,28	-0,32	↘
7. Zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny gminy	-0,22	-0,25	-0,28	-0,29	-0,33	↘
8. Poziom bezpieczeństwa	-0,30	0,04	-0,04	-0,13	-0,19	↗
9. Sytuacja demograficzna	0,07	0,07	0,09	-0,07	-0,20	↓
10. Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i	-0,31	-0,29	-0,32	-0,36	-0,33	↘

wewnętrzna)						
11. Ład i struktura przestrzenna obszaru	-0,13	-0,12	-0,12	-0,13	-0,13	≈
12. Lokalne środowisko przyrodnicze	0,19	0,20	0,23	0,25	0,26	↗

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Podsumowując obraz obszarów z dwóch punktów widzenia – aktualnej sytuacji i zmian w ostatnich latach, najmocniejsze obszary dotyczą **środowiska przyrodniczego, potencjału i konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz rynku pracy i kwalifikacji**, które uzyskały pozycję dodatnią i satysfakcjonującą dynamikę zmian. Te obszary mogą być motorem pozytywnych zmian na terenie Partnerstwa.

Najslabiej wypadają natomiast obszary **dostępności komunikacyjnej, sytuacji demograficznej, zasobów mieszkaniowych, integracji społecznej i wykorzystania potencjału społecznego oraz dostępności infrastruktury, w tym mieszkań**, które nie dość, że odstają in minus od średniej pozycji, to jeszcze dodatkowo nie poprawiają się. Są to obszary, które wymagają szczególnej analizy podczas procesu identyfikowania kierunków rozwoju i strategicznej interwencji.

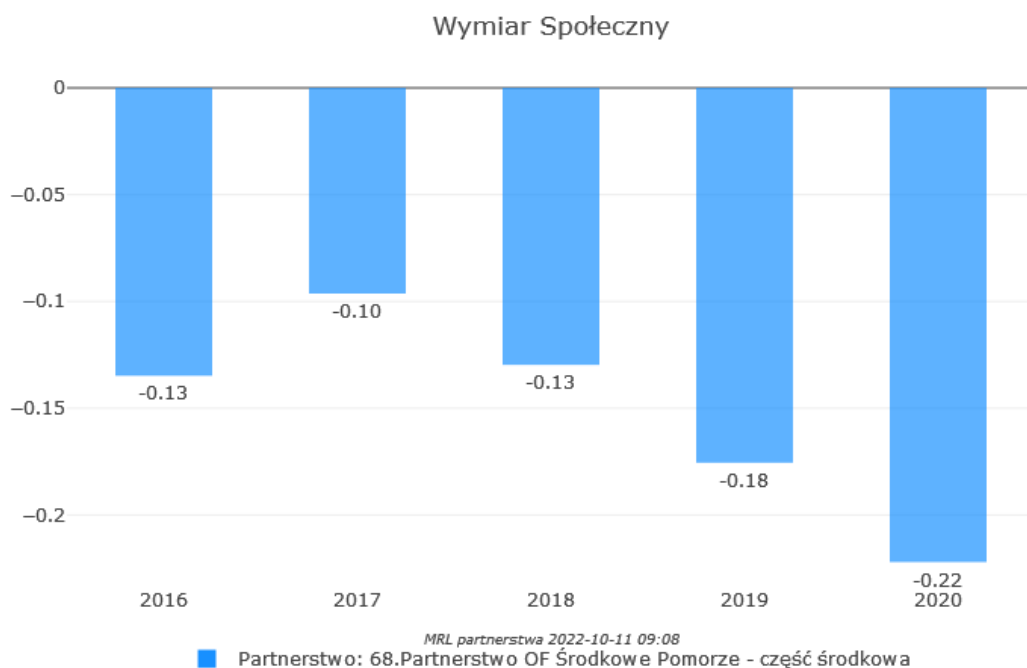
Celem uściślenia i uszczegółowienia obrazu obszaru partnerstwa, dotarcia do przyczyn problemów, a także przewidywania skutków obecnej sytuacji, dla wyodrębnienia działań zaradczych do podjęcia, konieczna jest **poszerzona analiza** kluczowych obszarów życia społeczno-gospodarczego.

Należy jednak pamiętać, że na etapie diagnozy objętej niniejszym raportem podsumowującym, obszary te traktowane są jako **kierunkowe i wstępne**, stanowiące punkt wyjścia do pogłębionej refleksji podczas procesu strategicznego zakończonego określeniem zasadniczych celów.

3.2. Wymiar społeczny

Spółeczny obraz statystyczny Partnerstwa pokazuje, że jest ono stosunkowo (statystycznie) wyraźnie **slabsze od gmin podobnych**, do tego **dynamika zmian jest ujemna, również slabsza niż w grupie porównawczej**.

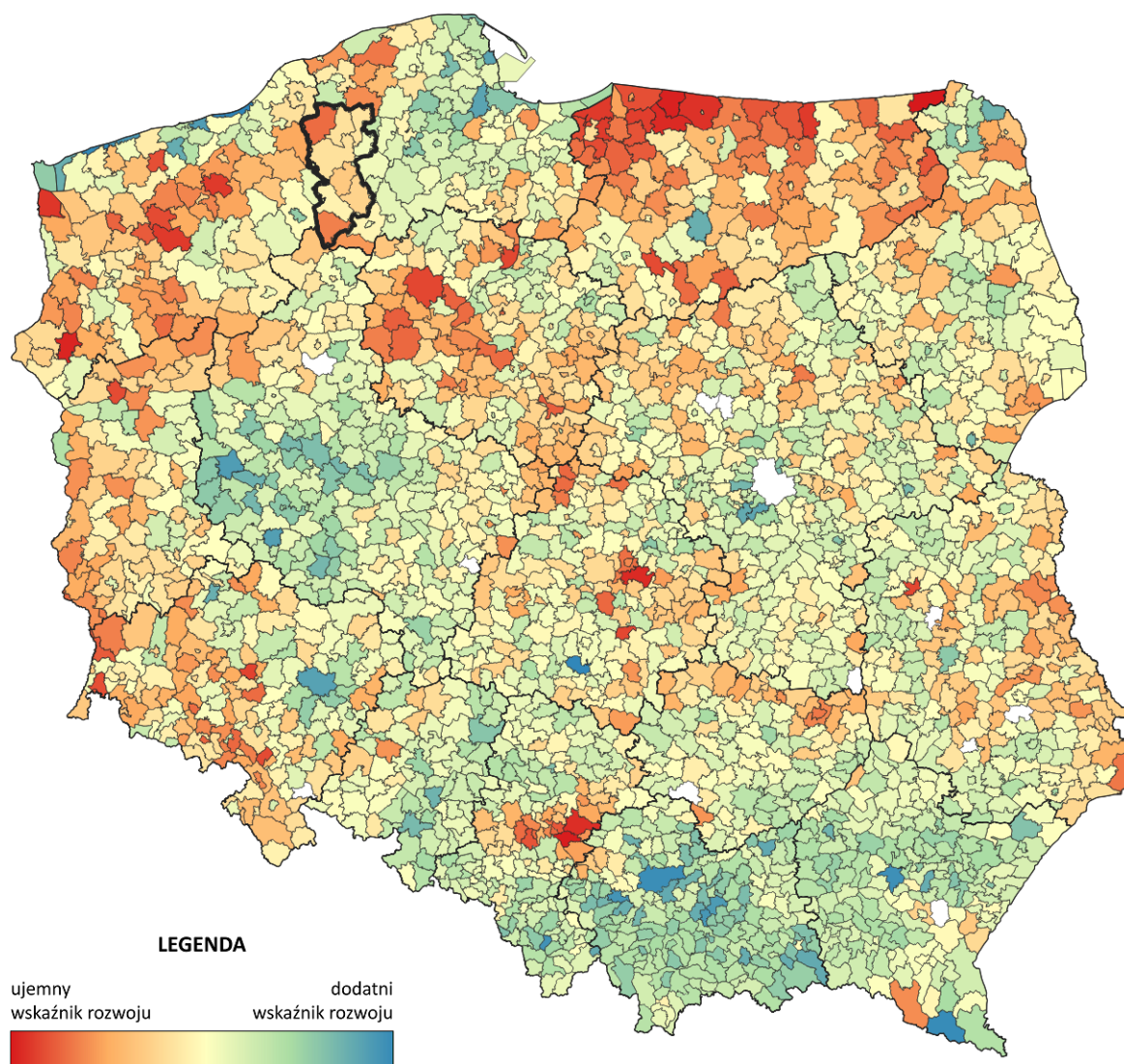
Rysunek 7: Społeczny wskaźnik rozwoju Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Społeczny wskaźnik rozwoju Partnerstwa wskazuje, iż ogólna sytuacja w roku 2020 w Partnerstwie jest wyraźnie słabsza niż średnia dla grupy referencyjnej, i do tego systematycznie spada od roku 2018, obecnie znajdując się w punkcie krytycznym, wyraźnie niższym niż średnia. Oznacza to, że wskaźniki społeczne są coraz słabsze i istnieje dalsze ryzyko spadku w latach kolejnych.

Rysunek 8: Wskaźnik rozwoju partnerstwa – społeczny (2020)

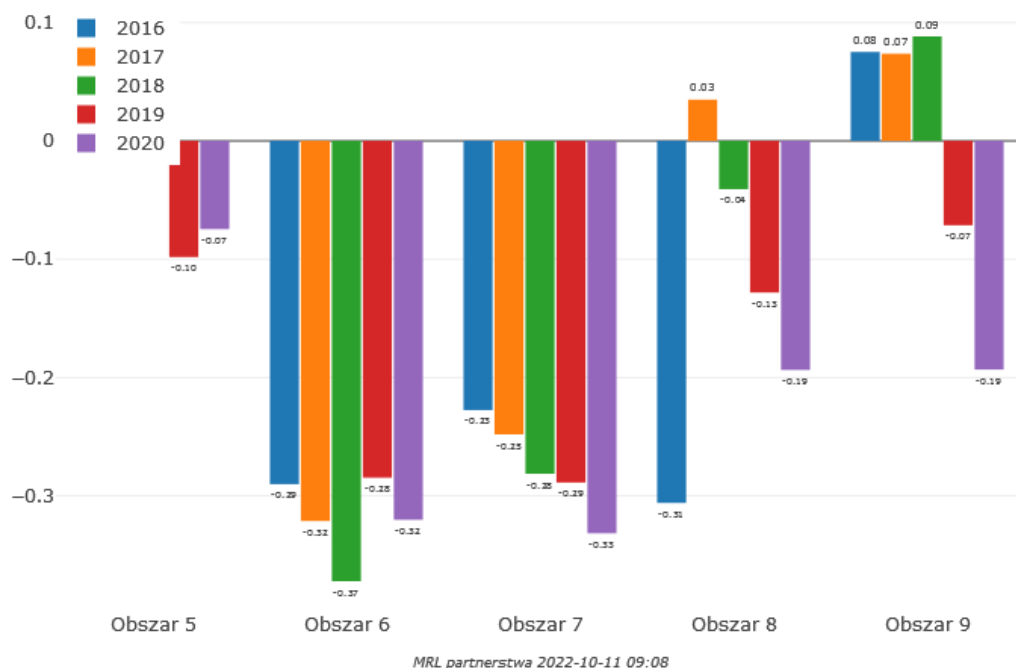

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W kolejnym kroku należy zwrócić szczególną uwagę, które obszary w wymiarze społecznym wzmocniają i rozwijają Partnerstwo, co oznacza, że można je pogłębić i wykorzystać do rozwoju społeczno-gospodarczego, a które wykazują największe deficyty i największe spadki rozwoju, powodując konieczność interwencji w celu zatrzymania niekorzystnych trendów.

Na obszarze Partnerstwa wszystkie wskaźniki dotyczące obszaru społecznego są mniej lub bardziej słabe lub stale osłabiają się, natomiast zdecydowanie najslabsze są **dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych** oraz **zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny**.

Rysunek 9: Wymiar społeczny – wykres kolumnowy

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Tabela 5: Wymiar społeczny – obszary

Nazwa obszaru	2016	2017	2018	2019	2020	zm.
5. Dostępność i jakość usług oraz infrastruktury	0,05	-0,00	0,01	-0,10	-0,07	↓
6. Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie	-0,29	-0,32	-0,37	-0,28	-0,32	↘
7. Zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny gminy	-0,23	-0,25	-0,28	-0,29	-0,33	↓
8. Poziom bezpieczeństwa	-0,31	0,03	-0,04	-0,13	-0,19	↗
9. Sytuacja demograficzna	0,08	0,07	0,09	-0,07	-0,19	↓

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Podsumowując obraz obszarów społecznych z dwóch punktów widzenia – aktualnej sytuacji i zmian w ostatnich latach, praktycznie **wszystkie obszary mają ujemną dynamikę i ujemne wartości**, różniąc się od siebie jedynie nasileniem spadku czy wartością docelową. Wymiar społeczny wymaga szczególnego zainteresowania i wsparcia jako obszar o wyraźnych deficytach – szczególnie w obszarach **braku dostępności zasobów instytucjonalnych, szczególnie mieszkaniowych oraz dużej dezintegracji społecznej**, co przy negatywnych trendach demograficznych, stanowi alarmujące wyzwanie i konieczność podjęcia strategicznej interwencji. Nie sprzyja to rozwojowi kapitału społecznego i wywołują może długofalowe, negatywne, skutki strategiczne. Są to obszary, które wymagają szczególnej analizy podczas procesu identyfikowania kierunków rozwoju i strategicznej interwencji.

Jedynym obszarem, który generalnie w odniesieniu do roku 2016 poprawił swoje wartości jest **poziom bezpieczeństwo** (znaczący wzrost w roku 2017), natomiast niepokojący jest jego **systematyczny spadek** w okresie ostatnich czterech lat, co również klasyfikuje go jako obszar wymagający interwencji.

Warto zauważyć, że wskaźniki dotyczące obszarów w wymiarze społecznym wykazują się **generalnie dużą zmianą na minus i negatywną dynamiką**, z niewielkimi odchyleniami. Wskazuje to na duże zagrożenie w tych obszarach i możliwości dalszego kryzysu i ograniczenia rozwoju. Jednocześnie do ryzyk należy zaliczyć **długotrwały (wieloletni) charakter potencjalnych interwencji** w zakresie rozwoju kapitału społecznego i zmiany portretu społecznego samorządu, z efektami i **zwrotem dopiero w dłuższej perspektywie**.

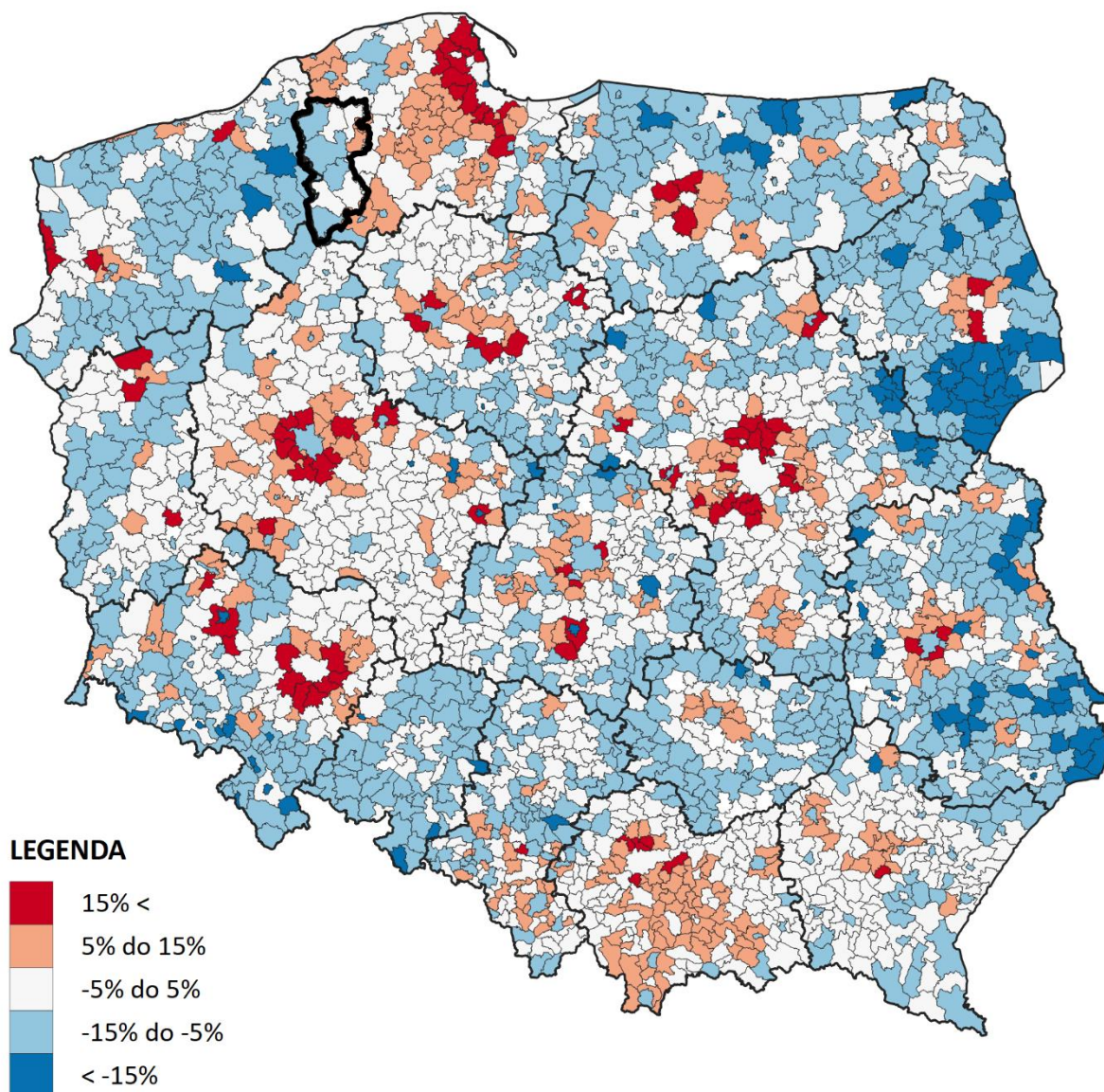
3.2.1. Rozwój demograficzny

Obszar gmin Partnerstwa na koniec 2021 roku zamieszkiwało łącznie 62357 mieszkańców, podczas gdy w roku 2011 było to 64 898 osób (spadek o prawie 4%). Spadek ten spowodowany jest zasadniczo migracją poza obszar Partnerstwa oraz ujemnym przyrostem naturalnym.

Dalsze prognozowane trendy demograficzne można również zaliczyć do w niekorzystnych – według prognozy GUS zarówno do roku 2030, jak i 2050, liczba mieszkańców Partnerstwa będzie systematycznie spadać³.

³ Dane na poziomie powiatów

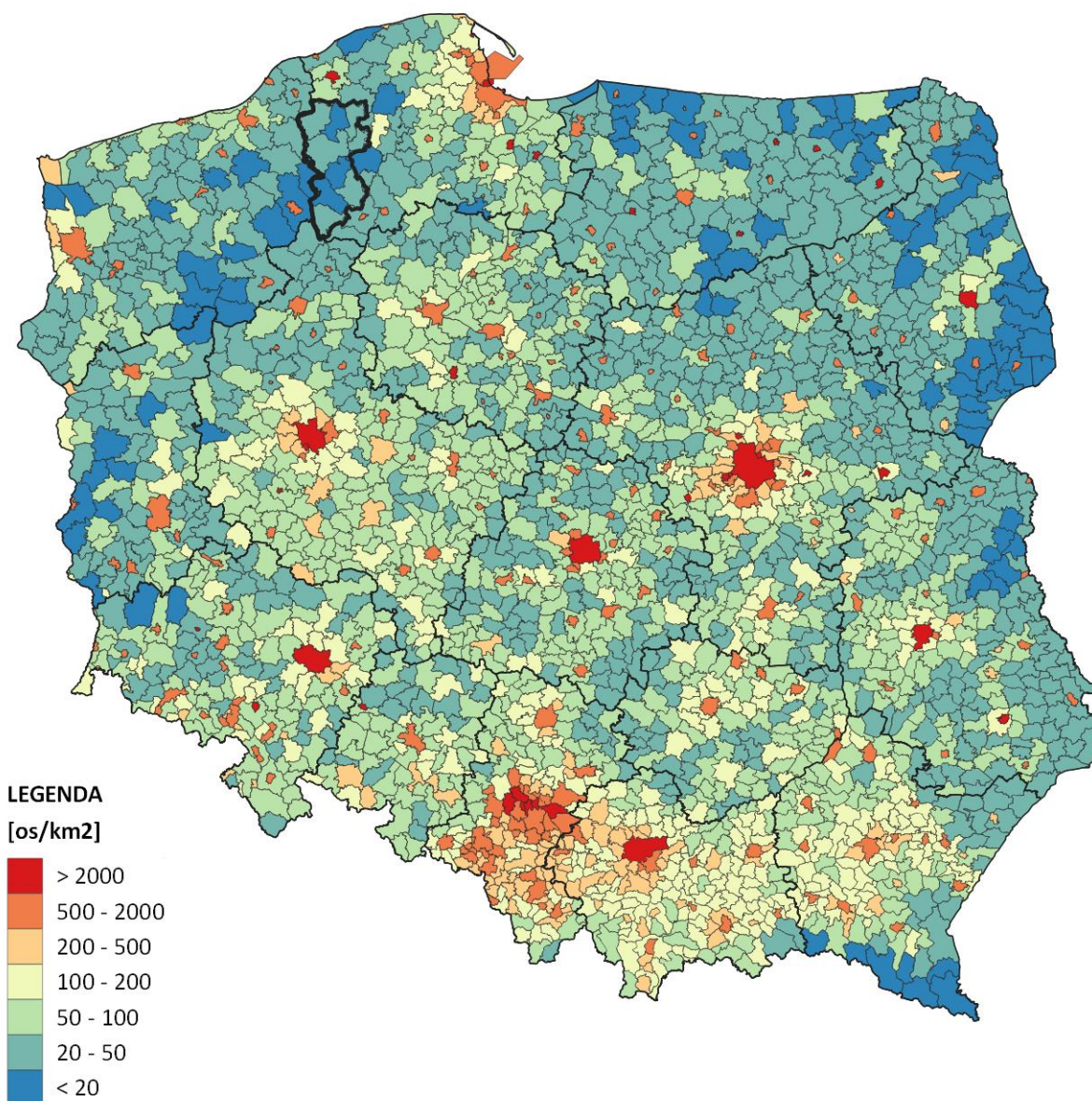
Rysunek 10: Prognoza demograficzna dla roku 2030

Źródło: opracowanie ZMP

Obszar Partnerstwa charakteryzuje się też stosunkowo niską gęstością zaludnienia, która systematycznie od lat maleje, dochodząc w roku 2021 do średniego poziomu 27,8 osoby/km². Mniejsza gęstość zaludnienia ma wpływ m.in. na politykę przestrzenną i projektowanie usług dla mieszkańców oraz rozwój infrastruktury szczególnie sieciowej.

Rysunek 11: Gęstość zaludnienia

Źródło: opracowanie ZMP

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców saldo migracji we wszystkich gminach Partnerstwa jest ujemne, co oznacza, że więcej osób opuszcza obszar Partnerstwa niż przybywa na obszar Partnerstwa. Mimo, że w pojedynczych gminach Partnerstwa, w poszczególnych latach saldo migracji było dodatnie, ogólny trend w Partnerstwie jest negatywny. Niewątpliwie wpływ na taką sytuację ma oddziaływanie większych ośrodków miejskich, które przyciągają młodych mieszkańców Partnerstwa ofertą uczelni wyższych i rozwoju zawodowego.

Szczegółową charakterystykę w zakresie poziomu salda migracji w latach 2016-2021 w gminach wchodzących w skład Partnerstwa przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6: Saldo migracji ogółem na 1000 ludności w gminach Partnerstwa

Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	0,04	0,04	0,09	0,16	0,12	0,09
Pomorskie	1,53	1,55	2,18	2,71	1,74	2,03
Gmina Kępice	-5,87	-4,40	-6,04	-9,21	-9,44	-3,94
Gmina Czarne	-5,29	-4,01	-4,80	-2,20	-9,10	-3,25
Gmina Miastko	-5,13	-4,72	-5,03	-4,76	-5,87	-7,56
Gmina Koczała	-7,04	-2,95	-13,33	-5,94	-4,50	-1,81
Gmina Kołczygłowy	-4,25	0,24	-2,12	-4,23	-7,57	-9,53
Gmina Przechlewo	-2,36	-3,46	-4,39	-7,11	-5,39	-4,3
Gmina Rzeczenica	-8,96	-5,99	-2,19	-6,62	3,87	-8,84
Gmina Trzebielino	-2,68	-6,47	-8,88	2,69	4,05	-12,48
Gmina Tuchomie	1,66	-1,42	-6,10	2,11	-0,70	-1,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie jest również na minusie – zarówno na poziomie całego Partnerstwa, ale również pojedynczych gmin. W latach 2016-2021 trudno wskazać stabilny trend dla przyrostu naturalnego, natomiast wysokość wskaźnika w ostatnich trzech latach, w większości gmin Partnerstwa wskazuje na przewagę liczby zgonów nad liczbą urodzeń.

Tabela 7: Przyrost naturalny

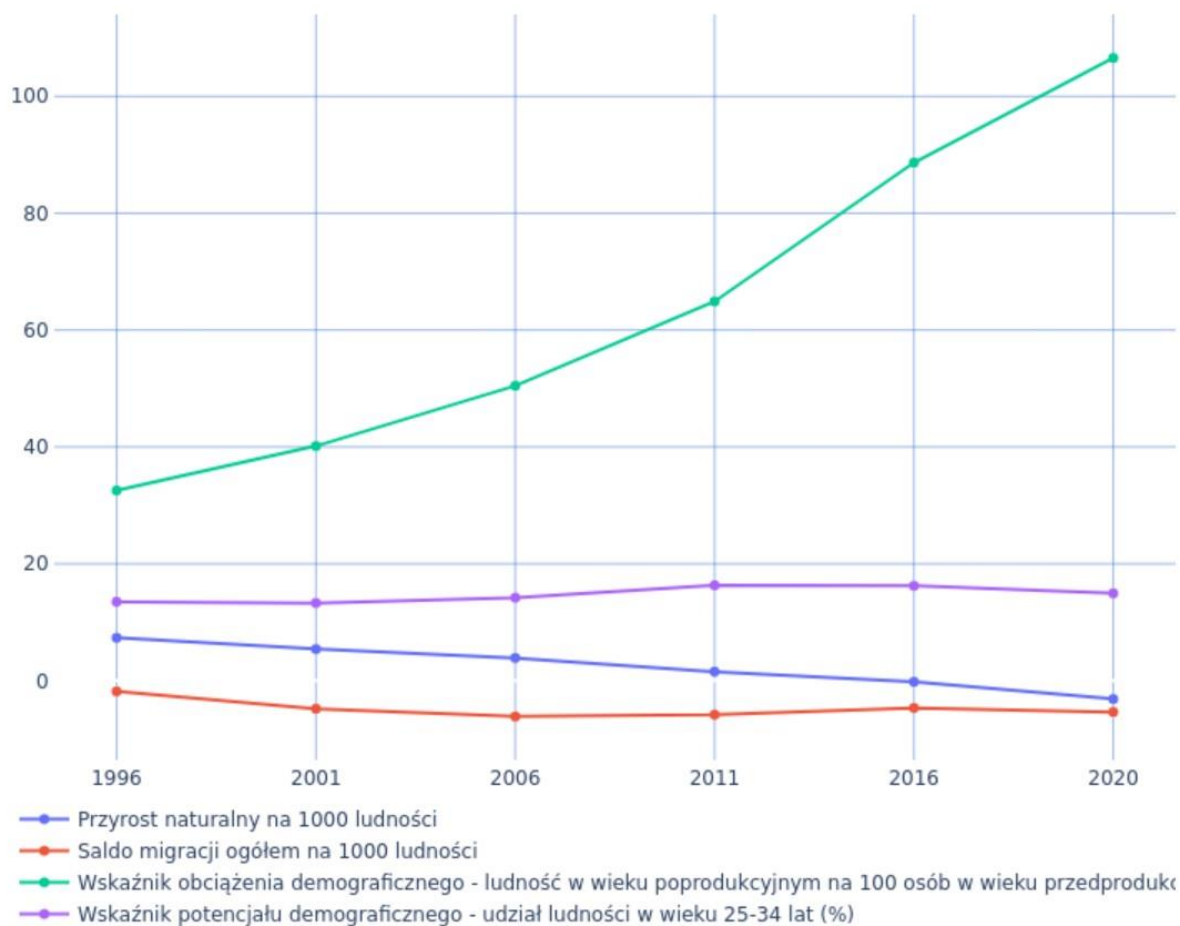
Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	- 5752	-870	-26022	-34755	-122046	-188006
Pomorskie	4720	5831	4103	3591	-1168	-4737
Gmina Kępice	-6	-11	-19	-41	-44	-71
Gmina Czarne	-9	-13	-36	-14	-53	-53
Gmina Miastko	-19	6	6	-20	-71	-128
Gmina Koczała	3	-2	0	6	-30	-25
Gmina Kołczygłowy	15	10	8	-8	8	-16
Gmina Przechlewo	-6	34	12	0	-20	-33
Gmina Rzeczenica	4	8	-7	-2	1	-6
Gmina Trzebielino	1	17	4	9	-3	-10
Gmina Tuchomie	4	31	22	3	15	-3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Podsumowując warto przeanalizować demograficzne wskaźniki flagowe do których należą: przyrost naturalny na 1000 ludności, saldo migracji ogółem, wskaźnik

obciążenia demograficznego – ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, wskaźnik potencjału demograficznego – udział ludności w wieku 25-34 lata (%). Obrazuje to wykres:

Rysunek 12: Wskaźniki demograficzne

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Dla dalszego rozwoju Partnerstwa zaprezentowane zmiany będą niosły różnego rodzaju konsekwencje. Gospodarka bazująca na zasobach ludzkich ewidentnie odczuje szczególnie stale spadającą liczbę osób gotowych do podejmowania pracy, a także spadek liczby osób młodych, rozpoczynających dopiero aktywność zawodową. Rośnie również grupa osób w wieku poprodukcyjnym na terenie Partnerstwa, co z kolei przekłada się na konieczność przygotowania specyficznych usług społecznych, które powinny zostać zapewnione przez samorządy dla seniorów.

3.2.2. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi w kontekście zmian demograficznych

Dostępność i jakość usług oraz infrastruktury publicznej (m.in. żłobki, przedszkola, szkoły, usługi medyczne, rekreacyjne, kulturalne, sportowe) na terenie Partnerstwa jest na stosunkowo niskim poziomie – niższym niż w obszarach podobnych (wskaźnik syntetyczny -0,07).

Na terenie Partnerstwa znajduje się 8 żłobków łącznie na 220 miejsc, podczas gdy dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lata) jest ponad półtora tysiąca. Analogicznie na terenie Partnerstwa funkcjonuje 41 przedszkoli na ponad 1300 miejsc, obsługiwanych przez 82 nauczycieli, a dzieci w wieku przedszkolnym jest prawie 2500. Zauważyć tym samym można znaczny deficyt i konieczność z korzystania zarówno z prywatnej opieki zorganizowanej, jak i indywidualnej. Dodatkowo, niższa, niedostosowana podaż zniechęca młodych ludzi do osiedlania się na danym terenie.

Tabela 8: Dostępność usług edukacyjnych – żłobki i przedszkola

Wskaźnik	2011	2018	2019	2020	2021
Żłobki - liczba placówek	bd	5	8	8	bd
Żłobki - liczba dzieci w wieku 0-2	2159	1874	1806	1741	1581
Żłobki - liczba miejsc	bd	111	196	220	bd
Przedszkola - liczba przedszkoli	43	42	41	bd	bd
Przedszkola - liczba miejsc	1148	1359	bd	bd	bd
Przedszkola - liczba nauczycieli	63,42	73,42	78,24	82,49	bd
Przedszkola - liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)	2966	2570	2494	2449	2455

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Następne poziomy edukacji, a więc szkoły podstawowe i średnie (ogólnokształcące, zawodowe i techniczne) również wyglądają w sposób niezadowolający – o ile poprawia się dostępność oferty szkół podstawowych, to dużo większy problem jest na poziomie szkół średnich. Na terenie Partnerstwa brakuje szkół i oddziałów zarówno ogólnokształcących, jak i specjalistycznych – technicznych czy zawodowych. Dostępność usług edukacyjnych i kształcenia zawodowego dla różnych grup wiekowych jest słabsza niż na podobnych obszarach i jeszcze dodatkowo spada (wartość wskaźnika syntetycznego -0,50, przy ujemnej dynamice -0,20).

Jednocześnie ich poziom i atrakcyjność są dużo niższe niż w ośrodkach miejskich poza obszarem Partnerstwa, co powoduje „wyciąganie” młodych ludzi już w wieku nastoletnim (dojrzwianie w innym mieście przyciąga do osiedlania się w tym miejscu).

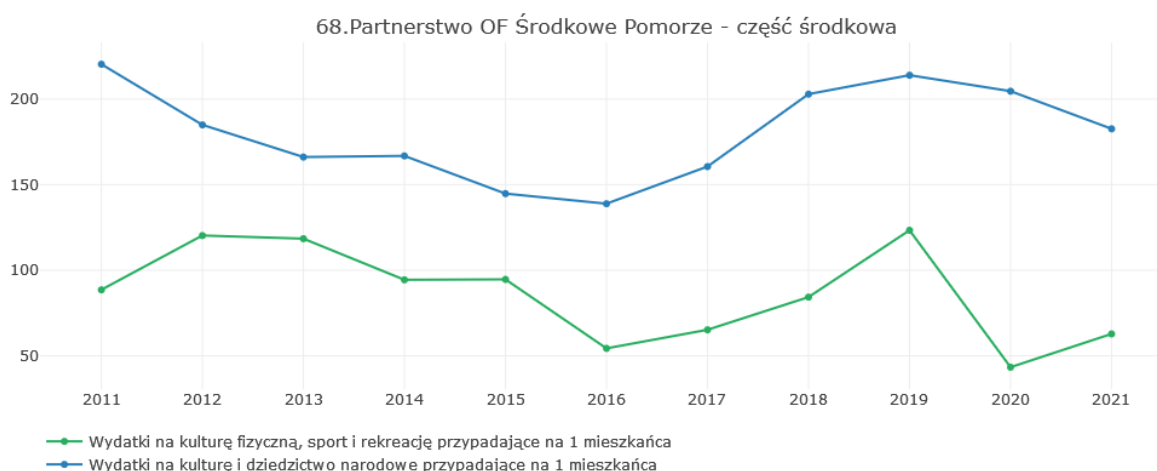
Tabela 9: Dostępność usług edukacyjnych – szkoły podstawowe i średnie

Wskaźnik	2011	2018	2019	2020
Szkoły podstawowe - liczba oddziałów	238	324	342	bd
Szkoły podstawowe - liczba nauczycieli (etatów)	318,54	462,61	477,92	462,02
Szkoły podstawowe - liczba uczniów	3974	4937	4837	bd
Szkoły podstawowe - liczba absolwentów	692	bd	647	566
Licea ogólnokształcące - liczba oddziałów	15	9	10	8
Licea ogólnokształcące - liczba nauczycieli	28,4	17,9	19,7	17,7
Licea ogólnokształcące - liczba uczniów	346	196	239	232
Licea ogólnokształcące - absolwenci	123	68	66	66
Technika - liczba oddziałów	50	38	39	39
Technika - liczba nauczycieli	60,9	58	62,6	63,4
Technika - liczba uczniów	850	618	705	698
Technika - liczba absolwentów	282	149	127	126
Szkoły zawodowe i branżowe I stopnia - liczba absolwentów	104	64	47	65
Szkoły zawodowe i branżowe I stopnia - liczba uczniów	286	188	272	286

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Należy zauważyć, że coraz mniej mieszkańców korzysta z infrastruktury sportowej i kulturalnej na terenie Partnerstwa mniej angażując się w te aktywności o charakterze rejestrowanym czy biletowanym (a w efekcie generującym przychody). Spada liczba członków klubów sportowych – w roku 2020 było to 1200 osób, czyli o ponad 30% mniej niż w roku 2012 (1749 osób), co obrazuje ofertę i zaangażowanie mieszkańców w aktywne formy aktywności sportowej. Spada również liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty – w roku 2011 było to 98223 osób, podczas, gdy w roku 2021 już tylko 24597 (rok pandemii), ale również w roku przed pandemią 2019 było to tylko 64775 osób – ponad 30% mniej. Łączna liczba odbiorców oferty kulturalnej obrazuje jej zakres i atrakcyjność dla mieszkańców i przyjezdnych, w tym przypadku nie najwyższą, na co wpływ też z pewnością ma brak dostępu do szerokiej oferty i wysokiej jakości kultury wysokiej bezpośrednio na terenie Partnerstwa. Jest to też z pewnością wynikiem stałego i niskiego finansowania oferty czasu wolnego, co przekłada się na jej jakość i mniejsze zainteresowanie mieszkańców.

Rysunek 13: Wydatki na kulturę fizyczną i sport oraz kulturę i dziedzictwo narodowe

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Z punktu widzenia analizy statystycznej słabo wygląda dostępność do usług zdrowotnych. Pozytywnie na tle grupy porównawczej wygląda jedynie liczba porad lekarskich – na poziomie 3787 porad na 1000 mieszkańców w roku 2021, a przed pandemią w roku 2019 wynosząca 4067 porad. Dramatycznie wygląda natomiast dostępności do lekarzy i dentystów oraz liczba łóżek szpitalnych⁴. Liczba lekarzy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosi od lat ok. 0,8, podczas, gdy średnia w grupie porównawczej to 1,5. Liczba łóżek szpitalnych na 1000 mieszkańców to 2,1 w roku 2020, a średnia dla obszarów podobnych to 3,0. Warto zauważyć, że dla Partnerstwa wartość ta spadła o 50% w odniesieniu do roku 2011, kiedy wynosiła 3,0 – oznacza to, że dostępność do usług zdrowotnych ratujących życie drastycznie spada i pomimo szpitala na terenie Miastka, jest to problem niezwykle istotny.

Tabela 10: Dostępność usług zdrowotnych

Wskaźnik	2011	2018	2019	2020	2021
Liczba porad lekarskich	248405	260261	266191	218737	240345
Liczba porad lekarskich na 1000 mieszkańców	3624,36	3740,04	4067,82	3342,66	3787,05
Liczba lekarzy i dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców (dane powiatowe)	0,9	0,9	0,7	0,8	bd
Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców (dane powiatowe)	3	2,9	2,4	2,1	bd

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁴ Dane na poziomie powiatów

3.2.3. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną

Na terenie Partnerstwa zauważalny jest deficyt zasobów mieszkaniowych – liczba budynków mieszkalnych nowo oddanych do użytkowania w roku 2020 wyniosła 88 budynków i 140 mieszkań, z czego były to jedynie mieszkania komercyjne. Łącznie w roku 2020 dało to liczbę 19542 mieszkań w całości (rynek pierwotny i wtórny), co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wartość 305,54, i jest wartością dużo niższą niż na obszarach podobnych (wskaźnik syntetyczny -0,45).

Stosunkowo lepiej wygląda wskaźnik liczby mieszkań komunalnych w łącznej liczbie 1055 w roku 2020, ale warto zwrócić, że w ostatnich latach nie oddawano mieszkań o charakterze komunalnym. Niepokoić może również coraz wyższy odsetek zadłużonych lokali będących w dyspozycji gmin, który wzrósł od roku 2011 prawie dwukrotnie do poziomu 38,56%. Ma na to z pewnością wpływ rozkład zarobków na lokalnym rynku pracy, decyzja użytkowników nieruchomości oraz pewna słabość zarządzania nieruchomościami mieszkaniowymi.

Jakość mieszkań utrzymuje się na stosunkowo wysokim poziomie – zasadniczo wyższym niż w grupie porównawczej – w odniesieniu do wyposażenia mieszkań w instalacje wodociągową, łazienki i WC, centralne ogrzewanie. Słabiej wygląda dostępność do gazu sieciowego oraz średnia powierzchnia mieszkań – dużo niższe niż w grupie porównawczej.

Tabela 11: Dostępność zasobów mieszkaniowych

Wskaźnik	2011	2018	2019	2020
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	285,92	300,62	302,96	305,54
Liczba izb w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	1164,1	1234,34	1244,61	1256,28
Liczba nowo oddanych budynków mieszkalnych	85	96	59	88
Liczba nowo oddanych mieszkań komunalnych	0	0	0	0
Liczba nowo oddanych mieszkań	94	99	61	140
Liczba modernizowanych i rozbudowywanych budynków mieszkalnych	0	2	2	0
Odsetek mieszkań z instalacją wodociągową	97,83	97,9	97,91	97,92
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	63,13	74,53	74,91	75,12
Odsetek mieszkań z ustępem splukiwanym	95,45	95,61	95,62	95,64
Odsetek mieszkań z łazienką	91,06	91,4	91,43	91,46
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkaniowa na 1 osobę (m ² /os)	21,58	23,13	23,37	23,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.2.4. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców

Na terenie Partnerstwa w roku 2021 działało łącznie 229 organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych – czyli miejsc, w których w sposób zorganizowany mieszkańcy mogą realizować swoją aktywność społeczną. Stanowi to wzrost w stosunku do roku 2011 o 42 organizacje (ponad 20%). Warto też zwrócić uwagę, że na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się pozytywne saldo – nadwyżka zarejestrowanych nad wyrejestrowanymi organizacjami – w roku 2021 wyniosło ono 2. Pomimo tego, w odniesieniu do obszarów podobnych, liczba organizacji jest niższa (wskaźnik syntetyczny -0,08) i wzrasta wolniej (dynamika -0,14). Dzieje się tak z kolei, pomimo wzrostu kwot dotacji na organizacje społeczne, która w sumie w roku 2021 wyniosła 2 152 925,80 PLN, co daje prawie 70% wzrost w ostatnich 10 latach i jest wartością wyższą niż na obszarach podobnych.

W ostatnich latach odnotowywany jest stały spadek liczby uczestników imprez kulturalnych, czytelników bibliotek (-15%) i uczestników zajęć centrów kultury (-34%). Również liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych, pomimo, że spada, to nadal jest wyższa w porównaniu do gmin podobnych.

Tabela 12: Aktywność mieszkańców

Wskaźnik	2011	2019	2020	2021	Zmiana (2011-2021)%
Liczba fundacji i stowarzyszeń społecznych	187	214	224	229	22,46
Saldo bieżące zarejestrowanych i wyrejestrowanych stowarzyszeń i organizacji społecznych	11	7	10	2	-81,82
Kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe (zł)	1282508	2368877	2214778	2152926	67,87
Kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (zł)	18443,28	29873,95	28025,36	24658,93	33,70
Uczestnicy zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury	1564	1374	1313	1027	-34,34
Czytelnicy bibliotek	7033	6792	5594	5959	-15,27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.2.5. Bezpieczeństwo

Analizując poziom bezpieczeństwa z punktu widzenia statystycznego trzeba zwrócić uwagę na dwa aspekty – bezpieczeństwo osobiste i zdrowotne – oba te obszary są

na poziomie niższym niż w grupie porównawczej, natomiast mają dodatnią dynamikę, czyli pozytywny kierunek rozwoju.

Wszystkie gminy Partnerstwa mają mniejszą ilość przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, zarówno w porównaniu do całego Województwa Pomorskiego, jak i w stosunku do całej Polski. Także wykrywalność przestępstw ogółem jest lepsza w porównaniu do całego Województwa Pomorskiego i całej Polski. W odniesieniu do całego Województwa Pomorskiego, jak i w stosunku do całej Polski jest mniej przestępstw kryminalnych, przeciwko mieniu i przestępstw gospodarczych. Jedynym negatywnym wyjątkiem jest natomiast wskaźnik przestępstw – wyższy niż ten sam wskaźnik na poziomie województwa i całego kraju – co świadczy o słabej jakości infrastruktury drogowej i braku alternatywnych sposobów transportu (np. brak ścieżek rowerowych), a w konsekwencji niskim poziomie bezpieczeństwa drogowego.

Tabela 13: Wskaźniki przestępstw na terenie Partnerstwa (2020)

Obszar	Ilość przestępstw na 1000 mieszkańców				
	Ogółem	Kryminalne	Przeciwko mieniu	Drogowe	Gospodarcze
Polska	19,96	12,25	9,65	1,73	5,17
Województwo Pomorskie	21,04	14,90	11,04	1,59	3,71
Gmina Kępice	14,75	10,24	5,67	2,06	1,39
Gmina Czarne	12,77	8,24	4,90	1,95	1,47
Gmina Miastko	16,47	9,81	6,43	2,77	2,60
Gmina Koczała	12,77	8,24	4,90	1,95	1,47
Gmina Kołczygłowy	16,47	9,81	6,43	2,77	2,6
Gmina Przechlewo	12,77	8,24	4,90	1,95	1,47
Gmina Rzeczenica	12,77	8,24	4,9	1,95	1,47
Gmina Trzebielino	16,47	9,81	6,43	2,77	2,60
Gmina Tuchomie	16,47	9,81	6,43	2,77	2,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niski poziom bezpieczeństwa drogowego widać również we wskaźnikach wypadków drogowych i ich skutków.

Wskaźnik ilości wypadków na 1000 mieszkańców jest znacznie wyższy w Partnerstwie w porównaniu do poziomu województwa i kraju (z wyjątkiem gmin Kępice i Kołczygłowy). Podobnie w zakresie ofiar śmiertelnych – jest niższy jedynie w gminach Miastko, Przechlewo i Tuchomie).

Tabela 14: Wypadki drogowe (2020)

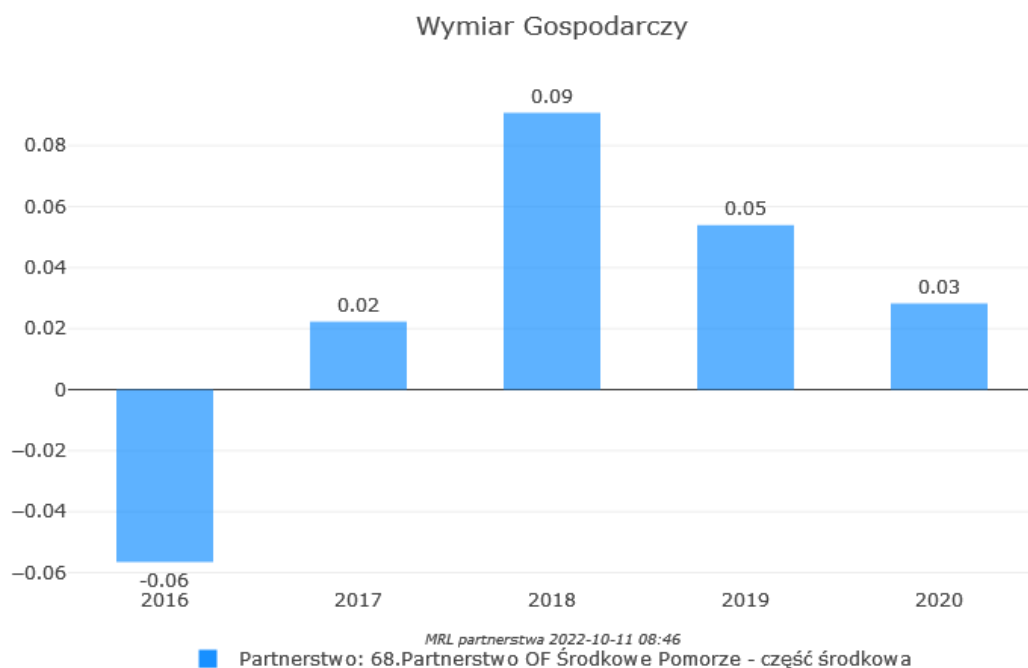
Obszar	Ilość wypadków na 1000 mieszkańców	Osoby ranne	Ofiary śmiertelne	Ilość ofiar śmiertelnych na 1000 mieszkańców
Polska	61,5	26463	2491	6,6
Województwo Pomorskie	78,7	2 236	169	7,2
Gmina Kępice	33,6	5	2	22,4
Gmina Czarne	122,9	11	1	11,2
Gmina Miastko	82,8	20	1	5,2
Gmina Koczała	1232,3	63	1	30,1
Gmina Kołczygłowy	47,3	1	2	47,3
Gmina Przechlewo	79,7	7	0	0,0
Gmina Rzeczenica	192,7	7	2	55,1
Gmina Trzebielino	242,8	8	4	107,9
Gmina Tuchomie	116,0	7	0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.3. Wymiar gospodarczy

Gospodarczy obraz statystyczny Partnerstwa pokazuje, że jest ono stosunkowo (statystycznie) niewiele **lepsze od gmin podobnych** natomiast **dynamika zmian** pomimo pierwotnego wzrostu, to **w ostatnich trzech latach jest ujemna, słabsza niż w grupie porównawczej.**

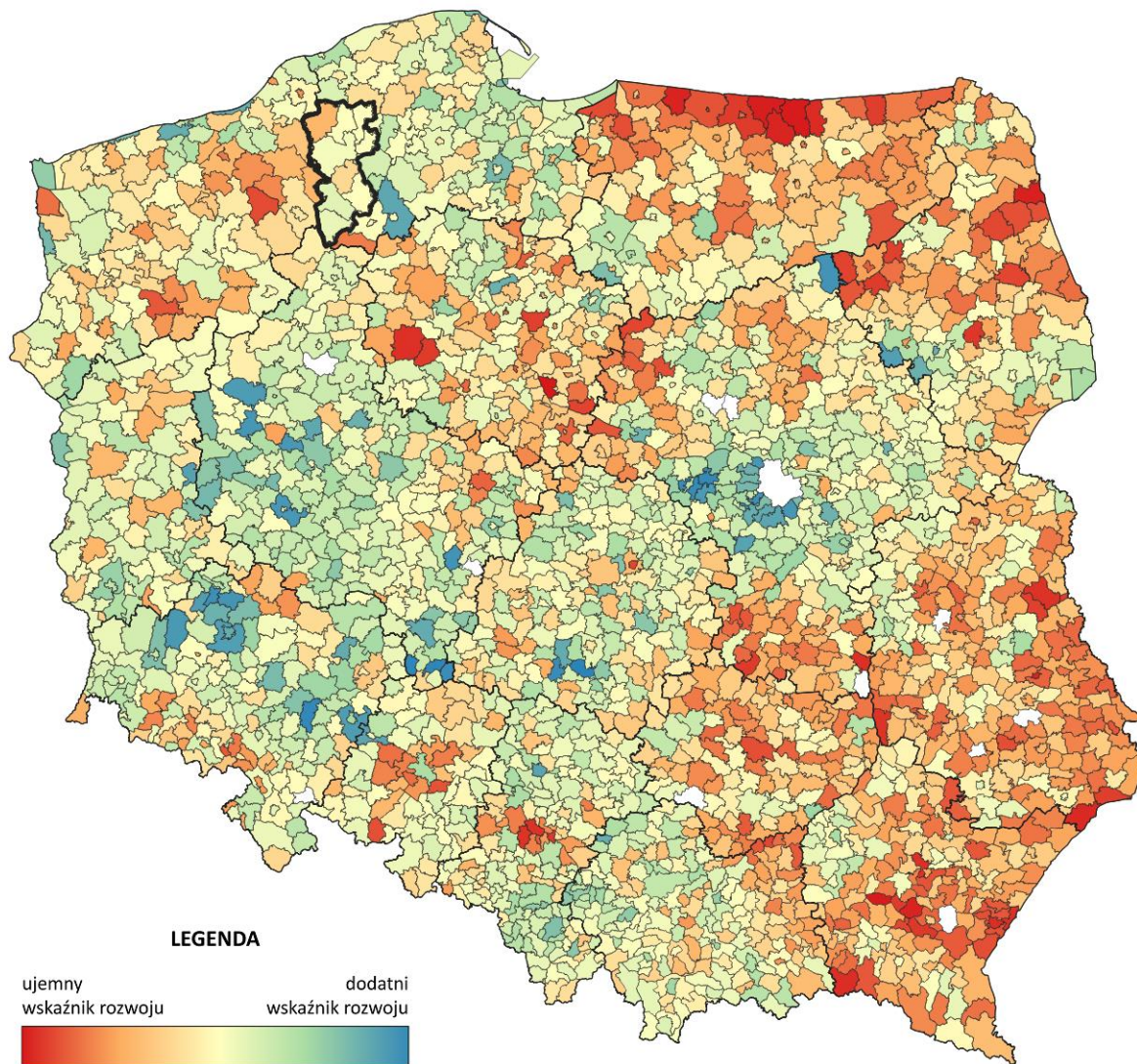
Rysunek 14: Gospodarczy wskaźnik rozwoju Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Gospodarczy wskaźnik rozwoju Partnerstwa wskazuje, iż ogólna sytuacja w roku 2020 w Partnerstwie jest minimalnie lepsza niż średnia dla grupy referencyjnej, i pomimo, tendencji dodatniej („na plusie”) w latach 2017-2020, to od roku 2019 systematycznie spada, obecnie znajdując się w punkcie neutralnym, zbliżonym do średniej. Oznacza to, że wskaźniki gospodarcze tracą pozytywną dynamikę i istnieje ryzyko dalszego spadku w latach kolejnych.

Rysunek 15: Wskaźnik rozwoju partnerstwa – gospodarczy (2020)

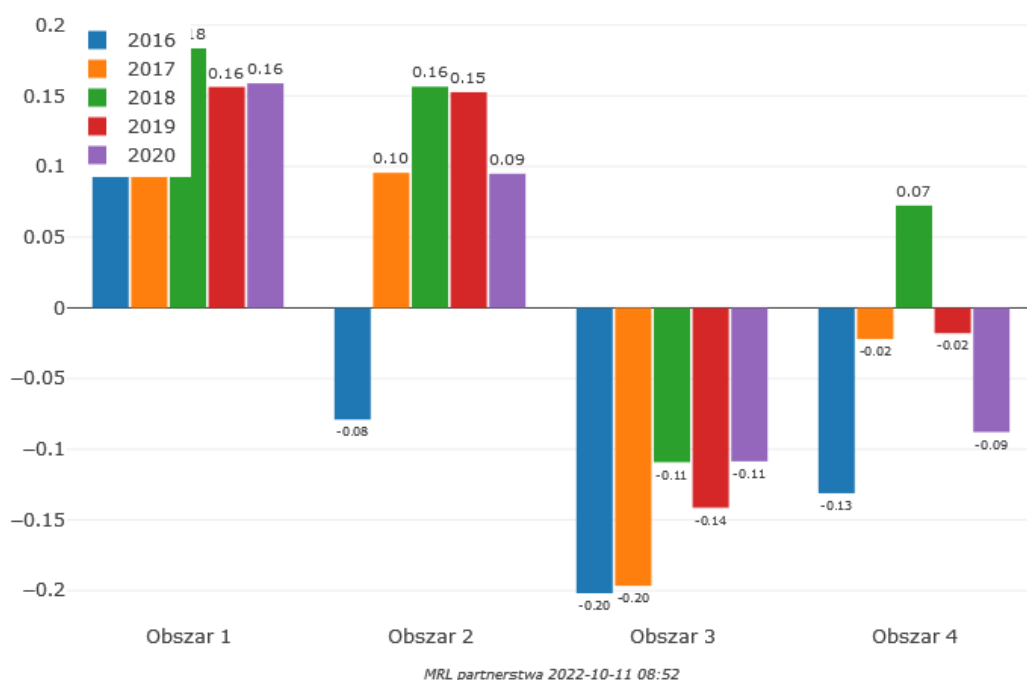

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W kolejnym kroku należy zwrócić szczególną uwagę, które obszary w wymiarze gospodarczym wzmocniają i rozwijają Partnerstwo, co oznacza, że można je pogłębić i wykorzystać do rozwoju społeczno-gospodarczego, a które wykazują największe deficyty i największe spadki rozwoju, powodując konieczność interwencji w celu zatrzymania niekorzystnych trendów.

Na obszarze Partnerstwa, obszarem generalnie najmocniejszym w wymiarze gospodarczym jest **potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki** oraz **rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej**, natomiast zdecydowanie najslabsze są **stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju)** oraz **sytuacja materialna mieszkańców (ich zarobki)**.

Rysunek 16: Wymiar gospodarczy – wykres kolumnowy

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Tabela 15: Wymiar gospodarczy – obszary

Nazwa obszaru	2016	2017	2018	2019	2020	zm.
1. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	0,13	0,14	0,18	0,16	0,16	≈
2. Rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej	-0,08	0,10	0,16	0,15	0,09	↑
3. Sytuacja materialna mieszkańców	-0,20	-0,20	-0,11	-0,14	-0,11	↗
4. Stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju)	-0,13	-0,02	0,07	-0,02	-0,09	↗

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Podsumowując obraz obszarów gospodarczych z dwóch punktów widzenia – aktualnej sytuacji i zmian w ostatnich latach, najmocniejszy obszar dotyczy rynku pracy i rosnących kwalifikacji siły roboczej, który uzyskał pozycję dodatnią i zauważalną dynamikę dodatnią. Ten obszar może być motorem pozytywnych zmian na terenie Partnerstwa, z zastrzeżeniem **ryzyk uzależnionych od czynników makroekonomicznych i ogólnego stanu gospodarki**.

Na plus należy odnotować, że również wskaźniki potencjału i konkurencyjności lokalnej gospodarki (wartość dodatnia) oraz sytuacja materialna mieszkańców zachowują tendencje stałej poprawy. Obszar ten staje się coraz bardziej atrakcyjny pod względem konkurencyjności, a tym samym poprawy poziomu wynagrodzeń.

O **nieregularnej tendencji** można mówić dla obszaru stanu finansów lokalnych a tym samym zdolności do finansowania rozwoju, który po początkowych wzrostach i dodatniej wartości, w ostatnim okresie zdecydowanie spadł, poniżej średniej dla podobnych obszarów.

Warto zauważyć, że wskaźniki dotyczące obszarów w wymiarze gospodarczym wykazują się **generalnie zmianą na plus i pozytywną dynamiką**, z niewielkimi odchyleniami. Wskazuje to na duży potencjał tych obszarów i możliwości dalszego pobudzania do rozwoju. Jednocześnie do ryzyk należy zaliczyć względnie **ograniczony wpływ lokalny na sytuację gospodarczą obszaru** oraz dużą zależność od sytuacji gospodarczej i ekonomicznej regionu, kraju czy świata.

3.3.1. Rynek pracy

Dostępność i jakość oferowanych miejsc pracy to jedno z podstawowych wyzwań w kontekście rozwoju całego obszaru – w tym przypadku wygląda ona obiecująco.

W porównaniu do grupy porównawczej stosunkowo wysoka jest **ilość ofert pracy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców**: 1,05, co daje wysoki wskaźnik syntetyczny dodatni 0,54. Zauważalna jest też stała tendencja wzrostowa – w odniesieniu do poprzedniej dekady jest to wzrost o prawie 400%. Jedynie w ostatnich dwóch latach dynamika ta nieco spadła, co spowodowane jest zewnętrznymi warunkami i ograniczeniami zatrudnienia (pandemia covid).

Pozytywnie należy odczytywać również **stały wzrost udziału pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym** – wskaźniku opisującym aktywność zawodową mieszkańców i zarazem podaż miejsc pracy⁵. Od roku 2018 utrzymuje się on na poziomie powyżej 25% – dla roku 2021 wynosi on 25,39% i wzrósł on prawie o 20% w stosunku do roku 2011.

Nieco słabiej wygląda natomiast **jakość** oferowanej pracy wyrażona w **przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu brutto**, które na poziomie poszczególnych powiatów, pomimo że sukcesywnie rośnie, to nadal jest niższe niż średnia dla województwa czy kraju. Warto jednak odnotować, że wartości te są wyższe niż średnia dla grupy porównawczej (wskaźnik syntetyczny 0,53).

⁵ Liczony bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób (od 2000 r.) wg faktycznego miejsca pracy (od 2004 r.)

Tabela 16: Wskaźniki wynagrodzenia

Obszar	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto PLN				Zmiana (2011-2021)%	Procent średniego wynagrodzenia (2021)
	Rok 2011	Rok 2019	Rok 2022	Rok 2021		
Polska	3625	5182	5523	6001	165	100
Województwo pomorskie	3567	5142	5484	5994	168	99,88
Powiat bytowski	2948	4490	4906	5374	182	89,55
Powiat człuchowski	2903	4292	4569	5003	172	83,37
Powiat słupecki	2911	4392	4697	5106	174	85,09

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W kontekście rynku pracy to zauważalny jest jednak stały spadek nominalnej liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym – z poziomu 42430 w roku 2011, do poziomu 37747 w roku 2021 (spadek o 4683 osób, co daje ponad 11%). Wynika to ze stałego zmniejszania się liczby mieszkańców na terenie Partnerstwa (depopulacja).

Niepokojące są wskaźniki tzw. stopy bezrobocia⁶, która w roku 2021 wyniosła 9,68%, podczas gdy średnia dla województwa to 5,1%, a dla kraju 5,4%. W roku 2021 w Partnerstwie bezrobotnych zarejestrowanych ponad rok było 9954 osób, i co prawda w odniesieniu do roku 2011 (18671 osób) różnica ta jest bardzo pozytywna (8717 – spadek o 46,7%), to jednak w ostatnich dwóch latach wartość ta wzrosła o ponad 10% (z poziomu 8990 osób w roku 2020). Wskaźnik ten ma znaczenie jako jeden z podstawowych dla oceny sytuacji na rynku pracy, gdyż wskazuje na poziom dostosowania popytu do podaży siły roboczej. Ujęcie tych wartości na podstawie danych powiatowych powoduje z dużym prawdopodobieństwem, że udział gmin Partnerstwa jest procentowo jeszcze wyższy (brak miast powiatowych charakteryzujących się niższym bezrobociem).

⁶ Dane na poziomie powiatów

Tabela 17: Wskaźniki w obszarze bezrobocia

Wskaźnik	2011	2019	2020	2021	Różnica
Liczba absolwentów szkół średnich	464	193	192	b/d	-272 (dla roku 2020)
Bezrobotni zarejestrowani powyżej roku (dane powiatowe)	18671	6277	8990	9954	-8717
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym: gimnazjalne i poniżej (dane powiatowe)	17317	6230	7262	7023	-10294
Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	42430	39133	38487	37747	-4683
Udział bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	33,07%	8,64%	10,15%	8,99%	-24,08%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Odnotowane wysokie bezrobocie ma negatywny wpływ na całokształt sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru i tempo jego rozwoju. Warto zauważyć, że co dziesiąty bezrobotny to osoba do 25-ego roku życia, a więc osoba młoda, będąca w wieku produkcyjnym. Wartość ta jest wręcz krytyczna, gdyż jest to grupa szczególnej uwagi – jako wchodząca na rynek pracy, stanowiąca o przyszłości i potencjale rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru. Wartości dotyczące bezrobocia i potencjału siły roboczej są również statystycznie słabsze od gmin podobnych.

Jednocześnie niepokojące są wartości wskaźników w zakresie wewnętrznej zastępowalności pokoleń na rynku pracy – wewnątrz Partnerstwa – gdzie różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 (wchodzących na rynek pracy) i 60-64 (schodzących z rynku pracy) jest ujemna (brakuje osób zastępujących „schodzące” pokolenie) i wynosi -1031 mieszkańców w roku 2021, co daje negatywny wzrost o 177%.

3.3.2. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Szeroko rozumiana przedsiębiorczość mieszkańców i warunki do jej prowadzenia są na zadowalającym poziomie w odniesieniu do obszarów podobnych. Zarówno przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców, konkurencyjność i dywersyfikacja rynku, ale też dostępność zasobów do prowadzenia działalności są powyżej średniej dla podobnych obszarów. Słabiej jest jedynie z dostępnością do usług doradczych, prawnych i finansowych – co wynika z braku wyspecjalizowanych podmiotów, zlokalizowanych zazwyczaj poza obszarem Partnerstwa (większy rynek).

Od dekady, co roku na terenie Partnerstwa rejestrowanych jest ponad 400 nowych przedsiębiorstw, co daje łącznie 5342 zarejestrowanych przedsiębiorstw w roku 2020 – to o 629 podmiotów więcej niż w roku 2011. W odniesieniu na 1000 mieszkańców daje to 80,34 podmiotów gospodarczych w REGON – to o ponad 18% więcej niż w roku 2011 (wskaźnik 68,05) – wskaźnik ten określa zdolność lokalnej społeczności do podejmowania ryzyka gospodarczego i prowadzenia działalności gospodarczej.

Tabela 18: Podmioty REGON

Wskaźnik	2011	2019	2020
Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON	4713	5206	5342
Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców	68,05	78,18	80,34
Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowanych w REGON	459	453	417
Liczba podmiotów gospodarczych nowozarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	51,83	38,49	32,51
Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych z REGON	560	298	223
Liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych z REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	12	7	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przekłada się to na roczne dochody budżetu gmin z tytułu udziału w PIT w wysokości ponad 45 milionów PLN w roku 2021 – dochody te stanowią jedno z istotnych źródeł dochodów własnych. Kwota wpływów do budżetu gminy z udziałów we wpływach budżetu państwa z PIT jest pochodną dochodów osiągniętych przez mieszkańców z tytułu aktywności gospodarczej, pracy, świadczeń społecznych, z majątku. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym wartość ta wyniosła w roku 2021 – 1 120 383,66 PLN (ponad 150% wzrost w porównaniu do poprzedniej dekady).

Z kolei wpływy z tytułu udziału w podatku CIT wzrosły o prawie 40% pomiędzy rokiem 2021 (1 929 393 PLN) a rokiem 2011 (1 381 417 PLN), co w przeliczeniu na mieszkańca w wieku produkcyjnym wyniosło w roku 2021 (61,15 PLN), a w roku 2011 (42,17 PLN) – wzrost o 45%.

36 589 128 PLN wyniosły dochody gmin Partnerstwa z tytułu podatku od nieruchomości w roku 2021, co daje wzrost o 88% w odniesieniu do roku 2011. W przeliczeniu na mieszkańca w wieku produkcyjnym daje to 956,24 PLN i wzrost z poziomu 459,95 PLN o ponad 100%.

Tabela 19: Dochody Partnerstwa z wpływów podatkowych

Wskaźnik	2011	2019	2020	2021	Różnica	Dynamika%
Dochody budżetu gmin z tytułu udziału w PIT (zł)	20261205	41620775	39472689	45036181	24774976	122,28
Dochody budżetu gmin z tytułu udziału w PIT na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (zł)	431135,1	989239,5	963042	1120384	689248,5	159,87
Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w CIT (zł)	1381417	1180755	1543004	1929393	547976	39,67
Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w CIT na mieszkańca w wieku produkcyjnym (zł)	42,17	38,51	53,78	61,15	18,98	45,01
Dochody budżetu gminy z tytułu podatku od nieruchomości (zł)	19439444	36568791	31664492	36589129	17149685	88,22
Dochody budżetu gminy z tytułu podatku od nieruchomości (PN) na mieszkańca w wieku produkcyjnym (zł)	459,95	961,51	835,32	956,24	496,29	107,90

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z punktu widzenia przeprowadzonych badań i analiz własnych w trakcie procesu, obszar szeroko rozumianego rynku pracy ważnym **obszarem problemowym**, omawianym i wykazywanym w toku pracy. Szczególnie w kontekście dwóch zjawisk – nadal **wysokiego bezrobocia** pomimo względnie wysokiej podaży pracy i „ryнку pracownika”, oraz **słabej jakości oferty pracy** dostępnej dla mieszkańców Partnerstwa. Składa się na to **niska atrakcyjność lokalnej gospodarki** i struktura istniejących przedsiębiorstw, a także **aktywność gospodarcza** mieszkańców utrudniająca rozwój rynku i tym samym zwiększenie podaży pracy, szczególnie wymagającej kwalifikacji i gwarantującej wysokie wynagrodzenie. Pozytywnie warto odnotować **rosnące zróżnicowanie lokalnej gospodarki**, ale nadal bez wyraźnego udziału przedsiębiorstw innowacyjnych i opartych o nowe technologie – gwarantujących stały rozwój gospodarczy i najatrakcyjniejsze oferty pracy. W obszarze Partnerstwa **jest deficyt mocnych, dużych podmiotów gospodarczych**, rozwijających się i oferujących pracę dla wykwalifikowanej kadry. Jednocześnie **brak oferty usług edukacyjnych** kształcących specjalistów powoduje zasilanie lokalnego rynku jedynie osobami o niskim bądź średnim poziomie kwalifikacji, oraz **niskiej zdolności do samodzielnego zakładania przedsiębiorstw i tworzenia nowych miejsc pracy**. W Partnerstwie dostrzega się konieczność podjęcia aktywności w tym obszarze, w celu odwrócenia tych negatywnych trendów.

3.3.3. Sytuacja materialna mieszkańców

W zakresie sytuacji materialnej mieszkańców, poza informacjami dotyczącymi liczby osób pracujących, stopy bezrobocia i przeciętnego wynagrodzenia, należy zwrócić również uwagę na czynniki dotyczące poziomu obciążenia społecznego na terenie Partnerstwa.

Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych systematycznie od dekady spada, w roku 2020 wyniosła 4185, co stanowi połowę z liczby przyznanych dodatków w roku 2011. Daje to wynik 47 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, co jest wartością słabszą syntetyczną niż w grupie porównawczej (-0,60). Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej również systematycznie spada od lat, do poziomu 4053 w roku 2021 (ponad 60% spadek w ciągu dekady), a w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje to wartość 66. W tym przypadku podobnie, pomimo stałego spadku tego niekorzystnego wskaźnika, w grupie porównawczej wartości te spadają nieco szybciej (wartość syntetyczna dla roku 2021 wyniosła -0,39, z ujemną dynamiką -0,02).

Tabela 20: Obciążenia społeczne

Wskaźnik	2011	2019	2020	2021
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych	8811	4738	4185	bd
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców	104	56	47	bd
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem)	10647	5589	4854	4053
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem) na 1000 mieszkańców	174	87	78	66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

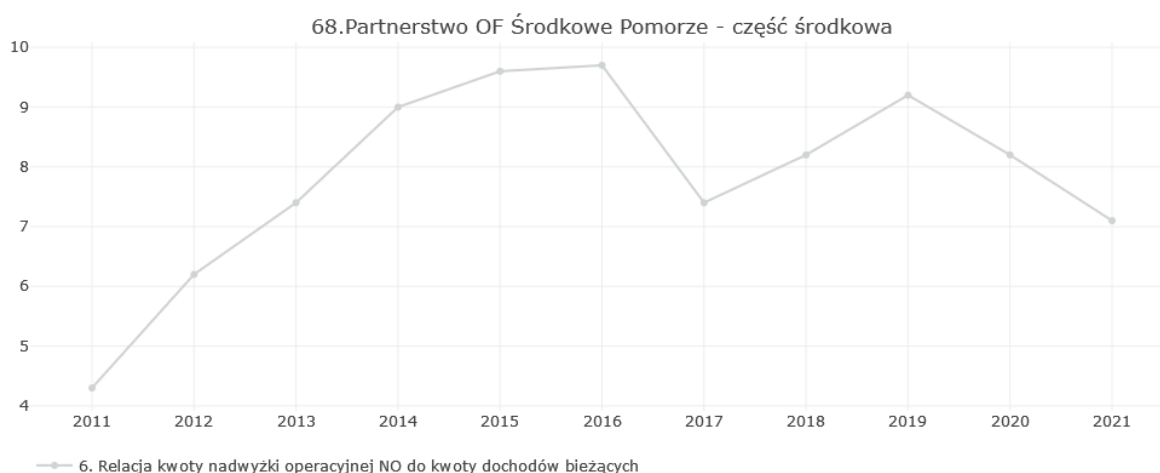
3.3.4. Finanse, polityka podatkowa i inwestycyjna, środki zewnętrzne

W kontekście analizy stanu finansów publicznych warto przejrzeć dwa kluczowe wskaźniki dotyczące kondycji finansowej i budżetowej samorządów, a mianowicie poziom nadwyżki operacyjnej oraz poziom zadłużenia.

Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących w ujęciu średniej trzyletniej relatywnie wzrosła od roku 2011, by dla roku 2021 uzyskać zadowalający poziom 7,1%, co oznacza, że dochody bieżące są wyższe od wydatków bieżących i pojawia się nadwyżka, którą można wykorzystać zarówno na spłatę zadłużenia czy inwestycje. Im większa część dochodów bieżących pozostaje w dyspozycji samorządu, tym więcej środków może być przeznaczonych na spłatę aktualnego zadłużenia oraz na wydatki majątkowe – pożądanym zatem jest wzrost wskaźnika i utrzymywanie go na poziomie około 8-10%.

Natomiast należy odnotować, że dla Partnerstwa od dwóch lat wskaźnik ten systematycznie spada, co jest trendem niekorzystnym, ale może wynikać z zewnętrznej sytuacji społeczno-gospodarczej wynikającej z pandemii covid czy centralizacji systemu finansowania samorządów. Wskaźnik ten jest też niższy niż na obszarach podobnych, o wyższym poziomie nadwyżki operacyjnej (wartość syntetyczna -0,10 i ujemna dynamika -0,07)

Rysunek 17: Relacja nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących

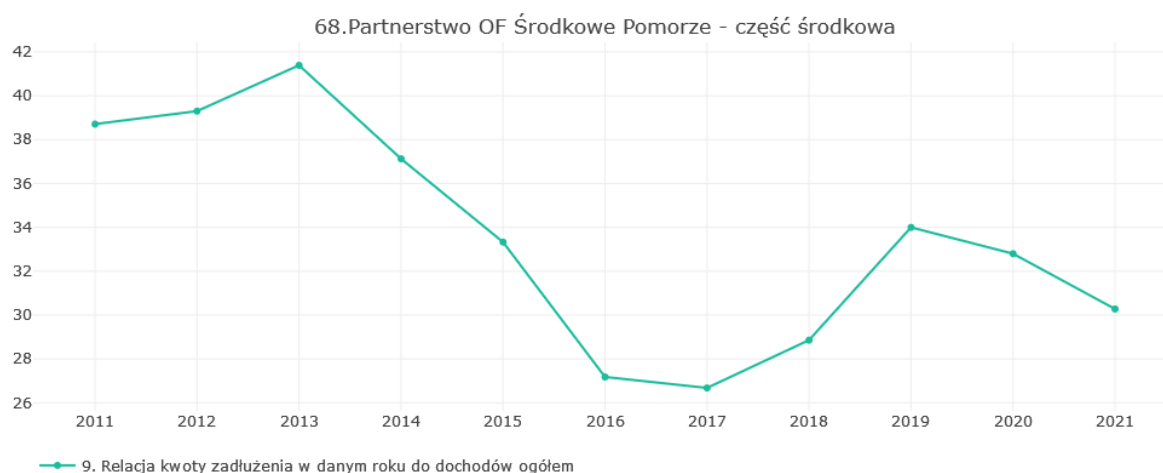

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Drugi istotny wskaźnik to relacja kwoty zadłużenia w danym roku do dochodów ogółem, który informuje o stopniu pokrycia kwoty długu dochodami ogółem budżetu samorządu. Do 2013 roku włącznie był to wskaźnik ustawy określający maksymalny limit zadłużenia samorządu na poziomie 60%.

W roku 2021 wyniósł on dla Partnerstwa 30,28% – dla porównania w roku 2013 wynosił on aż 41,39%, ale w roku 2017 tylko 26,68%, a więc trudno więc mówić tutaj o stałych trendach. Należy jednak zaznaczyć, że utrzymuje się on na relatywnie bezpiecznym poziomie, ale nieco słabszym niż na obszarach podobnych (wartość syntetyczna -0,64 i ujemna dynamika -0,60), co może wynikać okresowo z większego poziomu inwestycji i tym samym wyższego zadłużenia w samorządach.

Rysunek 18: Relacja kwoty zadłużenia do dochodów

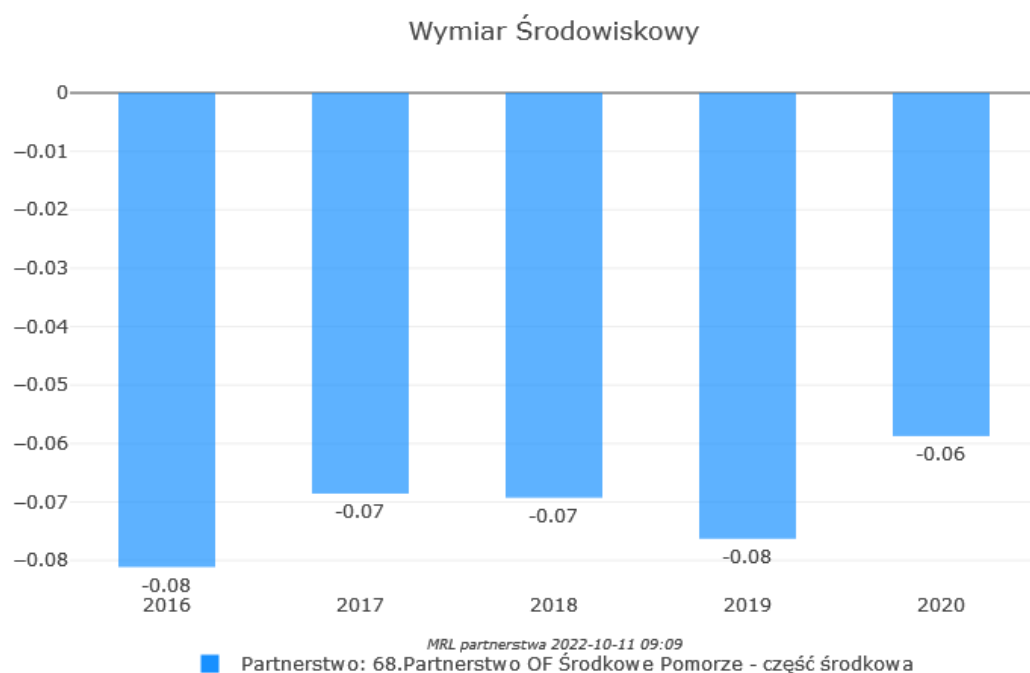

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.4. Wymiar środowiskowo-przestrzenny

Środowiskowo-przestrzenny obraz statystyczny Partnerstwa pokazuje, że jest ono stosunkowo (statystycznie) niewiele **slabsze od gmin podobnych** natomiast **dynamika zmian jest względnie stała (neutralna) w odniesieniu do grupy porównawczej.**

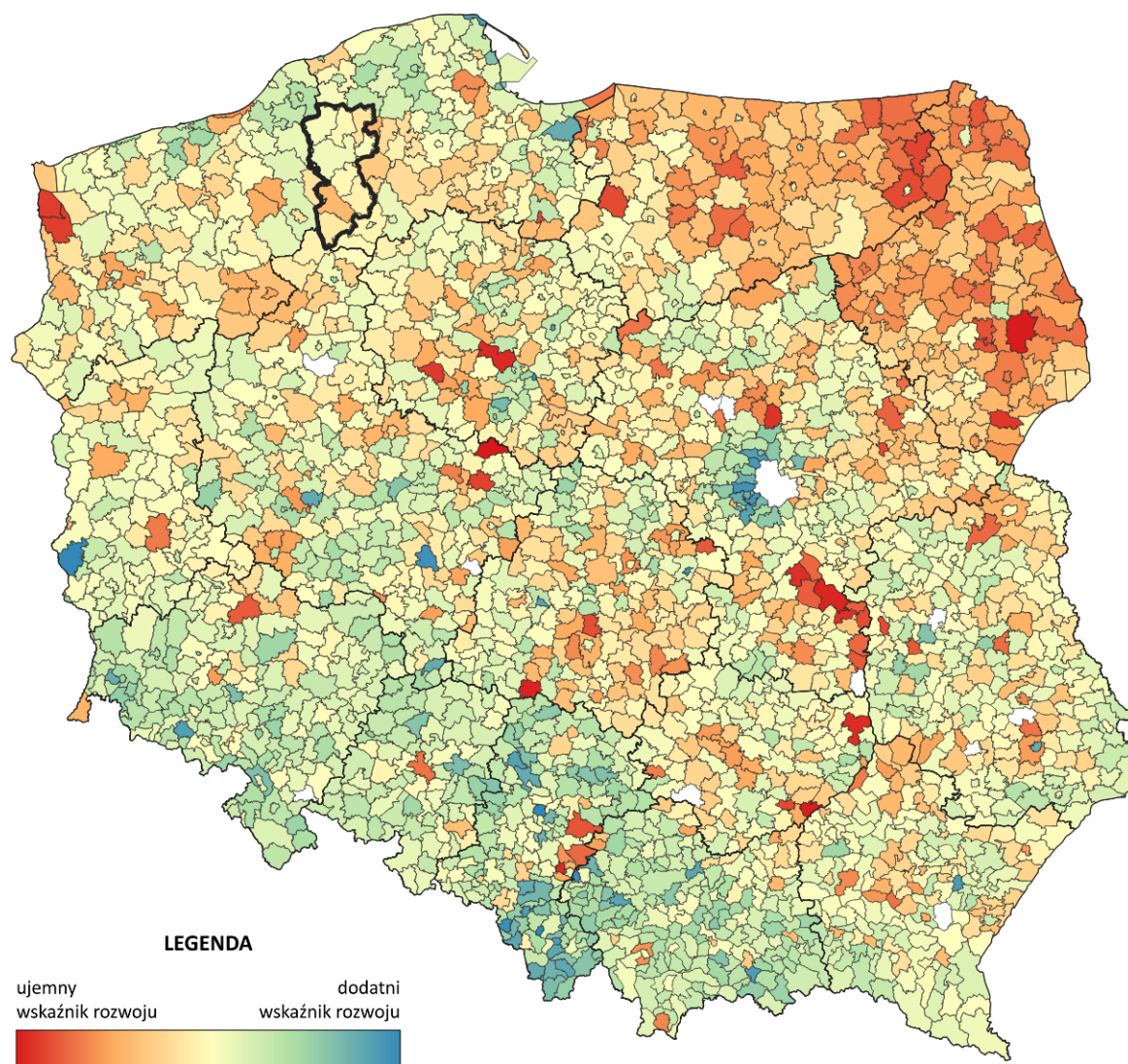
Rysunek 19: Środowiskowo-przestrzenny wskaźnik rozwoju Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Środowiskowo-przestrzenny wskaźnik rozwoju Partnerstwa wskazuje, iż ogólna sytuacja w roku 2020 w Partnerstwie jest minimalnie słabsza niż średnia dla grupy referencyjnej, natomiast dynamika zmian jest właściwie neutralna – od kilku lat utrzymywany jest podobny dystans do średniej dla grupy porównawczej – w danym roku raz minimalnie się zwiększając, by w kolejnym nieco zbliżyć – w roku 2020 nastąpiła minimalna poprawa. Oznacza to, że wskaźniki środowiskowo-przestrzenne nie są w stanie przekroczyć średniej lub nawet do niej „dobić”, stale oscylując pod kreską (stagnacja).

Rysunek 20: Wskaźnik rozwoju partnerstwa – środowiskowo-przestrzenny (2020)

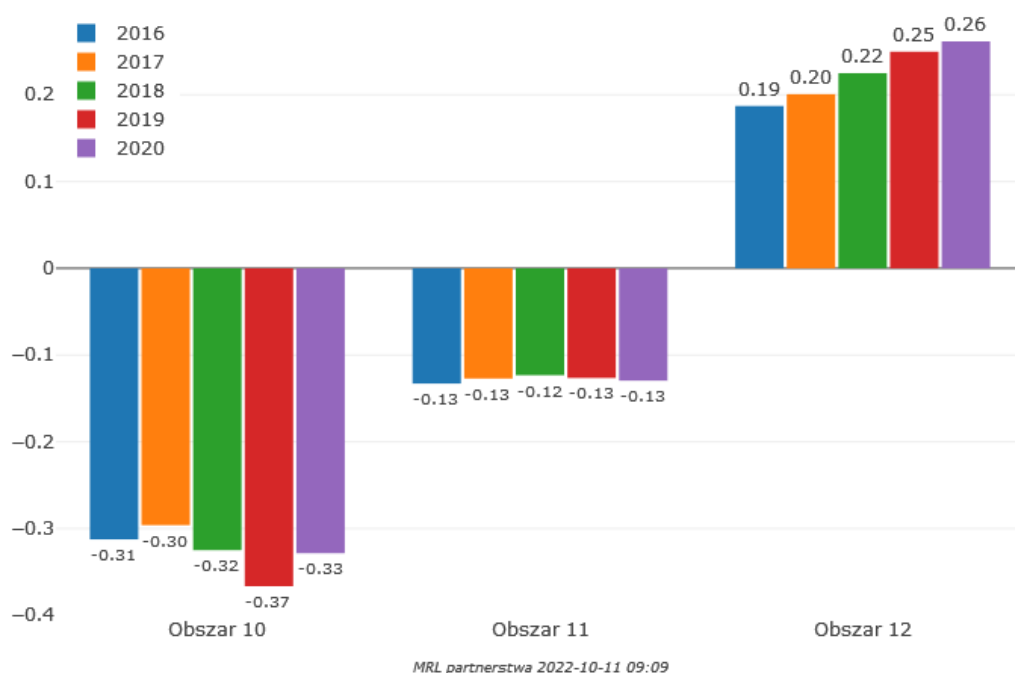

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W kolejnym kroku należy zwrócić szczególną uwagę, które obszary w wymiarze środowiskowo-przestrzennym wzmocniają i rozwijają Partnerstwo, co oznacza, że można je pogłębić i wykorzystać do rozwoju społeczno-gospodarczego, a które wykazują największe deficyty i największe spadki rozwoju, powodując konieczność interwencji w celu zatrzymania niekorzystnych trendów.

Na obszarze Partnerstwa, obszarem generalnie najmocniejszym w wymiarze środowiskowo-przestrzennym jest **lokalne środowisko przyrodnicze**, natomiast zdecydowanie najsłabsze są **dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna)** oraz **ład i struktura przestrzenna obszaru**.

Rysunek 21: Wymiar środowiskowo-przestrzenny – wykres kolumnowy

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Tabela 21: Wymiar środowiskowo-przestrzenny – obszary

Nazwa obszaru	2016	2017	2018	2019	2020	zm.
10. Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna)	-0,31	-0,30	-0,32	-0,37	-0,33	≈
11. Ład i struktura przestrzenna obszaru	-0,13	-0,13	-0,12	-0,13	-0,13	≈
12. Lokalne środowisko przyrodnicze	0,19	0,20	0,22	0,25	0,26	↗

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Podsumowując obraz obszarów środowiskowo-przestrzennych z dwóch punktów widzenia – aktualnej sytuacji i zmian w ostatnich latach, najmocniejszy obszar dotyczy **lokalnego środowiska przyrodniczego**, który utrzymuje pozycję dodatnią, a także zauważalną dynamikę dodatnią. Ten obszar może być silnym **potencjałem do wykorzystania** w kontekście inicjatyw rozwojowych na terenie Partnerstwa.

W zakresie **dostępności komunikacyjnej**, to należy zauważyć stałą tendencję ujemną i stagnację w tym zakresie. Dynamika rozwoju tego obszaru jest minimalnie ujemna, co powoduje coraz większy problem z dostępnością komunikacyjną i faktyczne duże deficyty w tym zakresie, wynikające z wieloletnich zaniedbań i **niewystarczającej infrastruktury w poszczególnych fragmentach obszaru Partnerstwa**.

Podobnie wypada obszar **ładu i struktury przestrzennej obszaru**, który znacznie odstaje od średniej pozycji, a jego dynamika jest neutralna. **Nie sprzyja to rozwojowi inwestycyjnemu i przestrzennemu** Partnerstwa, z uwagi na **niską zwartość obszaru i brak wieloletnich planów** pozwalających na zachowanie spójności przestrzennej. Należy jednak pamiętać, że z uwagi na powierzchnie i charakter gmin Partnerstwa (gminy wiejskie lub miejsko-wiejskie, niewielkie ośrodki peryferyjne), zjawisko to może mieć **mniejsze znaczenie w kontekście osadniczym i rozwoju przestrzennego** Partnerstwa.

3.4.1. Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia partnerstwa w regionie/kraju

Partnerstwo Obszaru Funkcjonalnego Pomorze Środkowe położone jest we wschodniej części województwa Pomorskiego. W latach 1975-1998 obszar Partnerstwa stanowił część województwa śląskiego. Partnerstwo graniczy od Zachodu z województwem Zachodniopomorskim oraz w swej południowej części z województwem Wielkopolskim. Peryferyjne położenie na styku trzech województw wiąże się ze znacznym oddaleniem od ośrodków metropolitalnych – Gdańska, ale też Poznania i Szczecina. Peryferyjne położenie w połączeniu z wykluczeniem komunikacyjnym skutkuje zmniejszoną dostępnością do usług dla mieszkańców gmin w obszarze Partnerstwa.

W Planie Zagospodarowania Województwa Pomorskiego 2030⁷ zachodnia część województwa (wspólnie ze wschodnią częścią woj. zachodniopomorskiego) zostały określone jako obszary problemowe (obszary strategicznej interwencji), o problemach analogicznych, jak województwa Polski Wschodniej.

Najbliższym ośrodkiem o znaczeniu regionalnym jest Słupsk, który swym zasięgiem obejmuje północną część Partnerstwa. Środkowa i południowa część Partnerstwa znajdują się w zasięgu ośrodków o znaczeniu subregionalnym – Bytowa, Chojnic wraz z Człuchowem oraz Szczecinka. Na terenie Partnerstwa znajdują się trzy ośrodki miejskie o znaczeniu lokalnym – Czarne, Miastko i Kępice, przy czym Miastko wskazano jako potencjalny ośrodek subregionalny.

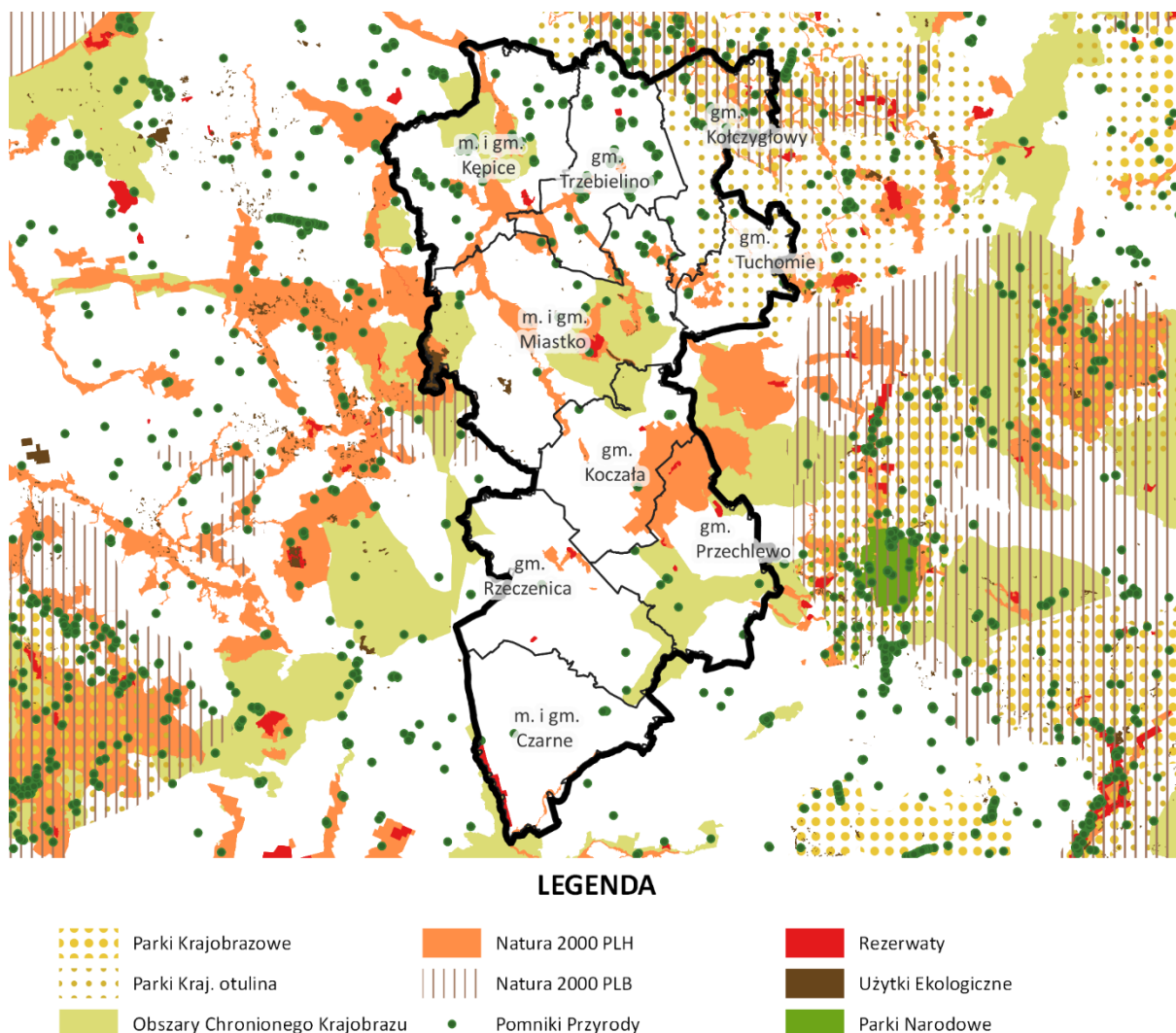
3.4.2. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju

Obszar Partnerstwa charakteryzuje się bogatymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi. Udział powierzchni cennych przyrodniczo dla terenu Partnerstwa kształtuje się na poziomie 16 % (dane powiatowe). Partnerstwo na północnym wschodzie sąsiaduje z Parkiem Krajobrazowym Doliny Słupi (częściowo na terenie

⁷ <https://pbpr.pomorskie.pl/plan-zagospodarowania-wojewodztwa/>

gminy Kołczygłowy). W północnej i środkowej części Partnerstwa znajduje się szereg cennych przyrodniczo obszarów Natura 2000 PLH (ochrony siedlisk). Na terenie gminy Kołczygłowy znajduje się obszar Natura 2000 PLB (dyrektywa ptasia). W gminach Kępice, Miastko, Koczała, Przechlewo i Rzeczenica, znajdują się obszary chronionego krajobrazu. Na terenie całego Partnerstwa znajduje się szereg rezerwatów, użytków ekologicznych i pomników przyrody. Partnerstwo sąsiaduje z terenami o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Na wschodzie są to Bory Tucholskie i Zaborski Park Krajobrazowy. Na zachodzie jest to Pojezierze Szczecineckie.

Rysunek 22: Formy ochrony przyrody

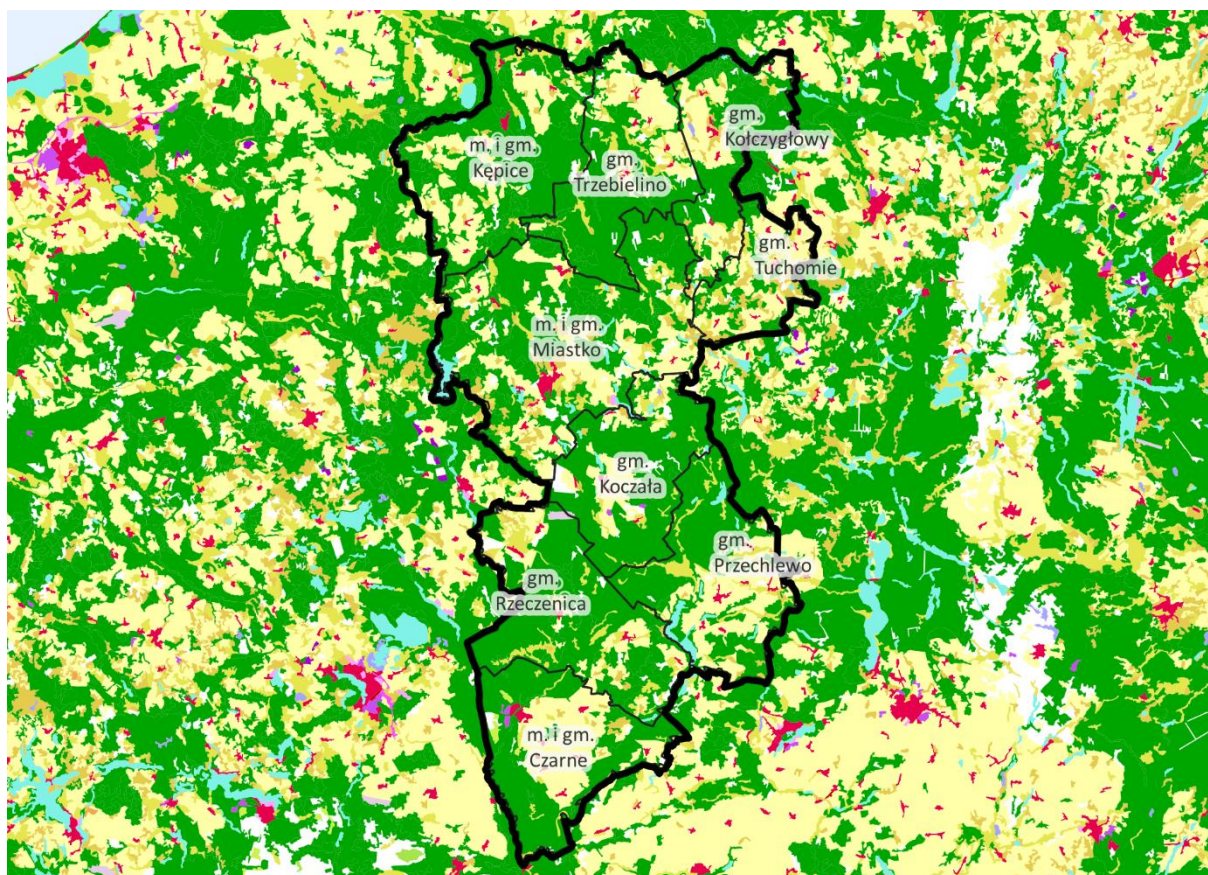

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Obszar Partnerstwa charakteryzuje się bardzo wysoką lesistością. Wszystkie gminy w Partnerstwie mają ponad 50% powierzchni lasów (najwięcej Koczała 68,7% i Rzeczenica 65,7%). Jedyną gminą, która wyłamuje się z tej charakterystyki, jest

gmina Tuchomie (24,8% lesistości). Poziom lesistości na terenie Partnerstwa wykazuje bardzo małą zmienność w ciągu ostatnich 10 lat. Wysoka lesistość stanowi z jednej strony ograniczenie dla rozwoju gospodarczego w innych branżach niż pozyskiwanie i obróbka drewna i produktów na bazie drewna, a także produktów runa leśnego. Z drugiej strony lasy, jeziora i rzeki, są atutem w budowaniu oferty turystycznej i poprawie jakości życia mieszkańców obszaru, dzięki różnorodnym formom rekreacji i aktywnego wypoczynku.

Rysunek 23: Klasy pokrycia terenu

LEGENDA

	Zabudowa		Tereny zielone i sportowe		Lasy
	Tereny przemysłowe lub handlowe		Grunty orne		Bagna śródlądowe
	Odkrywki		Łąki, pastwiska		Cieki
	Budowy		Inne tereny rolne		Zbiorniki wodne

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018.

Na obszarze Partnerstwa znajduje się też niewielka ilość obszarów rolnych – gruntów ornych oraz łąk i pastwisk. W większości są to tereny o niskich lub średnich wartościach wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.⁸

Przez teren Partnerstwa przepływa wiele rzek, część z nich posiada warunki do uprawiania turystyki kajakowej (Gwda, Wieprza, Brda, Studnica, Pokrzywna, Kamienica, Czernica). Są to rzeki czyste i nieuregulowane, często o bardzo malowniczym, meandrującym swobodnie biegu. Na terenie Partnerstwa znajduje się wiele jezior o dużym potencjale do rozwoju turystyki i rekreacji. Część z nich jak np. Jezioro Krępsko i Jezioro Szczytno, wraz z rzeką Brdą mają potencjał do tworzenia turystycznych szlaków wodnych. Szereg jezior jest rezerwatami przyrody (np. jeziora lobeliowe Smołowe, Kamień i Orle w obszarze źródłiskowym Brdy), co ogranicza możliwość ich wykorzystania, z drugiej zapewnia zachowanie przyrody w stanie możliwie niezmienionym. Istotnym tematem w kontekście jezior jest wprowadzanie tzw. stref ciszy, czyli wyłączeń z ruchu motorowodnego (np. jezioro Głębokie w gminie Miastko). Na części jezior występują problemy z czystością wody.

Obszar partnerstwa posiada malowniczą, urozmaiconą rzeźbę terenu, którą tworzą liczne formy polodowcowe. Krajobraz jest pofałdowany, z licznie występującymi malowniczymi wzniesieniami, dolinami, jarami i wąwozami.

3.4.3. Zasoby dziedzictwa kulturowego, turystyka i rekreacja

Na terenie Partnerstwa znajduje się szereg cennych zabytków i obiektów historycznych – sakralnych, rezydencjalnych, technicznych i archeologicznych. Są to między innymi: zabytkowe kościoły, również drewniane (m.in. gmina Koczała, Rzeczenica, Kołczygłowy), przedchrześcijańskie osady i cmentarzyska (Miastko, Tuchomie) obozy jenieckie z czasu II WŚ (gmina Czarne), rezydencje pałacowe (w tym siedziba rodowa Otto v Bismarcka w Warcinie k. Kępic) a także zabytki hydrotechniczne i inżynieryjne (obiekty kolejowe, pozostałości autostrady Berlin-Królewiec, młyny i elektrownie wodne) i inne.

Zabudowa miejscowości jest przeważnie zwarta i z reguły wyraźnie można zaobserwować granice miejscowości. Zjawisko rozlewania się zabudowy występuje w małym stopniu. W tym aspekcie ochrony wymagają obszary szczególnie atrakcyjne turystycznie, na których powstają indywidualna zabudowa rekreacyjna (np. brzeg jezior). Nowa zabudowa mieszkaniowa powstaje z reguły o obrębie miejscowości. Jest to istotnym elementem ładu przestrzennego, który jest dostrzegalny na terenie Partnerstwa i powinien być chroniony narzędziami polityki

⁸⁸ Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy 2018
<http://onw.iung.pulawy.pl/specyficzne/wwrpp>

przestrzennej. W krajobrazie zachowało się wiele budynków historycznych. Pewnym zakłóceniem dla krajobrazu są zdegradowane obszary i obiekty popegeerowskie.

Na terenie Partnerstwa znajdziemy liczne obiekty turystyczne i rekreacyjne zlokalizowane głównie nad jeziorami. Obiekty prowadzone są głównie przez podmioty prywatne. Gmina Kępice prowadzi własny obiekt turystyczno-rekreacyjny Sobótka nad jeziorem Obrębskim. W ostatnich latach powstają kolejne gospodarstwa agroturystyczne (w tym ekologiczne) i prywatne pensjonaty. Na terenie Partnerstwa znajdziemy również pola campingowe i namiotowe, w tym leśne pola biwakowe prowadzone przez Lasy Państwowe. Ponadto w kompleksach leśnych na terenie Partnerstwa, Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych wyznaczyły szereg obszarów dla turystyki bushcraftowej, udostępnione w ramach programu „Zanocuj w Lesie”. Nad jeziorami znajdują się liczne przystanie, kąpieliska i pomosty, o różnym poziomie zainwestowania. W ostatnim czasie gminy w Partnerstwie dokonały szeregu inwestycji na rzecz poprawy infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej przy wsparciu środków unijnych (budowa przebieralni, sanitariatów, wypożyczalni sprzętu wodnego, a nawet saun m.in. Kępice, Rzeczenica). Wzdłuż rzek znajdują się miejsca wodowania kajaków.

Na terenie Partnerstwa poprowadzonych jest szereg turystycznych szlaków rowerowych: Greenway naszyjnik Północy, Szlak Zwiniętych Torów i inne. Planowane jest przyłączenie Obszaru Partnerstwa do przebiegających w pobliżu ważnych szlaków rowerowych (np. łącznik gminy Przechlewo z Kaszubską Marszrutą, gmina Tuchomie – planowany szlak Eurovelo). Między Miastkiem a Bytowem w śladzie dawnej linii kolejowej poprowadzono fragment planowanego Subregionalnego Szlaku Rowerowego numer 20. Sieć szlaków rowerowych nie jest jednak kompletna – pojawia się konieczność budowy połączeń między gminami, co zachęcałyby do poznawania walorów przyrodniczych i krajobrazowych Partnerstwa. Na terenie Partnerstwa sieć wydzielonych ścieżek rowerowych jest fragmentaryczna. Jedynie w gminach Miastko i Tuchomie zagęszczenie ścieżek rowerowych (długość ścieżek rowerowych na 10 000 km²) jest większe niż w grupie porównawczej. We wszystkich gminach Partnerstwa poza Czarnem, system ścieżek rowerowych rozwija się wolniej niż w grupach porównawczych.

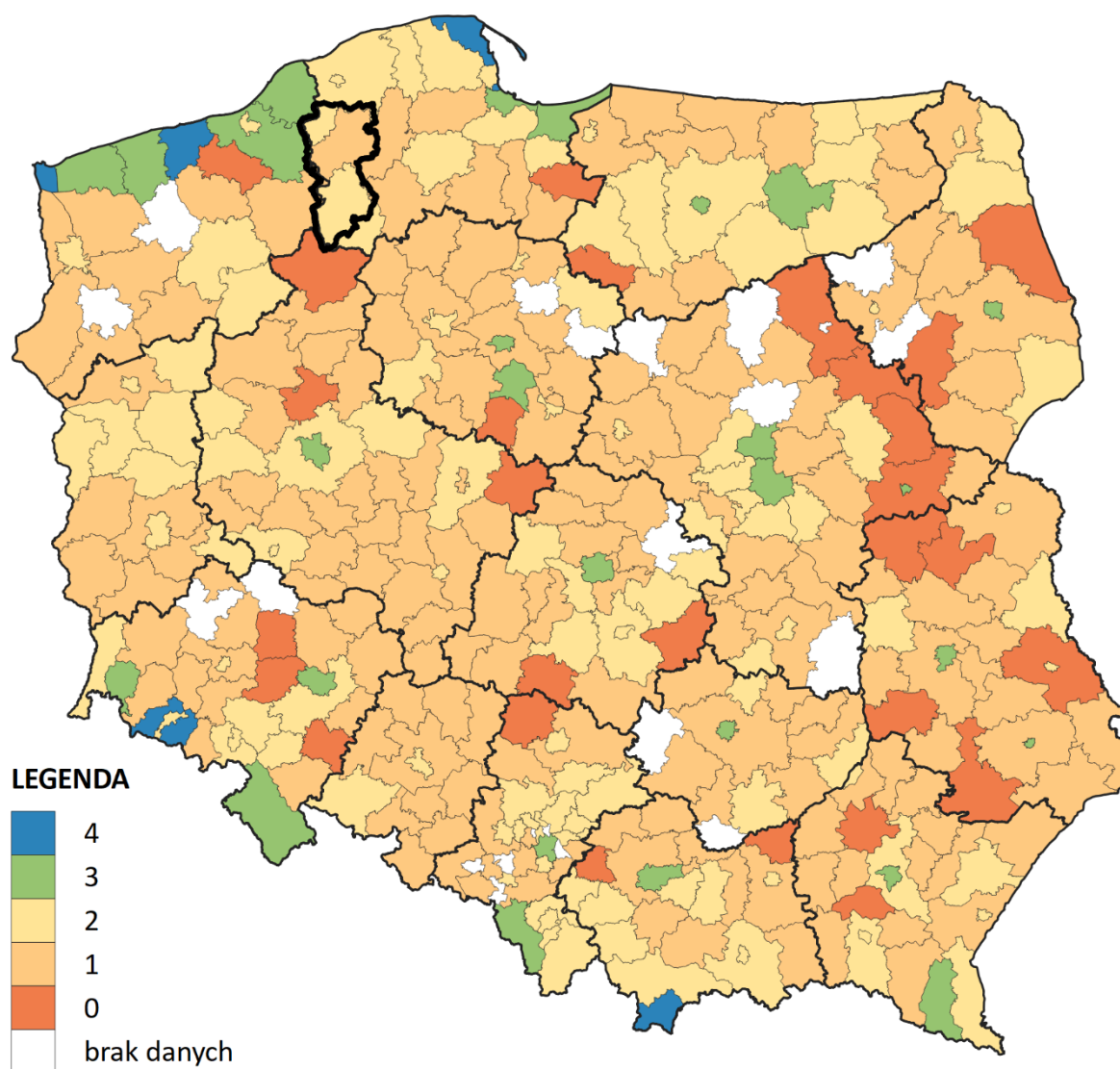
Przez teren Partnerstwa prowadzi szereg atrakcyjnych szlaków kajakowych o różnym poziomie trudności wchodzące w skład systemu pomorskich Szlaków kajakowych. Przez teren Partnerstwa przebiegają piesze szlaki turystyczne. Są to między innymi: Szlak Doliny Wieprzy i Studnicy (Słupsk-Kępice-Miastko), Szlak Krainy lasów i Jezior (Miastko-Bytów), Szlak Doliny Brdy (Miastko-Przechlewo), Szlak Kormoranów (Czarne-Przechlewo); Szlak Krajobrazów Młodoglacjalnych (Miastko-

Kończyłowy) i inne. Na większych jeziorach w Partnerstwie występują warunki do uprawiania żeglarstwa (np. Jezioro Szczytne Wielkie w gminie Rzeczenica).

Należy podkreślić jednak, że z punktu widzenia turystycznego nie jest to obszar w pełni przygotowany do wprowadzenia funkcji turystycznej i wymaga on dalszych inwestycji o charakterze strategicznym i ponadlokalnym – w celu zbudowania marki i produktu turystycznego – rozwoju infrastruktury, w tym miejsc noclegowych, punktów usługowych oraz wprowadzenia czytelnej oferty turystycznej i jej promocji.

W trakcie procesu diagnostycznego zdefiniowana została potrzeba współpracy w zakresie budowy oferty turystycznej i rekreacyjnej w poszanowaniu dla uwarunkowań przyrodniczych. Tworzenie kompleksowych produktów turystycznych, w oparciu o uzupełniające się lokalne zasoby, może stać się czynnikiem rozwojowym dla całego obszaru Partnerstwa.

Rysunek 24: Wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej (2019)

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych BDL GUS oraz metodyki A. Szromka

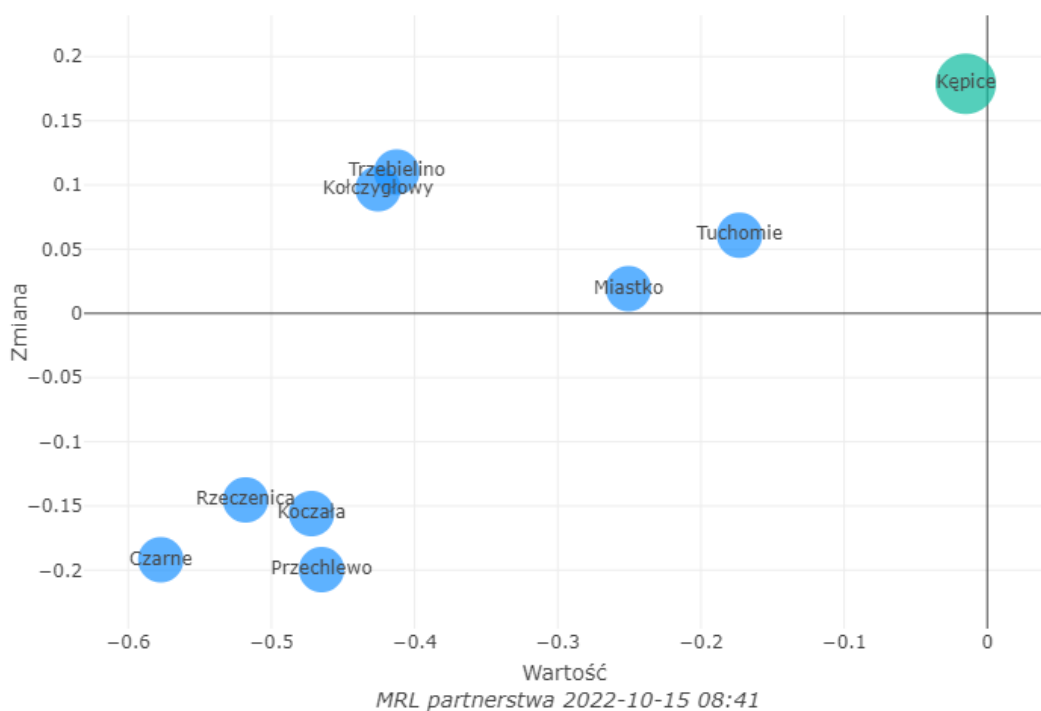
3.4.4. Komunikacja, transport i mobilność

Jednym z głównych wyzwań przed jakimi stoi Partnerstwo jest przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu. Wynika to zarówno z zapisów Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, jak i z Porozumienia powołującego powstanie Partnerstwa⁹.

⁹ List intencyjny z dnia 25 września 2020 roku, w którym stwierdzono: Obszar Pomorza Środkowego pod względem dostępności drogowej, jak i kolejowej, jest jednym z najbardziej niedostępnych do aglomeracji obszarów w skali kraju, co

Obszar Partnerstwa charakteryzuje się ujemnym syntetycznym wskaźnikiem dostępności komunikacyjnej – w 2020 roku wartość wskaźnika wynosiła -0,33. Wskaźnik ten uwzględnia takie wskaźniki, jak długość i jakość sieci dróg, dostępność indywidualnych środków transportu, rozwój alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych, dostępność kolei i skalę ruchu turystycznego, i przedstawia je na tle grup porównawczych. Poniżej zobrazowano ten sam wskaźnik w rozbiciu na poszczególne gminy Partnerstwa.

Rysunek 25: Wskaźnik dostępności komunikacyjnej wewnętrznej i zewnętrznej

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Na ujemne wartości wskaźnika syntetycznego mają wpływ przede wszystkim niskie wartości wskaźnika długości i jakości sieci dróg.

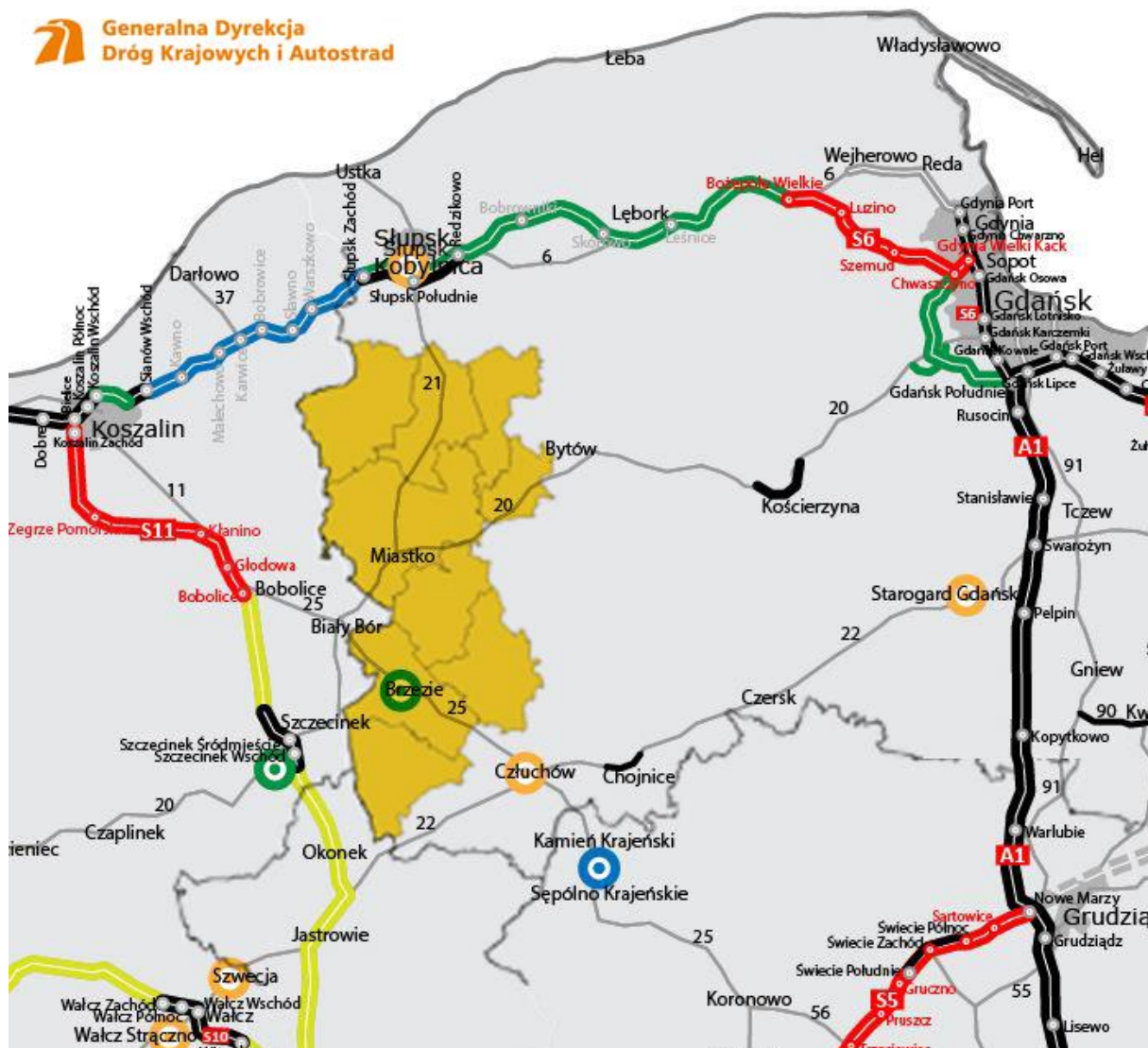
Dostępność komunikacyjna zewnętrzna

Zawarte Porozumienie wskazuje potrzebę lepszego podłączenia Partnerstwa do głównych tras planowanych: S6 w układzie wschód-zachód (Gdańsk-Szczecin przez Słupsk) projektowana na północ od obszaru Partnerstwa oraz S11 w układzie północ-południe (Koszalin, Poznań, Śląsk) planowanej do realizacji na zachód od Partnerstwa.

stanowi ogromną barierę w dostępności administracyjnej oraz gospodarczej i społecznej, przejawiającej się poważnymi problemami w rozwoju

Na terenie Partnerstwa nie są obecnie przygotowywane ani realizowane żadne inwestycje w zakresie rozbudowy sieci dróg krajowych, poza realizowaną obwodnicą miejscowości Brzezcie w ciągu DK 25 (w ramach programu 100 obwodnic). Szkielet układu drogowego Partnerstwa stanowią: DK 25 (Koszalin-Człuchów-Bydgoszcz), DK20 (Szczecinek-Bytów-Gdańsk), DK21 (Miastko-Słupsk). Są to drogi jednojezdniowe dwukierunkowe bez utwardzonego pobocza awaryjnego. Drogi te przebiegają przeważnie przez centra miejscowości.

Rysunek 26: Obszar Partnerstwa na tle planu budowy dróg krajowych

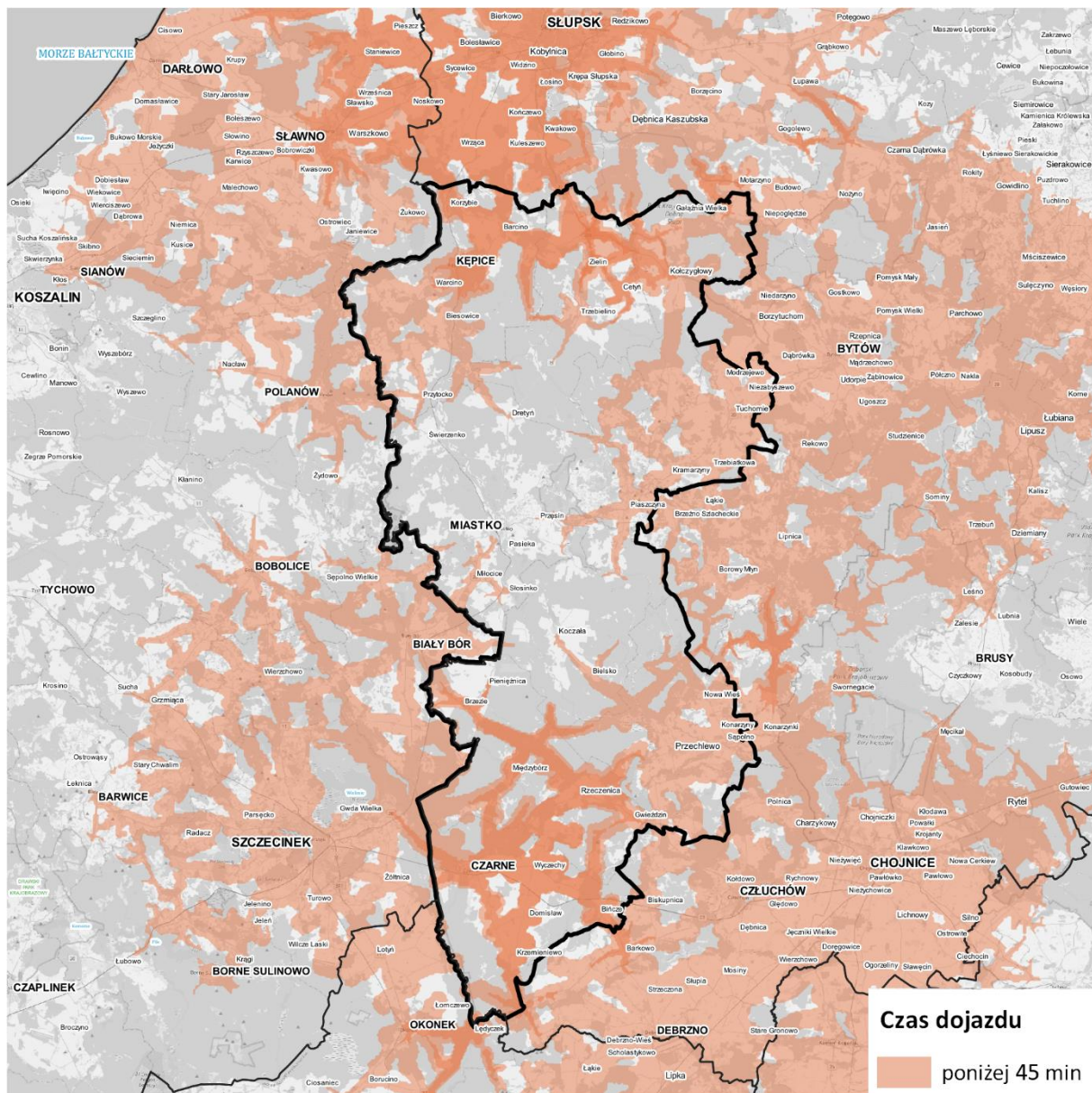

Źródło: Opracowanie własne na podstawie planu budowy dróg krajowych GDDKiA

Dojazd z terenu Partnerstwa do Gdańska zajmuje od 1:45h (Tuchomie), do ponad 2:30h (Czarne) i równie daleko jest do innych miast wojewódzkich. Trasa Rzeczenica-Bydgoszcz zajmuje ok. 1:50h, z Miastka do Szczecina pojedziemy w 3:00h.

Czas dojazdu do najbliższych miast powiatowych położonych w otoczeniu Partnerstwa (Słupsk, Bytów, Człuchów, Szczecinek i Sławno) bardzo często przekracza 45 minut, co zobrazowano na kolejnej ilustracji:

Rysunek 27: Czas dojazdu do miast powiatowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie TravelTime

Transport Zbiorowy

Przez teren Partnerstwa przebiega linia kolejowa nr 405 (Piła Główna-Ustka). Na obszarze Partnerstwa (Szczecinek-Słupsk) linia jest jednotorowa, nieelektryfikowana. W 2019 roku wznowiono ruch pasażerski w relacji Szczecinek-Słupsk. Obecnie na linii kursuje 6 par pociągów w relacji Słupsk-Szczecinek (z czego

trzy pary mają przedłużony kurs ze Szczecinka dalej do Chojnic linią 210 przez teren gminy Czarne). Przewozy realizowane są spalinowymi szynobusami spółki POLREGIO. Z szynobusów licznie korzysta m.in. młodzież ucząca się w szkołach średnich Słupska i Szczecinka. Słupsk, Szczecinek i Chojnice, to najważniejsze węzły kolejowe w pobliżu Partnerstwa, obsługujące ruch dalekobieżny i umożliwiające podróż do innych części kraju. Gminy Partnerstwa od dawna wnoszą o reaktywację linii kolejowych na swoich terenach (Linia 212 Korzybie w gminie Kępice – Bytów w kierunku Lipusza, Kościerzyny i dalej Trójmiasta). Reaktywacja linii nie znalazła się jednak w programie Kolej Plus. Przez teren Partnerstwa przebiega kilka niefunkcjonujących obecnie, w większości rozebranych linii kolejowych: Miastko-Bytów, LK 413 Słosinko-Przechlewo-Człuchów. Obecnie nie jest planowana odbudowa tych linii i przywrócenie ruchu kolejowego.

Komunikację autobusową na terenie Partnerstwa obsługuje dwóch przewoźników powiatowych: PKS w Bytowie S.A i Powiatowy Zakład Transportu Publicznego w Człuchowie. W gminie Kępice (powiat słupski) działa lokalny przewoźnik BOTRANS, utrzymujący połączenia między Słupskiem a Biesowicami, przez Kępice (11 kursów w dniu roboczym). Komunikacja autobusowa ma priorytet na skomunikowanie obszaru Partnerstwa z miastami powiatowymi w województwie pomorskim oraz z Miastkiem. Znacznie gorzej wygląda skomunikowanie między powiatami w obrębie Partnerstwa oraz z sąsiednimi powiatami województwa zachodniopomorskiego i wielkopolskiego. Gmina Kępice realizuje innowacyjną usługę w zakresie mobilności, czyli transport w systemie „door to door”. Usługa skierowana jest do pełnoletnich mieszkańców gminy o ograniczonej mobilności, zatem do osób nie tylko z niepełnosprawnościami, ale do wszystkich którzy mają problemy z poruszaniem się, w tym osób starszych. Wdrożona usługa pozwala mieszkańcom bezpłatnie dotrzeć np. do lekarza, urzędu, na rehabilitację czy załatwić istotne sprawy w instytucjach, nie tylko na terenie gminy.

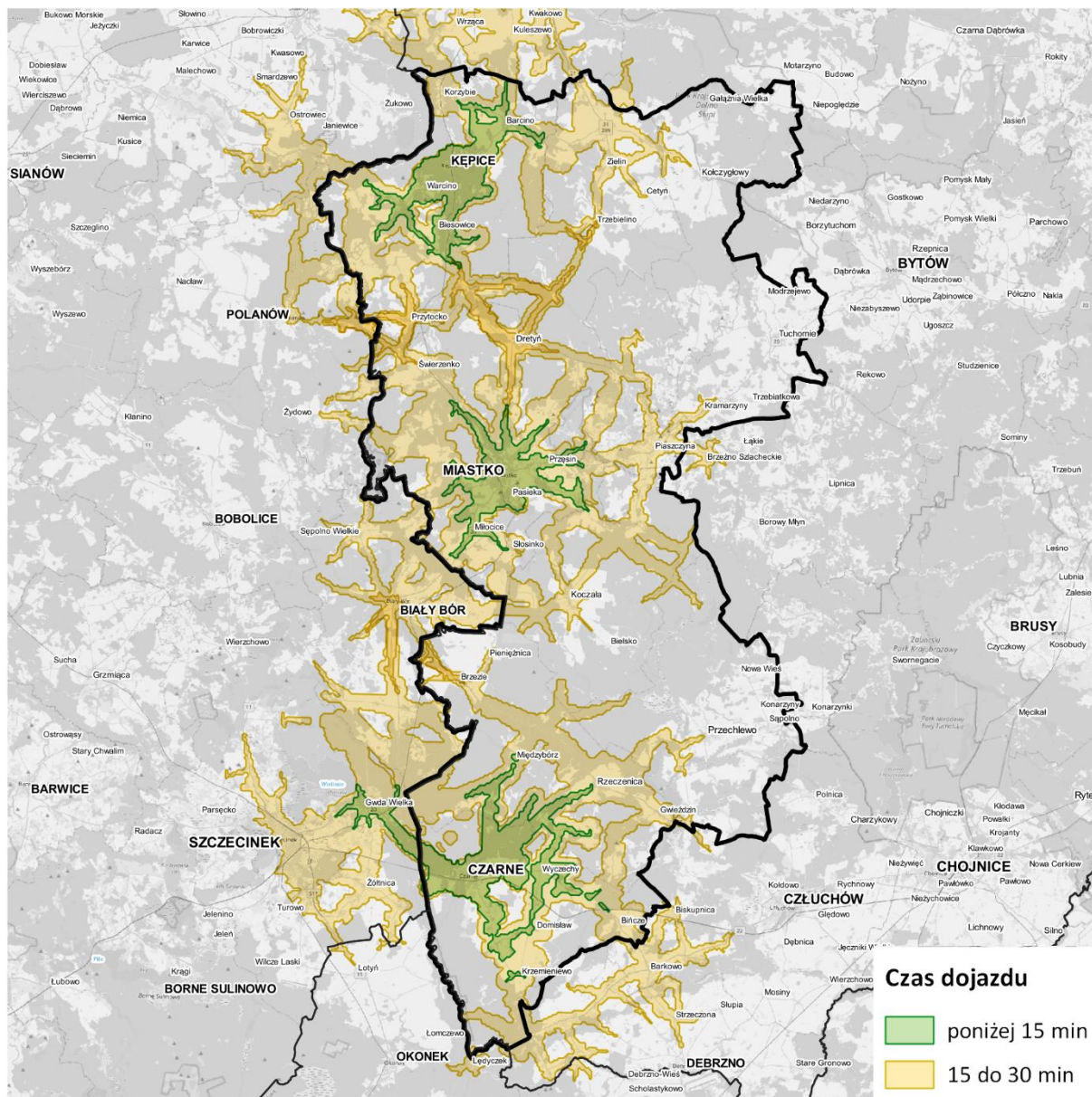
Coraz bardziej widocznym problemem staje się wykluczenie komunikacyjne. Grupą, która najbardziej cierpi z powodu nieistniejącej lub źle zorganizowanej komunikacji jest młodzież i osoby starsze. Problem swobodnego przemieszczania się, np. do szkoły czy do usług medycznych, dotyka w znacznej mierze obszarów wiejskich Partnerstwa, niekiedy oddalonych o dziesiątki kilometrów od najbliższego ośrodka miejskiego.

Transport samochodowy indywidualny

Samochód pozostaje podstawowym środkiem transportu na terenie Partnerstwa – w latach 2011-2021 ilość samochodów na 1000 mieszkańców w powiatach na terenie partnerstwa wzrosła o około 45%. Sieć dróg lokalnych gminnych i powiatowych ma niższą gęstość niż średnia w grupie porównawczej. Po części

można to wytłumaczyć znaczną lesistością obszaru Partnerstwa. Wskaźnik jakości dróg (odsetek dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni nieutwardzonej) wykazuje wartości niższe niż średnia w grupie porównawczej.

Rysunek 28: Czas dojazdu do miast na terenie Partnerstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie TravelTime

Wyzwaniem, jakie stoi przed Partnerstwem jest utrzymanie oraz poprawa stanu technicznego i modernizacja dróg lokalnych i infrastruktury towarzyszącej (ścieżek pieszo-rowerowych, chodników i przejść dla pieszych) – w tym działania poprawiające bezpieczeństwo ruchu ze szczególnym uwzględnieniem pieszych i rowerzystów oraz prowadzenie działań w kierunku zrównoważonej mobilności – transportu ekologicznego, bezpiecznego, zintegrowanego, sięgającego po

nowoczesne technologie i przyjaznego odbiorcom, w tym w oparciu o zasady dostępności. Zadanie to wymaga współpracy z zarządcami dróg powiatowych, krajowych i linii kolejowych, projektantami i urbanistami, dostawcami usług i przewoźnikami, ekspertami branżowymi, itd.

3.4.5. Infrastruktura techniczna i OZE

Na terenie Partnerstwa znajdują się dwie stacje regazyfikacji (w Miastku i Kępicach), w oparciu o które rozwijane są lokalne sieci dystrybucyjne gazu ziemnego. Sieć gazowa występuje również w zachodniej części gminy Czarne.

Wszystkie gminy w Partnerstwie, poza gminą Tuchomie i Czarne, posiadają lepsze niż średnia w grupach porównawczych wartości wskaźnika długości czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej przypadająca na 100 osób korzystających z sieci. Świadczy to o zwartości miejscowości i jest korzystne ekonomicznie. W gminie Tuchomie na 100 osób przypada 2988mb wodociągów, w gminie Kępice (najniższa wartość w Partnerstwie) 839mb. Najbardziej zwartą sieć kanalizacyjną posiadają gminy Miastko (833mb na 100 osób korzystającej z sieci) i Tuchomie (1067mb/100), najbardziej rozproszoną sieć kanalizacyjną posiadają gminy Koczała (prawie 2042mb/100) i Rzeczenica (2067mb/100). Najwyższy wskaźnik skanalizowania w Partnerstwie mają gminy Rzeczenica (88,7%) i Czarne (85,6%), najniższy Tuchomie (66,1%) i Kołczygłowy (64,4%).

Obszar Partnerstwa nie posiada gęstego pokrycia siecią internetu szerokopasmowego. Dostęp światłowodowy nie jest powszechny i występuje lokalnie, np. w pobliżu obiektów edukacyjnych (np. przy Technikum Leśnym w Warcinie) czy przedsiębiorstw (Wołcza Wielka k. Miastka, czy Koczała). Nie wszystkie miejscowości stanowiące siedziby gmin w Partnerstwie posiadają przyłącza światłowodowe.¹⁰

Rozwój infrastruktury w obszarze odnawialnych źródeł energii jest jednym z wyzwań przyszłości, pozwalającym na dywersyfikację źródeł energii i ciepła, zmniejszenie kosztów oraz ochronę środowiska. Obszar Partnerstwa posiada dobre warunki do rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii – północna i środkowa część Partnerstwa znajduje się w III – korzystnej strefie energetyki wiatrowej. Okolice Miastka oraz południowa część Partnerstwa mają sprzyjające warunki do rozwoju fotowoltaiki. Na terenie Partnerstwa znajduje się szereg elektrowni wodnych. Np. między Kępicami a Miastkiem na Wieprzy znajduje się siedem obiektów tego typu. Na terenie Partnerstwa znajduje się biogazownia rolnicza

¹⁰ <https://capap.gugik.gov.pl/mapa/cppc/PPC-internet/>

zlokalizowana w gminie Koczała. Obszar Partnerstwa posiada potencjał do produkcji energii z biomasy i biogazu.¹¹

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego wskazuje rozwój odnawialnych źródeł energii – mikroźródeł (np. przydomowe elektrownie słoneczne, wiatrowe), jako sposób na ograniczanie emisji, niekolidujący z ochroną środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

3.5. Wymiar instytucjonalny

Problematyka wymiaru instytucjonalnego jest jednym z elementów diagnozy obszaru Partnerstwa – pozwala określić potencjał instytucjonalny do podejmowania i wdrażania strategii. Równie ważnym elementem jest poziom zaangażowania i aktywności poszczególnych Partnerów w proces systematycznej pracy przy tworzeniu strategii, ale także jej późniejszej realizacji, monitorowania czy aktualizacji. W ramach analizy potencjału instytucjonalnego zweryfikowano kwestie dotyczące:

- potencjału pracowniczego w urzędach,
- funkcjonowania urzędów,
- współpracy jednostek samorządu terytorialnego z obszaru Partnerstwa przed i w trakcie tworzenia strategii.

W efekcie została zbadana całkowita gotowość i zdolność realizacji zadań i projektów strategicznych na poziomie Partnerstwa z punktu widzenia instytucjonalnego. Poniżej opisane zostały główne wnioski z przeprowadzonej analizy.

W urzędach samorządów Partnerstwa w ostatnich pięciu latach występowała niewielka rotacja kadr i zasadniczo duża stabilizacja organizacji. Może to wskazywać, że dla danego obszaru praca w urzędzie jest ciągle atrakcyjnym miejscem pracy, a stanowiska urzędnicze zapewniają pewnego rodzaju stabilizację zawodową.

W zakresie wzmacniania kompetencji pracowników wygląda to umiarkowanie zadowalająco. Średnio dwa razy do roku pracownicy biorą udział w szkoleniach podnosząc swoje kwalifikacje, dzielą się również z pozostałymi pracownikami zdobytą podczas szkoleń wiedzą – co pozwala na względną wymianę wiedzy. Jednak w większości urzędów nie przeprowadza się badań dotyczących potrzeb

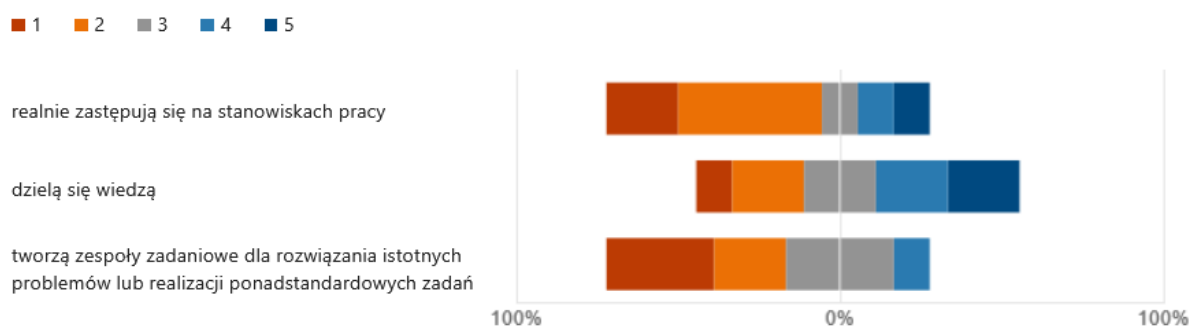
¹¹ Na podstawie PZPWP 2030

szkoleniowych i kompetencyjnych, w związku z tym nie powstają plany szkoleń. Tym samym rozwój kadr następuje w sposób niezorganizowany i doraźny, w zależności od ustaleń z przełożonymi.

Podczas nieobecności pracownicy nie zawsze realnie zastępują się na stanowiskach pracy. Bardzo rzadko tworzą zespoły zadaniowe dla rozwiązywania istotnych problemów lub realizacji ponadstandardowych zadań. Jest to związane z niewielkimi urzędami i względnie rozbudowanym zakresem obowiązków na indywidualnych stanowiskach pracy oraz realnym brakiem dużych zespołów merytorycznych (wydziały), a częstszym występowaniem jednoosobowych stanowisk pracy.

Rysunek 29: Poziom kompetencji wewnętrznych

Pracownicy zatrudnieni w Państwa organizacji (urządzie gminy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

Istnieje szeroki zakres usług publicznych udostępnianych przez urzędy za pośrednictwem Elektronicznych Skrzynek Podawczych, ePuap czy innych form komunikacji elektronicznej, w tym sprawy obywatelskie, podatki i opłaty lokalne, czy inne sprawy. Natomiast w praktyce z usług tych mieszkańcy korzystają rzadko, preferując kontakt bezpośredni w urzędzie.

Urzędy z obszaru Partnerstwa nie prowadzą badań, ankiet czy badań typu tajemniczy klient, które pozwoliłyby na podstawie zebranych odpowiedzi ocenić poziom satysfakcji interesantów z zakresu załatwianych spraw. Jedynie w Gminie Trzebielino takie badanie jest przeprowadzane (klienci są zadowoleni z obsługi i pracy urzędu).

Warto zauważyć, że w dużej mierze warunki lokalowe i sprzętowe w urzędach są na słabym poziomie. Przede wszystkim budynki przeważnie nie są dostosowane pod względem architektonicznym do obsługi i potrzeb osób niepełnosprawnych – korytarze są wąskie, brak windy, schody strome, biura o niewielkiej powierzchni. Sprzęt komputerowy na którym pracują urzędnicy również w większości

przypadków wymaga wymiany. Warto zadbać o to, aby urzędy realizowały zadania publiczne w miejscach dostępnych dla wszystkich interesantów oraz miały dostępną architektonicznie siedzibę zgodnie z wymogami Ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Urzędy deklarują, że pod względem świadczonych usług wymagają wzmocnienia usług prawnych, planistycznych, geodezyjnych, zamówień publicznych, promocji, planowania przestrzennego, gospodarki nieruchomościami oraz ochrony środowiska.

Do realizacji działań operacyjnych Partnerstwa w ramach procesu strategicznego została powołana Grupa Robocza złożona z osób wyznaczonych przez każdą gminę. Do jej zadań należy gromadzenie i analiza danych, nadzorowanie opracowania dokumentów strategicznych i operacyjnych czy zadań związanych z monitorowaniem wdrożenia strategii. Każdy Partner ma swojego reprezentanta w Grupie Roboczej, wskazując pracowników z różnych wydziałów. Dla większej części Partnerów są to pracownicy merytoryczni dedykowani do wsparcia rozwoju, inwestycji i projektów, dla pozostałej części osób zadania te nie stanowią podstawowego zakresu obowiązków.

Kolejną kwestią jest odniesienie się do współpracy między samorządami. Współpraca samorządów w ramach Partnerstwa nie jest pierwszym doświadczeniem wzajemnej współpracy indywidualnej. Gminy z obszaru Partnerstwa współpracowały już ze sobą przy realizacji bieżących zadań, pojedynczych projektów czy też przy realizacji długofalowych działań. Zazwyczaj była to współpraca niesformalizowana. Można zaobserwować, że najczęściej gmin współpracuje z Gminą Miejsko-Wiejską Miastko, co wynika z jej naturalnego charakteru lidera (lokalizacja, wielkość, ośrodek miejski).

Obszarem współpracy gmin jest głównie turystyka, przemysł czasu wolnego oraz polityka senioralna. Gminy tworzą wspólne grupy zakupowe np. energii elektrycznej oraz wspólnie realizują projekty np. budowa szlaku kajakowego. Wyraźnie widać, że współpraca samorządów lokalnych pozwala na podjęcie bardziej efektywnych działań. Podjęcie realizacji wspólnych celów i konkretnych zadań jest odpowiedzią na potrzeby wspólnot obywateli zamieszkujących dany teren. Jest także próbą uzyskania przewagi konkurencyjnej całego obszaru Partnerstwa. Wspólne działania pozwalają na wielostronne spojrzenie na zagadnienia potrzeb i rozwoju lokalnego, możliwość skorzystania z wiedzy i doświadczeń innych samorządów.

Proces tworzenia wspólnej strategii został potraktowany poważnie przez gminy Partnerstwa. Podejmowane działania zostały ocenione w większości jako ważne (ale nie priorytetowe). Na całokształt tworzenia wspólnej strategii ma duży wpływ

zaangażowanie grupy, kompetencje osób współpracujących, wspólne problemy z którymi samorządy się borykają oraz perspektywa realizacji wspólnych przedsięwzięć. Samorządy w większości planują kontynuację współpracy z pozostałymi gminami wchodzącymi w skład Partnerstwa po zakończeniu perspektywy finansowej 2021-2027.

Rysunek 30: Poziom zaangażowania Partnerów

Działania podejmowane w ramach partnerstwa uważasz za:

● priorytetowe	1
● ważne, ale nie priorytetowe	8
● mało ważne	0
● trudno powiedzieć	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety

Kluczową korzyścią ze współpracy w Partnerstwie będzie wspólnie wypracowana strategia terytorialna, która umożliwi pozyskiwanie środków finansowych na konkretne działania. Proces strategiczny uwidocznił wspólne potrzeby całego obszaru, wyjątkowego i ważnego dla całego Województwa Pomorskiego – zarówno pod względem gospodarczym, turystycznym i kulturowym. Największym wyzwaniem z punktu widzenia współpracy wewnątrz Partnerstwa jest określenie wspólnych priorytetów na poziomie Partnerstwa.

Warto zwrócić uwagę również na doskonalenie procesów zarządzania w samorządach. Aby urzędy administracji samorządowej mogły wypełniać zadania na miarę istniejących i pojawiających się potrzeb, konieczne jest wzmocnienie ich potencjału instytucjonalnego tj. wzmocnienie struktur organizacyjnych, podejmowanie właściwych procedur działania i mechanizmów zapewniających udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz kompetentnych i sprawnych urzędników. Odpowiedni potencjał instytucjonalny pozwala jednostkom samorządu terytorialnego świadczyć usługi publiczne wysokiej jakości oraz efektywnie wspierać rozwój społeczno-gospodarczy wspólnot lokalnych.

3.6. Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych

W ramach prac nad diagnozą przeprowadzone zostały dwa zasadnicze badania, mające określić miejsce (lokalizację) korzystania z różnych kategorii usług przez mieszkańców gmin Partnerstwa. Badania dotyczyły usług w pięciu obszarach stanowiących determinanty standardu życia:

- oświata,
- zdrowie,
- kultura,
- usługi rynku pracy,
- usługi rynkowe (komercyjne),

Pierwsze badanie stanowiła ankieta opinii mieszkańców, odnosząca się do indywidualnych doświadczeń respondentów. Drugie badanie to matryca bilansu usług, przeprowadzone w oparciu o opinie przedstawicieli poszczególnych samorządów, co w szczególności koncentrowało się na całościowym zdiagnozowaniu zachodzących zjawisk. Uzyskane wyniki z obydwu narzędzi badawczych, uzupełniają się i składają na obraz miejsc korzystania z usług przez mieszkańców poszczególnych gmin Partnerstwa.

Dzięki wskazaniu kafeterii rodzajów usług oraz konkretnemu wskazaniu miejsca ich realizacji udało się zidentyfikować kluczowe potrzeby mieszkańców na usługi publiczne oraz poziom podaży na te usługi w poszczególnych samorządach, oraz wskazania innych ośrodków, w których te usługi są obecnie realizowane. Pozwoliło to zobrazować przepływ i dostępność usług w ramach Partnerstwa (samowystarczalność) oraz obszary deficytowe, dla których mieszkańcy korzystają z ośrodków zewnętrznych (brak usług lub niewystarczająca ich podaż lub jakość).

Wstępna analiza matrycy usług publicznych pozwala podzielić poszczególne samorządy wchodzące w skład Partnerstwa na miejskie i wiejskie. W gminach miejskich Partnerstwa, tj. Miastko, Czarne i Kępice, z większości usług mieszkańcy korzystają w danej gminie. W bardzo znikomym stopniu lub wcale z tych samych usług nie korzystają na terenie Partnerstwa. Odmienna sytuacja jest natomiast w gminach wiejskich Partnerstwa, tj. Przechlewo, Koczała, Kołczygłowy, Rzeczenica, Trzebielino i Tuchomie, gdzie korzystanie przez mieszkańców z tych samych usług podstawowych odbywa się na terenie danej gminy. Natomiast w większości badanych usług publicznych mieszkańcy tych gmin w celu skorzystania z tych usług wyjeżdżają poza obszar Partnerstwa. W większym stopniu mieszkańcy korzystają z usług poza daną gminą, ale w obszarze partnerstwa.

W kolejnym kroku zaobserwować można, że badane usługi można podzielić na te, z których mieszkańcy korzystają w swojej gminie (podstawowe). Na drugim biegunie są natomiast usługi, do których mieszkańcy obszaru Partnerstwa praktycznie nie mają dostępu i aby z nich skorzystać muszą podróżować daleko poza miejsce zamieszkania (usługi wyższego rzędu). Usługi podstawowe to takie, które zaspokajają potrzeby mieszkańców i powinny być lokalizowane w jak najlepszej dostępności względem miejsca ich zamieszkania. Do tych usług spośród badanych zaliczamy: zakupy artykułów gospodarstwa domowego i żywności, usługi budowlane, edukacja podstawowa dzieci i opieka nad dzieckiem (żłobek, przedszkole), podstawowa opieka zdrowotna, usługi typu „beauty” (fryzjer, kosmetyczna, solarium, spa), imprezy i wydarzenia sportowe, uprawianie sportu i rekreacji indywidualnej.

Idąc dalej w tym kierunku z analizowanych usług publicznych można wskazać usługi, które dostępne są tylko dla partnerów miejskich tj. edukacja dzieci w szkołach ponadpodstawowych, doradztwo, pośrednictwo zawodowe, poszukiwanie pracy. U partnerów wiejskich usługi te nie występują w ogóle, a mieszkańcy korzystają z nich albo właśnie w miastach na terenie Partnerstwa, albo w większych ośrodkach miejskich poza Partnerstwem.

Zidentyfikowano również usługi publiczne, które praktycznie nie występują na terenie Partnerstwa (usługi deficytowe), z których, aby skorzystać mieszkańcy muszą wyjeżdżać poza obszar Partnerstwa. Do tego rodzaju usług zaliczamy: usługi otoczenia i wsparcia biznesu oraz przedsiębiorczości (księgowe, doradcze, szkoleniowe), usługi lekarza specjalisty oraz specjalistyczne zabiegi, usługi z zakresu kultury wysokiej (teatr, koncerty, wystawy), doksztalcanie się, edukacja własna, kursy, szkolenia.

Zestawiając ze sobą obydwa badania tj. internetowa ankieta opinii mieszkańców z matrycą bilansów usług można wysnuć bardzo podobne wnioski w każdym z pięciu głównych obszarów usług:

usługi oświatowe – obejmują wszystkie szczeble edukacji, od żłobka i edukacji wczesnoszkolnej do szkolnictwa wyższego. Uwzględniając wszystkie szczeble edukacji, ze szkolnictwem wyższym łącznie, rysuje się konkluzja, iż większość korzystającej z edukacji młodzieży korzysta z usług poza obszarem Partnerstwa. Usługi edukacyjne można podzielić na dwie kategorie: edukacja przedszkolna i podstawowa oraz edukacja ponadpodstawowa. W przypadku edukacji przedszkolnej i podstawowej niemal wszystkie usługi realizowane są we własnej gminie. Całkowicie odmienna sytuacja zarysowuje się już w przypadku szkolnictwa ponadpodstawowego, gdzie poza Gminą Miastko, wybór mieszkańców Partnerstwa

pada na ośrodki zewnętrzne, powodując w efekcie migrację młodych mieszkańców, często na stałe.

usługi z zakresu opieki zdrowotnej – usługi z zakresu opieki zdrowotnej obejmują podstawową opiekę zdrowotną oraz specjalistyczną opiekę zdrowotną, w tym szpitalną. Wśród wszystkich gmin Partnerstwa zdecydowanie przeważa import usług zdrowotnych spoza obszaru partnerstwa, szczególnie wyraźnie obserwowany w przypadku specjalistycznej opieki zdrowotnej. W przypadku POZ przepływ usług jest bardziej zbilansowany w ramach danej gminy. Obserwowana jest prawidłowość, iż im wyższy stopień specjalistycznych usług zdrowotnych, tym częściej wybierany jest ośrodek zewnętrzny. Oczywiście zachowanie to jest całkowicie naturalne, gdyż to ośrodki o znaczeniu ponadregionalnym oferują usługi na najwyższym poziomie. Najsilniejszym ośrodkiem w tym obszarze jest Miastko, prowadzące szpital publiczny, co nie zmienia faktu, że mieszkańcy częściej korzystają z tych usług na zewnątrz Partnerstwa.

usługi w zakresie kultura – usługi w obszarze kultura obejmują dosyć szeroki zakres – usługi kulturalne, rozrywkę i rekreację. Tutaj nie budzą wątpliwości dwie z kategorii tj. kultura wysoka (teatr, muzyka poważna, wystawy) i usługi kultury popularnej i rozrywki (kino, koncert, widowiska), które realizowane są w znaczącym stopniu poza obszarem Partnerstwa. Na obszarze partnerstwa nie występują tak wielki ośrodki miejskie, na terenie których takie usługi mogłyby być realizowane na oczekiwanym poziomie. Natomiast w zakresie realizowania swoich pasji, uprawianie sportu i rekreacji, czy chociażby imprez sportowych, meczy, zawodów, itp. to mimo to, że w dalszym ciągu są one realizowane poza obszarem Partnerstwa, to już znaczna ilość tych usług realizowana jest także na terenie poszczególnych gmin. Świadczyć o tym może rozwijająca się infrastruktura sportowa, czy coraz większa dostępność miejsc rekreacyjnych. Nie bez znaczenia pozostaje również świadomość społeczna, że sport to zdrowie i coraz powszechniejsza kameralizacja usług rekreacyjnych (na poziom sąsiedzki czy indywidualny).

usługi rynku pracy – rynek pracy jest obszarem bardzo mocno wiążącym mieszkańców poszczególnych gmin z obszarem Partnerstwa. W badaniu opinii mieszkańców duża część respondentów wskazała, że miejscowość, w której mieszka jest jednocześnie jej miejscem pracy. Natomiast nie bez znaczenia pozostaje rynek pracy poza obszarem Partnerstwa, z którego korzysta blisko 1/4 ankietowanych osób. Również badanie matrycy bilansu usług pokazuje, że obszar poza Partnerstwem jest rzadziej wskazywany jako miejsce korzystania z usług rynku pracy niż w przypadku innych obszarów. Bardzo wyraźnie koresponduje to z ograniczoną dostępnością komunikacyjną partnerstwa, mocno oddziaływująca na brak dojazdów do pracy.

Podsumowując, na terenie partnerstwa ujawniają się typowe zależności w zakresie korzystania z usług. Jak wykazały przeprowadzone badania, z większości kategorii usług podstawowych mieszkańcy korzystają w gminie zamieszkania: zakup żywności i artykułów gospodarczych, podstawowa opieka zdrowotna, usługi typu „beauty”, edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna, usługi budowlane i uprawianie rekreacji indywidualnej. Kategorie usług trudniej dostępnych w gminach wiejskich partnerstwa (edukacja ponadpodstawowa, pośrednictwo zawodowe i poszukiwanie pracy) realizowane są tylko w ośrodkach miejskich partnerstwa. Natomiast usługi wyższego rzędu, takie jak wydarzenia z zakresu kultury wysokiej, lecznictwo specjalistyczne, usługi wsparcia biznesu załatwiane są w dużych ośrodkach miejskich poza obszarem partnerstwa. Takimi ośrodkami dla analizowanego obszaru partnerstwa są miasta satelity zlokalizowane w najbliższej odległości tj. Człuchów, Chojnice, Bytów, Kościerzyna, Słupsk, Biały Bór, Koszalin, Gdańsk.

Z powyższej listy usług należy zwrócić szczególną uwagę na usługi zdrowotne i ich stosunkowo niską podaż oraz jakość na terenie Partnerstwa – co stanowi jeden z czynników osłabiających atrakcyjność zamieszkania, a także całkowity brak usług szkolnictwa wyższego czy kształcenia dorosłych oraz dużą potrzebę realizacji życia zawodowego mieszkańców poza obszarem Partnerstwa – co powoduje tymczasowe lub trwałe migracje mieszkańców w kluczowym okresie życia (wiek pracujący).

3.7. Wyniki badań mieszkańców, liderów i młodzieży

Proces strategiczny, związany z opracowaniem raportu diagnostycznego Partnerstwa, obejmował włączenie społeczności lokalnej (partycypację). Elementem pośredniej partycypacji społecznej były trzy kluczowe badania opinii społecznej – mieszkańców (badanie powszechne), lokalnych liderów (kluczowi interesariusze Partnerstwa) oraz młodzieży (kluczowa grupa społeczna deklarująca swoją przyszłość).

3.7.1. Wyniki badań mieszkańców

Ankieta cieszyła się dużym zainteresowaniem (kilkaset wypełnień), co pokazuje, że mieszkańcy są gotowi wypowiadać się w kwestii potrzeb i rozwoju miejsca, w którym mieszkają. Ponad 70% ankietowanych uważa, że obszar Partnerstwa jest dobrym miejscem do życia.

Jako najsilniejsze strony Partnerstwa mieszkańcy wymieniają:

- walory turystyczne,
- dobrą jakość środowiska naturalnego,

- dostęp do podstawowych usług, w tym usług komunalnych,
- poczucie bezpieczeństwa i relacje międzyludzkie, w tym z sąsiadami i rodziną.

Obszary jakie mieszkańcy najślabiej oceniają to:

- rynek pracy, w tym wysokość zarobków,
- słabe skomunikowanie obszaru Partnerstwa, w tym niewystarczająca liczba połączeń komunikacji zbiorowej głównie z większymi ośrodkami miejskimi,
- system usług zdrowotnych, brak specjalistów na terenie Partnerstwa,
- słaby dostęp do mieszkań.

Przedsięwzięcia jakie powinny być zrealizowane odpowiadają na najważniejsze problemy zauważane przez mieszkańców, tj.:

- tworzenie nowych miejsc pracy,
- lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp.,
- lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna).

Z badania wynika, że mieszkańcy partnerstwa z wielu usług korzystają poza obszarem partnerstwa, a w szczególności ze specjalistycznych usług zdrowotnych, edukacji ponadpodstawowej, usług kultury wysokiej, gastronomicznych oraz drobnych usług naprawczych. Sytuacja różni się jedynie w największym mieście Partnerstwa – Miastku.

Ankietę wypełniło zdecydowanie więcej kobiet ponad 68% można wysunąć wniosek, że kobiety są osobami bardziej zaangażowanymi w życie społeczności lokalnej. Ponadto najwięcej wypełnień zauważa się wśród mieszkańców w szczycie swojej aktywności zawodowej 31-45 lat.

3.7.2. Wyniki badań liderów

W badaniu liderów wzięli udział ściśle wyselekcjonowani przedstawiciele różnych środowisk (wysokie zróżnicowanie i reprezentatywność), mający najwięcej konstruktywnych uwag do powiedzenia. Ponad 53% ankietowanych uważa, że obszar partnerstwa jest raczej dobrym miejscem do życia.

Obszary jakie liderzy najślabiej oceniają to:

- rynek pracy, w tym wysokość zarobków,
- słabe skomunikowanie obszaru partnerstwa, w tym niewystarczająca liczba połączeń komunikacji zbiorowej głównie z większymi ośrodkami miejskimi,
- system usług zdrowotnych, brak specjalistów na terenie partnerstwa,

- słaby dostęp do mieszkań.

Jako najsilniejsze strony partnerstwa liderzy wymieniają:

- jakość i czystość środowiska naturalnego,
- atrakcyjność turystyczną, przyrodniczą, kulturalną i zabytki,
- estetykę otoczenia i jakość przestrzeni publicznej
- bezpieczeństwo.

Aby poprawić warunki życia i zachęcić zwłaszcza młodych mieszkańców do pozostania bądź powrotu na obszar partnerstwa według liderów, w pierwszej kolejności powinny zostać poczynione następujące działania:

- polepszenie połączenia komunikacyjnego z regionem i światem, drogi,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- polepszenie warunków rozwoju przedsiębiorczości,
- polepszenie i zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej (podstawowej i specjalistycznej),
- wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań.

Przedsięwzięcia w pełni odpowiadają największym wyzwaniom obszaru Partnerstwa zdefiniowanym przez lokalnych liderów. Interesariusze w otwartych pytaniach zwrócili jeszcze uwagę, że władze powinny częściej spotykać się z mieszkańcami w celu poznania ich potrzeb i poglądów. Mieszkańcy powinni brać czynny udział w życiu gminy. Liderzy zauważyli również, że mienie lokalne mogłoby być wykorzystywane w lepszy sposób. Miałoby to na celu przyciągnięcie potencjalnych inwestorów czy też promocję gminy pod względem turystycznym. Pojawił się również pomysł zakupu/transferu atrakcyjnych nieruchomości z zasobów Skarbu Państwa położonych na terenie danej gminy.

Wśród wewnętrznych czynników sprzyjających współpracy i wspólnym działaniom jednostek samorządu terytorialnego (JST) tworzących obszar Partnerstwa liderzy wymieniają:

- infrastrukturę sportowo-rekreacyjną i turystyczną,
- infrastrukturę drogową,
- infrastrukturę kultury.

Wśród zewnętrznych natomiast:

- rozwój nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych,

- warunki naturalne i geograficzne gmin obszaru Partnerstwa,
- politykę ochrony środowiska – ekologiczną.

Natomiast czynniki utrudniające współpracę to:

- depopulacja terenów wiejskich i małych miast,
- starzejące się społeczeństwo
- niepewność sytuacji politycznej, gospodarczej i pandemicznej.

3.7.3. Wyniki badań młodzieży

Badanie młodzieży przeprowadzone zostało wśród uczniów ostatnich klas szkół średnich, którzy stanowią bardzo istotną grupę decydującą o pozostaniu w lokalnym środowisku społecznym i zawodowym, lub opuszczeniu miejsca zamieszkania (migracja).

Ponad połowa młodych ludzi uważa obszar partnerstwa za dobre miejsce do życia i rozwoju. Do mieszkania w gminie/miejscowości na obszarze partnerstwa zachęcają przede wszystkim:

- więzi, tradycje rodzinne i więzi międzyludzkie z sąsiadami, przyjaciółmi i znajomymi,
- jakość i czystość środowiska naturalnego,
- atrakcyjność turystyczna,
- bezpieczeństwo.

Natomiast do opuszczenia przekonuje przede wszystkim:

- rynek pracy,
- niskie zarobki,
- niewystarczająca oferta handlowa i usług zdrowotnych,
- słabe warunki dla przedsiębiorczości,
- skomunikowanie z większymi miastami.

Najpilniejszymi do realizacji przedsięwzięciami, które przyczyniłyby się do pozostania młodych ludzi na obszarze partnerstwa jest tworzenie nowych miejsc pracy, lepsze skomunikowanie z regionem i światem, tworzenie lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz rozwój usług zdrowotnych w tym usług specjalistycznych.

Zdecydowana większość ankietowanych po ukończeniu szkoły planuje jej kontynuację i jednocześnie podjęcie pracy lub podjęcie pracy. Młodzież planuje kontynuację nauki w większych miastach, poza obszarem Partnerstwa – Gdańsk,

Bytów, Koszalin. W zakresie kompetencji jakie przyczynią się do podjęcia wymarzonej pracy, młodzież wskazuje przede wszystkim znajomość języków obcych, wiedzę jak i gdzie efektywnie szukać pracy oraz praktyczne umiejętności związane z zawodem.

Najwięcej ankietowanych chciałoby podjąć pracę za granicą, niespełna 16% ankietowanych wskazuje miejscowość, w której obecnie mieszka. Natomiast najbardziej młodzież chciałaby mieszkać w miejscowości na terenie województwa pomorskiego innej niż obszar partnerstwa oraz miejscowość, w której obecnie mieszka.

Za najatrakcyjniejsze miejsce pracy młodzi ludzie wskazują prace w firmie zagranicznej, własną działalność gospodarczą, prace w firmie rodzinnej oraz w małej lub średniej firmie lokalnej. Najmniej atrakcyjnym miejscem pracy jest natomiast praca w rolnictwie oraz organizacji społecznej – fundacje, stowarzyszenia. Najbardziej atrakcyjną branżą do pracy według ankietowanych jest branża nowych technologii, natomiast najmniej praca w usługach mieszkaniowych i komunalnych, rzemiośle, rękodziele, w branży ochrony środowiska oraz oświacie, szkolnictwie i wychowaniu.

75% ankietowanej młodzieży podjęło już kiedykolwiek pracę zarobkową, głównie sezonową. Do założenia własnej działalności gospodarczej najbardziej mogłoby skłonić młodych ludzi posiadanie dobrego pomysłu na biznes oraz odpowiedniej wiedzy i doświadczenia w zawodzie. Rodzice połowy ankietowanych nie prowadzą własnej działalności gospodarczej, pracują najczęściej na etacie.

Największe zaufanie ankietowani mają do najbliższej rodziny, bliskich sąsiadów i znajomych oraz osób z którymi na co dzień uczą się lub pracują. Najmniejsze zaufanie wzbudzają instytucje państwowe, służby porządku publicznego, lokalni społecznicy i media, ponad połowa ankietowanych nie ufa również lokalnym władzom w tym burmistrzom/wójtom, urzędnikom oraz radnym. Najważniejsze aspekty życia to rodzina, małżeństwo, dzieci, znajomi, przyjaciele, spokojne życie bez kłopotów i konfliktów oraz stabilność finansowa.

3.7.4. Wspólne wnioski

Analizując wnioski z przeprowadzone badań wśród mieszkańców Partnerstwa, lokalnych liderów i młodzieży, można wyciągnąć wspólne wnioski i spostrzeżenia.

Ogólnie obszar Partnerstwa dla wszystkich badanych grup jest obszarem dobrym do rozwoju i zamieszkania. Cenionym przede wszystkim za atrakcyjność turystyczną oraz wysoką jakość środowiska naturalnego – powietrze, lasy, jeziora.

Obszarami najpilniejszej interwencji dla wszystkich grup, które wzięły udział w badaniu jest rynek pracy, w tym zwiększenie liczby atrakcyjnych ofert pracy oraz zwiększenie zarobków, usprawnienie komunikacji z większymi miejscowościami, w tym komunikacji zbiorowej oraz rozwój usług zdrowotnych, w tym opieki podstawowej i specjalistycznej.

Silne więzy rodzinne i międzyludzkie są najważniejszym czynnikiem determinującym chęć pozostania w miejscowości zamieszkania. Podstawowe potrzeby są raczej zaspokajane na obszarze partnerstwa, w tym usługi komunalne, edukacja przedszkolna i szkolna (podstawowa), zakup produktów spożywczych. Natomiast usługi specjalistyczne, w tym zdrowotne, edukacji ponadpodstawowej, kultury wysokiej, gastronomiczne realizowane są poza obszarem partnerstwa.

Wysoce niepokojącym zjawiskiem jest brak zaufania młodych ludzi do instytucji publicznych, w tym samorządów lokalnych. Tym samym rekomenduje się pogłębienie analiz w tym obszarze w przyszłości i powtórzenie ankiety wśród młodzieży, w celu sprawdzenia sytuacji po realizacji wypracowanych strategicznych przedsięwzięć.

4. Analiza potencjałów, problemów i potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa

4.1. Kluczowe potencjały obszaru partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)

Potencjały obszaru partnerstwa to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie (dochody) lub pośrednie poprzez wytworzenie wartości dodanej dla mieszkańców i interesariuszy Partnerstwa. Potencjały Partnerstwa to **możliwości rozwoju, zbudowane na kompetencjach, sprawnościach i posiadanych zasobach Partnerstwa**, a także na umiejętnym korzystaniu z zasobów otoczenia, które mają służyć osiągnięciu określonych celów lub kierunków rozwojowych.

Potencjały możemy podzielić na dwie kategorie: **zasobów i produktów**. Zostały one zidentyfikowane w trakcie przeprowadzonej diagnozy w procesie warsztatowym, podczas mapowania i rangowania obu tych kategorii czynników, według oceny możliwości ich wykorzystania, unikalności (dla zasobów) oraz wartości dodanej i potencjału rozwoju (dla produktów).

Zasoby, czyli to, co mamy, stanowią charakterystyczne, nieprzetworzone i użyteczne elementy, materialne lub niematerialne, które są potrzebne do tworzenia produktów, usług i ofert, tj. środowisko naturalne, istniejąca infrastruktura i instytucje, ludzie i ich umiejętności, tradycje, wydarzenia historyczne, itd.

Produkty, czyli to, co wytwarzamy, to konkretne rzeczy materialne i niematerialne, zdarzenia, usługi, które są oferowane i przynoszą korzyść bezpośrednią (dochody) lub pośrednią wyrażoną przez wartość dodaną dla obszaru, dla mieszkańców, dla interesariuszy, tj. produkty regionalne, znane zakłady pracy, parki narodowe, wydarzenia cykliczne, znane szlaki turystyczne, szczególne oferty inwestycyjne, standard realizacji usług, itd.

W zakresie **kluczowych zasobów z poziomu całego Partnerstwa** zidentyfikowano i sklasyfikowano je według poniższego zestawienia

Tabela 22: Kluczowe zasoby Partnerstwa

Zasoby partnerstwa
KLUCZOWE
Środowisko naturalne – lasy, rzeki, czyste powietrze
Akweny wodne – jeziora (w tym lobeliowe), rzeki, stawy
Potencjał ludzki (społeczny)
Dziedzictwo kulturowe (zabytki i postacie historyczne)
Różnorodność kulturowa
UZUPEŁNIAJĄCE
Ścieżki rowerowe i infrastruktura rekreacyjna
Infrastruktura kulturalno-oświatowa
Lokalizacja – oddalenie od aglomeracji
Hodowla ryb słodkowodnych
Lokalni wytwórcy

Źródło: opracowanie własne

W zakresie **kluczowych produktów z poziomu całego Partnerstwa** zidentyfikowano i sklasyfikowano je według poniższego zestawienia:

Tabela 23: Kluczowe produkty Partnerstwa

Produkty partnerstwa
KLUCZOWE
Produkty lokalne – miody, nalewki, octy, oleje
Środowisko naturalne – wypoczynek nad wodą i w otoczeniu zieleni
Przedsiębiorstwa lokalne
Jeziora i rzeki – plaże, kąpieliska, przystanie i szlaki kajakowe
Infrastruktura turystyczna z bazą noclegową
Wydarzenia i imprezy kulturalno-sportowe
UZUPEŁNIAJĄCE
Aktywność z naturą: wędkarstwo, grzybobranie, miodobranie
Ekonomia społeczna
Potencjał ludzki i aktywność seniorów
Historia regionu
Przetwórstwo rolno-spożywcze

Źródło: opracowanie własne

Dzięki temu procesowi, w efekcie udało się wyselekcjonować i ocenić potencjał lokalnych zasobów, które mogą być wykorzystane dla generowania łańcuchów produktów, oraz zidentyfikować kluczowe produkty, o największym **potencjale rozwoju i generujących największe korzyści dla lokalnej społeczności**.

Na podstawie zebranych informacji o produktach i zasobach Partnerstwa można zauważyć, iż obszar Partnerstwa wyróżnia się atrakcyjnymi walorami krajobrazowymi, wysokim stopniem zalesienia, licznymi akwenami wodnymi. Liczne walory krajobrazowe, urozmaicone ukształtowanie terenu, szlaki turystyczne oraz kajakowe, zabytki, bliskość natury predysponuje teren do rozwoju turystyki turystycznej. Korzystne położenie gmin wchodzących w skład Partnerstwa, ich otoczenie, charakterystyka zasobów i przedsiębiorczość ich mieszkańców daje duże możliwości rozwoju gospodarczego na obszarze Partnerstwa.

Potencjał ten w dużej mierze to **zasoby naturalne Partnerstwa**, które zasadniczo nie są wykorzystywane w pełni ich możliwości. Analizując kluczowe produkty powiązane z występującymi zasobami Partnerstwa, należy zauważyć, iż promocja walorów regionu takich jak zasoby przyrodnicze, występowanie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, zabytki i zasoby historyczne, związane z nimi produkty lokalne (żywność) stanowią najwyższą wartość dla Partnerstwa.

Na tej bazie wyłania się również **generalna funkcja turystyczno-rekreacyjna** Partnerstwa, jako miejsca w duchu slow-life, gdzie panuje duża równowaga między życiem zawodowym, rodzinnym i czasem wolnym. Jako miejsce do odpoczynku, o **mniejszym tempie życia** od większych ośrodków miejskich, które gwarantuje otoczenie przyrodnicze i naturę o najwyższej, nieprzetworzonej jakości. Również miejsce **zdrowej aktywności turystycznej, rekreacyjnej, sportowej, kulturalnej i gospodarczej**, nastawionej na świadome współistnienie i korzystanie z istniejących zasobów naturalnych i kulturowych w celu tworzenia wysokiej jakości produktów i marek lokalnych.

4.2. Kluczowe problemy obszaru partnerstwa

Bariery rozwojowe to zjawiska lub czynniki (wewnętrzne i zewnętrzne), które **uniemożliwiają lub utrudniają realizację kierunków lub celów rozwojowych**. Składają się na nie niekorzystne zjawiska, niewykorzystane potencjały, istniejąca sytuacja negatywna, niekorzystne warunki (zamiast pożądaných), itd. W trakcie procesu diagnostycznego, wyodrębniono problemy kluczowe, które wynikają z innych problemów pośrednich / przyczyn, i które mogą generować wiele odczuwalnych skutków / trudności, wspólnych dla całego środowiska społeczno-gospodarczego. Deficyty te budowane są w układzie tzw. **drzewa problemów**, czyli matrycy logicznej, uporządkowanej w układzie:

- przyczyna → problem → skutek

W ramach budowania matrycy logicznej, poza określeniem samych problemów zasadniczych, diagnozowano również, co powoduje dany problem oraz jakie negatywne efekty przynosi. Identyfikując podstawowe bariery rozwojowe i problemy dotyczące całego Partnerstwa dokonano ich grupowania na obszary tematyczne, w wymiarach gospodarczym, społecznym i środowiskowo-przestrzennym. Dokonano także analizy **związków przyczynowo-skutkowych** i wskazania problemu kluczowego, generującego najwięcej problemów, którego skutki są najszerze i najbardziej odczuwalne dla interesariuszy.

Wypracowane drzewo problemów, wraz z ich przyczynami i skutkami prezentują poniższe matryce logiczne – wyodrębnione dla kluczowych wymiarów: społecznego, gospodarczego i środowiskowo-przestrzennego oraz ogólnego.

Drzewo problemów w **wymiarze ogólnym** wypracowano jak poniżej:

Tabela 24: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar ogólny

WYMIAR OGÓLNY		
PRZYCZYNA	PROBLEM KLUCZOWY	SKUTEK
PERYFERYJNE POŁOŻENIE I NISKA JAKOŚĆ INFRASTRUKTURY, W TYM KOMUNIKACYJNEJ	WYKLUCZENIE KOMUNIKACYJNE	OGRANICZONY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY

Źródło: opracowanie własne

W wyniku przeprowadzonych prac wyodrębniono problem kluczowy, którym wskazano wykluczenie komunikacyjne. Wpływ na ten problem ma peryferyjne położenie gmin Partnerstwa i niezadowalająca jakość infrastruktury publicznej, a skutkiem tego jest niewątpliwie ograniczenie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Dzięki określeniu kluczowego problemu udało się zdefiniować trzy podstawowe problemy szczegółowe w trzech podstawowych sferach: gospodarczej, społecznej oraz środowiskowej.

Drzewo problemów w **wymiarze społecznym** jak poniżej:

Tabela 25: Matryca logiczna - drzewo problemów – wymiar społeczny

WYMIAR SPOŁECZNY		
PRZYCZYNA	PROBLEM KLUCZOWY	SKUTEK
1 niski przyrost naturalny 2 migracje do większych ośrodków 3 niewystarczający napływ nowych mieszkańców 4 starzenie się społeczeństwa	Negatywne zmiany demograficzne	1 ograniczony rozwój 2 brak zastępowalności społecznej 3 wysokie koszty usług społecznych (infrastruktura, usługi senioralne) 4 brak pracowników do sektora gospodarczego
1 niewystarczająca infrastruktura wewnętrzna (żłobki, przedszkola) 2 brak większych ośrodków miejskich (z dostępem do pełnych usług edukacyjnych i medycznych) 3 słabe skomunikowanie z ośrodkami zewnętrznymi	Brak pełnego dostępu do usług publicznych (edukacja, medycyna)	1 migracje do większych ośrodków 2 problemy zdrowotne 3 niska atrakcyjność obszaru (społeczna, gospodarcza) 4 brak stabilizacji rozwojowej
1 wyludnianie się społeczeństwa 2 niski poziom integracji i tożsamości lokalnej 3 przyczyny historyczne (PGR) 4 niski poziom wykształcenia	Niska aktywność społeczna	1 dziedziczenie biedy powodujące stały, niski poziom życia 2 ubóstwo i bezrobocie 3 niski poziom przedsiębiorczości i zaangażowania społecznego 4 niskie poczucie lokalnej tożsamości (migracje)

Źródło: opracowanie własne

Na przedstawionym wyżej schemacie można wyraźnie zaobserwować, iż jednym z głównych przyczyn **problemów społecznych** Partnerstwa są negatywne zmiany demograficzne, niska aktywność społeczna oraz niski poziom usług publicznych w tym usług medycznych, wyludnianie się miejscowości, niska dzietność mieszkańców oraz starzenie się społeczeństwa. Na taką sytuację składa się niewystarczająca infrastruktura wewnętrzna, w tym brak dostatecznych ilości miejsc w żłobkach, lub całkowity ich brak. Niewątpliwie na powstałą sytuację składają się też czynniki historyczno-gospodarcze, takie jak upadek systemu Gospodarstw Rolnych (PGR), co wpłynęło na sytuację względnej izolacji społecznej i gospodarczej tego sektora społeczeństwa. Izolację wzmacniał dodatkowo fakt, że pracę w PGR podejmowała głównie ludność napływowa. A to z kolei oznaczało, że nie mieli oni „naturalnych”, rodzinnych czy towarzyskich więzi z otaczającą PGR ludnością. Skutkiem takiej polityki Państwa przez lata stało się dziedziczenie biedy, ubóstwo i bezrobocie, a nade wszystko niski poziom przedsiębiorczości i zaangażowania społecznego oraz niskie poczucie lokalnej tożsamości.

Drzewo problemów w **wymiarze gospodarczym** jak poniżej:

Tabela 26: Matryca logiczna - drzewo problemów – wymiar gospodarczy

WYMIAR GOSPODARCZY		
PRZYCZYNA	PROBLEM KLUCZOWY	SKUTEK
1 nieprzewidywalne przyczyny: Covid, recesja, inflacja 2 niestabilne warunki prawne (zmiany prawa podatkowego) 3 brak stabilnego sektora gospodarczego w regionie 4 wysoki udział wsparcia pomocy społecznej	Niestabilne warunki prowadzenia działalności gospodarczej	1 niski poziom przedsiębiorczości 2 brak zakładania nowych przedsiębiorstw (szczególnie JDG) 3 zwiększone bezrobocie i koszty społeczne
1 znaczna ilość i długość siatki drogowej 2 położenie poza dużymi ośrodkami gospodarczymi, poza głównymi trasami komunikacyjnymi 3 brak rozwiniętej siatki połączeń alternatywnych 4 brak infrastruktury teletechnicznej oferującej pracę zdalną	Niewystarczająca infrastruktura gospodarcza - tereny inwestycyjne i siatka komunikacyjna (drogowa, kolejowa, IT)	1 brak lokowania nowych przedsiębiorstw 2 stałe migracje ludności w celach gospodarczych 3 zwiększone bezrobocie i koszty społeczne 4 niski dopływ innowacji i nowych technologii
1 brak dostępu do innowacji 2 niskie wykształcenie ludności (przedsiębiorczość) 3 niesprzyjające warunki prawne do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej	Niska dywersyfikacja rynku pracy	1 narażenie na skutki niestabilnych warunków gospodarczych 2 niski poziom stałego rozwoju gospodarczego 3 brak większych ośrodków pracy (podatnik, miejsce zatrudnienia) 4 stagnacja gospodarcza i niski poziom innowacyjnych przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne

Jednym z głównych problemów gospodarczych Partnerstwa jest niewystarczająca, wręcz słaba infrastruktura gospodarcza, w tym zły stan dróg i brak rozwiniętej siatki kolejowej. Ponadto niestabilne warunki prowadzenia działalności gospodarczej dodatkowo utrudniają rozwój regionu, co z kolei ma wpływ na niską dywersyfikację rynku pracy i jego innowacyjność.

Innowacyjność jest jedną z ważniejszych kierunków rozwoju przedsiębiorstw. Jej celem jest rozwój przedsiębiorstw poprzez pełne wykorzystanie jego obecnych zasobów i możliwości oraz otwarcie się na nowe rynki. Przyczyną obecnej sytuacji są nie tylko przewidywalne względy gospodarcze. Składa się też na to np. COVID, czy rekordowa inflacja i spowolnienie gospodarcze. Położenie geograficzne (odległość od znaczących ośrodków miejskich, a tym samym szlaków komunikacyjnych) również ma znaczący wpływ na rozwój gospodarczy, a zaobserwowane braki dobrej infrastruktury drogowej czy kolejowej sprawiają, że zainteresowanie potencjalnych inwestorów terenem Partnerstwa jest minimalne.

Wszystko to wpływa na brak większych ośrodków pracy, zwiększone bezrobocie i niski poziom stałego rozwoju gospodarczego. Całość można uzupełnić jeszcze niskim kapitałem lokalnej przedsiębiorczości, ograniczającym powstawanie oddolnych, indywidualnych przedsiębiorstw oferujących atrakcyjne warunki pracy.

Drzewo problemów w **wymiarze środowiskowo-przestrzennym** jak poniżej:

Tabela 27: Matryca logiczna - drzewo problemów – wymiar środowiskowo-przestrzenny

WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY		
PRZYCZYNA	PROBLEM KLUCZOWY	SKUTEK
1 układ przestrzenny i terytorialny Partnerstwa 2 brak rozwoju aglomeracyjnego	Brak dużego ośrodka miejskiego (centralnego)	1 niska atrakcyjność migracyjna 2 odpływ mieszkańców 3 ubożenie samorządów
1 znaczna ilość i długość siatki drogowej 2 położenie poza dużymi ośrodkami gospodarczymi, poza głównymi trasami komunikacyjnymi 3 brak rozwiniętej siatki połączeń alternatywnych (pieszo-rollerowych)	Niewystarczająca jakość infrastruktury komunikacyjnej (drogowej i pieszo-rollerowej)	1 stałe migracje ludności na zewnątrz 2 ograniczona atrakcyjność turystyczna 3 niski poziom bezpieczeństwa drogowego 4 ograniczony dostęp do usług publicznych 5 wykluczenie komunikacyjne
1 znaczny udział chronionych terenów zielonych 2 struktura właścicielska nieruchomości 3 brak alternatywnych inwestycji na terenach zielonych (wiedza, innowacje) 4 skomplikowany proces prowadzenia inwestycji 5 brak inwentaryzacji i planów 6 Kryzys klimatyczny	Ograniczenia środowiskowe	1 niska atrakcyjność gospodarcza 2 podwyższone koszty inwestycji 3 ograniczone zakresy rozwoju 4 utrata zasobów naturalnych

Źródło: opracowanie własne

Problemy środowiskowo-przestrzenne są bardzo wyraźnie zarysowane na obszarze Partnerstwa. Niewątpliwym atutem, ale również znacznym utrudnieniem i ograniczeniem, jest wysoka lesistość i liczne tereny zielone podlegające ochronie oraz ich niedostępność właścicielska. Znaczny udział terenów chronionych sprawia, iż ograniczone są możliwości rozwojowe na tych terenach. Alternatywą dla gałęzi typowo gospodarczej wydają się atuty środowiskowe oraz sieci ścieżek pieszo-rollerowych w tych obszarach, ale ich infrastruktura jest niewystarczająca lub niskiej jakości (stan). Brakuje również połączeń rowerowych między gminami, które zachęcałyby do sprawnej komunikacji, ale także poznawania walorów przyrodniczych i krajobrazowych Partnerstwa.

Również skutkiem dużej ilości obszarów chronionych oraz brakiem silnych ośrodków miejskich jest niewielka ilość terenów inwestycyjnych oferowanych przez samorządy. To wszystko sprawia, że Partnerstwo jest mniej atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów i przedsiębiorców. Dodatkowo znaczna ilość i długość dróg powoduje, że koszty ich utrzymania są bardzo wysokie i przekraczają możliwości samorządów, przez co ich jakość jest niezadowalająca.

Coraz bardziej widocznym problemem staje się wykluczenie komunikacyjne. Grupami, które najbardziej cierpią z powodu nieistniejącej lub źle zorganizowanej komunikacji są młodzież i osoby starsze (osoby niemobilne). Problem swobodnego przemieszczania się np. do szkoły lub do ośrodków zdrowia, dotyka w znacznej mierze obszarów wiejskich Partnerstwa, niekiedy oddalonych o dziesiątki kilometrów od najbliższego ośrodka miejskiego.

Dzięki temu procesowi możliwa była **identyfikacja zasadniczych problemów** dotyczących Partnerstwa i **selekcja problemów kluczowych, mapowanie powiązań logicznych** problemów z ich **przyczynami i skutkami**. Konsekwencją tej logicznej, uporządkowanej matrycy jest możliwość generowania **kierunkowych obszarów interwencji**, określenia celów strategicznych oraz konkretnych działań do podejmowania, mających niwelować wskazane deficyty przy wykorzystaniu posiadanych zasobów i produktów.

4.3. Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)

Analizowanie tego, co może lub powinno stać się w przyszłości, wymaga szczegółowej wiedzy na temat tego, co się dzieje dziś, w związku z tym niezbędne jest do tego przeprowadzenie diagnozy z perspektywy całego obszaru. Najpopularniejszą i najprostszą techniką przeprowadzenia analizy strategicznej jest analiza SWOT. Jest to badanie silnych i słabych stron organizacji (czynniki wewnętrzne) oraz szans i zagrożeń pojawiających się przed nią (czynniki zewnętrzne). Wykonując podstawową analizę SWOT otrzymujemy zestawienie czterech kategorii:

- listę **silnych i słabych stron** organizacji
- listę **szans i zagrożeń**, jakie istnieją lub mogą pojawić się w otoczeniu

Listy te są ograniczone, zawierają zazwyczaj po kilka najważniejszych i dobrze zdefiniowanych silnych stron i słabości oraz szans i zagrożeń. Umożliwia to koncentrację na tym, co dla jednostki ma najważniejsze znaczenie (i rezygnację z czynników mniej istotnych). Takie świadome i ograniczone pole widzenia ma

charakter decyzji strategicznych. Wykonując szczegółową analizę Partnerstwa dokonano dodatkowego podziału czynników wewnętrznych i zewnętrznych na cztery podstawowe wymiary:

- społeczny
- gospodarczy
- środowiskowo-przestrzenny
- ogólny (podsumowujący)

Podział analizy na obszary pozwala na szczegółowe przebadanie najważniejszych czynników mających wpływ na rozwój badanego partnerstwa.

Tabela 28: Zestawienie mocnych i słabych stron Partnerstwa

WYMIAR	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
SPOŁECZNY	Duży potencjał ludzki, w tym aktywność seniorów	Negatywne zmiany demograficzne (migracje, starzenie społeczeństwa)
	Różnorodność kulturowa	Brak pełnego dostępu do usług publicznych (edu., med., mieszk.)
	Lokalni wytwórcy i liderzy	Niewystarczająca integracja i aktywność społeczna
	Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców	Problemy zdrowotne i uzależnienia
GOSPODARCZY	Przedsiębiorstwa lokalne (usługi i produkty lokalne)	Niestabilne warunki prowadzenia działalności gospodarczej
	Infrastruktura turystyczna z bazą noclegową	Niewystarczająca jakość infrastruktury komunikacyjnej
	Rozwijające się przetwórstwo rolno-spożywcze	Niska dywersyfikacja rynku pracy
	Potencjał inwestycyjny, w tym OZE	Nieatrakcyjne miejsca pracy i zarobki
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	Wysokiej jakości środowisko naturalne	Brak dużego ośrodka miejskiego
	Liczne i zróżnicowane akweny wodne	Niewystarczająca jakość infrastruktury komunikacyjnej
	Liczne tereny zielone, w tym lasy	Ograniczenia środowiskowe
	Położenie geograficzne poza dużymi ośrodkami	Niski udział eko-procesów związanych z recyklingiem, obiegiem wody itd.
OGÓLNY	Wysokiej jakości środowisko naturalne	Niewystarczająca jakość infrastruktury komunikacyjnej
	Duży potencjał ludzki, w tym aktywność seniorów	Brak pełnego dostępu do usług publicznych (edu., med., mieszk.)
	Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców	Niewystarczająca integracja i aktywność społeczna
	Potencjał inwestycyjny, w tym pod OZE (przestrzeń)	Niska dywersyfikacja rynku pracy

Źródło: opracowanie własne

Do **mocnych stron** w obszarze społecznym zalicza się zasoby ludzkie, możliwości i chęć działania oraz zaangażowanie w życie społeczne, szczególnie osób znajdujących się w wieku emerytalnym. Ceniony przez mieszkańców jest wysoki poziom bezpieczeństwa, różnorodność kulturowa, która przynosi wiele ciekawych doświadczeń, pomysłów i punktów widzenia oraz lokalni wytwórcy i liderzy, którzy są kojarzeni tylko z tym regionem. W obszarze gospodarczym znaczące są przedsiębiorstwa lokalne i wytwarzane przez nich produkty i usługi, rozwijające się tutaj przetwórstwo rolno-spożywcze oraz wstępnie zrealizowana infrastruktura turystyczna z bazą noclegową. Szczególnie ważne dla regionu są tereny inwestycyjne umożliwiające rozwój odnawialnych źródeł energii korzystających z wiatru, słońca czy produkowanej biomasy. Wysokiej jakości środowisko naturalne z licznymi akwenami wodnymi, rzekami, terenami zielonymi, w szczególności wysoka lesistość, zróżnicowany krajobraz w połączeniu z położeniem z dala od aglomeracji miejskich stanowi silną stronę z punktu widzenia środowiskowego. Nie w pełni wykorzystane zasoby w każdej dziedzinie są bardzo mocną stroną, ponieważ stwarza to możliwości ich dalszego rozwoju.

Na badanym obszarze jako **słabe strony** oceniane są problemy demograficzne, w tym starzenie zamieszkującej ludności, które w przyszłości może spowodować brak rąk do pracy (zastępowalność), a nawet wyludnienie się obszaru. Zauważalny jest też niski poziom integracji i przywiązania społecznego, z uwagi na brak aktywności i duże potrzeby w tym zakresie. Występują tutaj problemy zdrowotne i uzależnienia, na które negatywnie wpływa słaby dostęp do usług medycznych. Ze względu na rozproszenie miejscowości i praktyczny brak komunikacji publicznej połączony z niską jakością sieci drogowej mieszkańcy mają ograniczony dostęp do ogólnie rozumianych usług publicznych. Niestabilne warunki prowadzenia działalności gospodarczej i istniejąca infrastruktura nie sprzyjają działaniom inwestycyjnym w gospodarce. W związku z tym, że gospodarka jest mało innowacyjna, rozwija się tutaj mało dziedzin działalności, a to w połączeniu z niskimi wynagrodzeniami sprzyja emigracji ekonomicznej ludności. Występujące formy ochrony przyrody oraz struktura właścicielska terenów zielonych negatywnie wpływają na możliwości rozwoju przemysłu. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców w połączeniu z złym stanem infrastruktury komunalnej kontynuuje dalszą degradację środowiska.

Na **poziomie ogólnym** kluczowe **mocne strony** to wysoka jakość środowiska naturalnego, duży, ale niewykorzystany potencjał ludzki i inwestycyjny i poczucie bezpieczeństwa. **Słabościami** są niska jakość infrastruktury komunikacyjnej, edukacyjnej, mieszkaniowej i medycznej, niski poziom integracji społecznej oraz brak zróżnicowania gospodarczego i niska innowacyjność.

Przeprowadzone analizy wykazały kilka kluczowych obszarów **szans i zagrożeń** (czynniki zewnętrzne) Partnerstwa według poniższego podsumowania:

Tabela 29: Zestawienie szans i zagrożeń Partnerstwa

WYMIAR	SZANSE	ZAGROŻENIA
SPOŁECZNY	Rozwój w oparciu o różnorodność kulturową	Utrzymujące się negatywne zmiany demograficzne
	Rozwój ekonomii społecznej	Demotywuująca polityka socjalna
	Rozwój w oparciu o lokalnych liderów	Niski poziom integracji społecznej
GOSPODARCZY	Rozwój sektora jednosobowych działalności gospodarczych, w szczególności lokalnych wytwórców (eko-trendy)	Zmiany prawne ograniczające wpływy z lokalnej gospodarki
	Rozwój w oparciu o nowe inwestycje (tereny inwestycyjne)	Brak atrakcyjnych terenów inwestycyjnych
	Rozwój sektora OZE	Utrzymujące się niestabilne warunki prowadzenia działalności gospodarczej
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	Potencjał wykorzystania wysokiej jakości środowiska	Negatywne zmiany klimatyczne
	Rozwój w oparciu o trendy slow-life	Katastrofy ekologiczne
	Wykorzystanie zasobów naturalnych dla energetyki (OZE)	Trudny proces inwestycyjny (obszary chronione, własność nieruchomości)
OGÓLNY	Potencjał wykorzystania wysokiej jakości środowiska	Wykluczenie komunikacyjne
	Utrzymujące się trendy slow-life	Brak zewnętrznego finansowania
	Inwestycje w oparciu o finansowanie zewnętrzne	Niesprzyjające warunki do prowadzenia rozwoju (społecznego i gospodarczego)

Źródło: opracowanie własne

Występująca na tym obszarze różnorodność kulturowa będąca efektem historycznego napływu ludności z różnych stron Europy, stwarza możliwość skorzystania z doświadczenia i kultury, i stanowi jedną z **szans** Partnerstwa. Rozwój ekonomii społecznej w skali makro oraz aktywność lokalnych liderów dają szanse na rozwój w obszarze społecznym. Chęć zakładania jednoosobowych działalności gospodarczych, szczególnie w obszarze ekologicznym, daje możliwość spełniania się w pracy i osiągania dochodowości na wyższym poziomie niż będąc na etacie. Niewykorzystane tereny inwestycyjne umożliwiają ściąganie potencjalnych inwestorów szczególnie inwestujących w odnawialne źródła energii. Potencjał środowiska naturalnego jest zachętą do dla osób, które chciałby się rozwijać w oparciu o trendy slow-life.

Utrzymujące się w negatywne zmiany demograficzne i demotywująca polityka socjalna państwa w połączeniu niskim poziomem integracji społecznej stanowią **zagrożenia** dla rozwoju społecznego. Wysoka inflacja, liczne zmiany w obowiązujących przepisach gospodarczych, są czynnikami destabilizującymi gospodarkę. Istniejące w regionie mało atrakcyjne tereny inwestycyjne nie zachęcają do inwestycji z uwagi na liczne obwarowania i kosztowny proces inwestowania. Pojawiające się coraz częściej katastrofy ekologiczne, które są powodowane przez postępujące zmiany klimatyczne powodują zagrożenie dla jakości środowiska naturalnego.

Na **poziomie ogólnym** kluczowe **szanse** to potencjał środowiska naturalnego, globalne trendy zrównoważonego rozwoju i ekologii w duchu slow-life. **Zagrożeniami** są natomiast wykluczenie komunikacyjne, wysysające mieszkańców na zewnątrz w celach życiowych i zawodowych oraz niestabilne warunki do prowadzenia rozwoju społecznego i gospodarczego.

Przedstawiona powyżej analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń jest syntezą poszczególnych obszarów życia społeczno-gospodarczo-środowiskowego Partnerstwa. Powyższy zbiór informacji jest wypadkową wiedzy o stanie i zasadniczych potrzebach poszczególnych gmin.

Opisywane partnerstwo ma wysoki potencjał i atrakcyjność turystyczną. Liczne rzeki i jeziora, czyste środowisko naturalne oraz bogate zasoby runa leśnego sprawiają, że jest to region atrakcyjny turystycznie. Daje to podstawę do oparcia rozwoju gospodarczego tego obszaru o turystykę wiejską, agroturystykę i turystykę zdrowotną, ale także wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii i niewolnionego kapitału ludzkiego i jego zróżnicowania.

4.4. Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa

Kluczowe (strategiczne) potrzeby rozwojowe to sposób (działanie, kierunek, coś co trzeba zrobić) wpływu kluczowych czynników rozwoju na pozytywną zmianę innych czynników SWOT, tzn. to w jaki sposób osłabiają one zagrożenia i/lub wykorzystują szanse i/lub wzmocnią silne strony i/lub ograniczą słabe strony.

Przeprowadzone kluczowe badania i analizy oraz warsztaty problemowe, potwierdziły, że **brak odpowiednich kierunków rozwoju oraz wykorzystania dostępnych zasobów przyrodniczych i ludzkich**, ma znaczny wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą Partnerstwa.

Podsumowując całościowo proces diagnostyczny wypracowano kilka **zasadniczych potrzeb kierunkowych Partnerstwa** – z punktu widzenia społecznego, gospodarczego i środowiskowo-przestrzennego, które na tym etapie przenikają się i nie są ściśle przypisane do wymiaru – wpływają na większy aspekt życia społeczno-gospodarczego.

Tabela 30: Matryca kluczowych potrzeb Partnerstwa

MATRYCA POTRZEB	
1	Wspólne inicjatywy w obszarze usług publicznych (edukacyjnych, medycznych, komunikacyjnych, mieszkaniowych, itd.)
2	Aktywizacja społeczności lokalnej
3	Rozwój infrastruktury lokalnej kultury i edukacji
4	Wymiana doświadczeń w obszarze usług publicznych i prywatnych (sieciowanie)
5	Rozwój infrastruktury drogowej
6	Rozwój infrastruktury pieszo-rowerowej
7	Rozwój alternatywnych środków komunikacji wewnętrznej
8	Rozwój inwestycji OZE
9	Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej
10	Wspólne inicjatywy usług turystycznych (promocja, marka, produkty turystyczne)

Źródło: opracowanie własne

Ujawnia się potrzeba podejmowania **wspólnych inicjatyw** w obszarze usług publicznych różnego typu – od **edukacyjnych**, przez **medyczne, komunikacyjne** czy **mieszkaniowe** – od prostych, nieskomplikowanych inicjatyw, po złożone wieloaspektowe zadania. Inicjatywy te powinny być na **doświadczeniach** (dobrych praktykach) zewnętrznych, jak i wewnętrznych, których w samorządach Partnerstwa nie brakuje i można je implementować na pozostałych obszarach lub ponadlokalnie. Dotyczy to również usług na styku publicznym i prywatnym – realizowania zadań dla mieszkańców w zakresie **transportu, turystyki, mieszkalnictwa** czy **OZE** – co wymaga odpowiednich Partnerów i zbudowanego klimatu, relacji i wzajemnego zaufania.

Konieczne potrzeby dotyczą również **aktywizacji lokalnej społeczności** – często zróżnicowanej w zakresie pochodzenia – zarówno historycznie (różne narodowości i kultury), jak i współcześnie (mieszanie się ludności napływowej i miejscowej).

Konieczne jest podejmowanie nie tylko **inicjatyw infrastrukturalnych** w obszarze lokalnej kultury i edukacji, ale również przygotowanie odpowiedniej, celowanej i **dostosowanej oferty** wynikającej z potrzeb użytkowników. Ma to szczególne znaczenie w kontekście z jednej strony **dużego potencjału społecznego** i lokalnych talentów, a z drugiej zamknięcia społecznego w ostatnich latach wywołanego pandemią Covid i jego konsekwencji.

Bardzo ważnym aspektem są **potrzeby komunikacyjne** o szerokim spektrum – zarówno w zakresie **infrastruktury drogowej** (o niskim poziomie jakości i niekompletnej siatce), ale także alternatywnych inicjatyw dotyczących **zrównoważonej mobilności** – rozwoju sieci ścieżek pieszo-rowerowych, zarówno w kontekście czysto komunikacyjnym, ale również w kontekście turystycznym, szczególnie z przeznaczeniem wewnętrznym – dla mieszkańców. Oprócz inwestycji w ścieżki pieszo-rowerowe istnieje potrzeba rozwoju również innych, alternatywnych sposobów przemieszczania się – na przykład transportu zamawianego czy wewnętrznych linii komunikacyjnych o charakterze ponadlokalnym. Lepsza **dostępność komunikacyjna stanowi kluczowy czynnik** rozwoju całego Partnerstwa – wpływa na wszystkie obszary życia społeczno-gospodarczego.

Potrzeba rozwoju **sektora turystycznego**, to nie wyłącznie sieć ścieżek, ale również infrastruktury towarzyszącej – punktów o dużym potencjale turystycznym, rekreacyjnym czy sportowym, kompleksowej **oferty usług turystycznych** oraz szeroko rozumianej **marki turystycznej**, w tym produktów lokalnych i ich promocji – stanowiących podstawy budowania **przemysłu czasu wolnego** i korzystania z jego pozytywnego oddziaływania i korzyści pośrednich i bezpośrednich.

Potwierdza się, że wykorzystanie istniejącego już potencjału oraz wspólny rozwój obranego kierunku przyniesie większą korzyść dla całego obszaru Partnerstwa niż działania indywidualne. **Partnerstwo jest obszarem o dużym potencjale i określonych wyzwaniach**, co potwierdza niniejszy raport. Obraz ten jest podstawą do budowania strategii, która ma przyczynić się do poprawy warunków i jakości życia mieszkańców obszaru Partnerstwa.

Wypracowana analiza diagnostyczna stanowi **podstawę do kierunkowania rozwoju strategicznego** – określenia wyjściowej wizji i celów strategicznych, a w konsekwencji przygotowania odpowiednich inwestycji i działań do podjęcia w celu ich realizacji.

5. Wykazy i spisy

Spis rysunków

Rysunek 1: Położenie Partnerstwa.....	18
Rysunek 2: Charakterystyka obszarów problemowych	23
Rysunek 3: Wymiar terytorialny polityki regionalnej.....	25
Rysunek 4: Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa.....	27
Rysunek 5: Ogólny wskaźnik rozwoju na tle kraju (2020).....	28
Rysunek 6: Wskaźniki ogólne – wykres kolumnowy	29
Rysunek 7: Społeczny wskaźnik rozwoju Partnerstwa	31
Rysunek 8: Wskaźnik rozwoju partnerstwa – społeczny (2020)	32
Rysunek 9: Wymiar społeczny – wykres kolumnowy.....	33
Rysunek 10: Prognoza demograficzna dla roku 2030	35
Rysunek 11: Gęstość zaludnienia	36
Rysunek 12: Wskaźniki demograficzne	38
Rysunek 13: Wydatki na kulturę fizyczną i sport oraz kulturę i dziedzictwo narodowe.....	41
Rysunek 14: Gospodarczy wskaźnik rozwoju Partnerstwa	46
Rysunek 15: Wskaźnik rozwoju partnerstwa – gospodarczy (2020).....	47
Rysunek 16: Wymiar gospodarczy – wykres kolumnowy	48
Rysunek 17: Relacja nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących	55
Rysunek 18: Relacja kwoty zadłużenia do dochodów.....	56
Rysunek 19: Środowiskowo-przestrzenny wskaźnik rozwoju Partnerstwa	57
Rysunek 20: Wskaźnik rozwoju partnerstwa – środowiskowo-przestrzenny (2020)	58
Rysunek 21: Wymiar środowiskowo-przestrzenny – wykres kolumnowy.....	59
Rysunek 22: Formy ochrony przyrody.....	61
Rysunek 23: Klasy pokrycia terenu.....	62
Rysunek 24: Wskaźnik rozwoju funkcji turystycznej (2019)	66

Rysunek 25: Wskaźnik dostępności komunikacyjnej wewnętrznej i zewnętrznej.....	67
Rysunek 26: Obszar Partnerstwa na tle planu budowy dróg krajowych	68
Rysunek 27: Czas dojazdu do miast powiatowych.....	69
Rysunek 28: Czas dojazdu do miast na terenie Partnerstwa	71
Rysunek 29: Poziom kompetencji wewnętrznych.....	74
Rysunek 30: Poziom zaangażowania Partnerów.....	76

Spis tabel

Tabela 1: Podstawowe dane liczbowe dotyczące gmin	19
Tabela 2: Charakterystyka Partnerstwa	20
Tabela 3: Typologia gmin	22
Tabela 4: Wskaźniki ogólne – obszary.....	29
Tabela 5: Wymiar społeczny – obszary	33
Tabela 6: Saldo migracji ogółem na 1000 ludności w gminach Partnerstwa.....	37
Tabela 7: Przyrost naturalny	37
Tabela 8: Dostępność usług edukacyjnych – żłobki i przedszkola	39
Tabela 9: Dostępność usług edukacyjnych – szkoły podstawowe i średnie	40
Tabela 10: Dostępność usług zdrowotnych	41
Tabela 11: Dostępność zasobów mieszkaniowych	42
Tabela 12: Aktywność mieszkańców	43
Tabela 13: Wskaźniki przestępstw na terenie Partnerstwa (2020)	44
Tabela 14: Wypadki drogowe (2020)	45
Tabela 15: Wymiar gospodarczy – obszary	48
Tabela 16: Wskaźniki wynagrodzenia	50
Tabela 17: Wskaźniki w obszarze bezrobocia	51
Tabela 18: Podmioty REGON.....	52
Tabela 19: Dochody Partnerstwa z wpływów podatkowych	53
Tabela 20: Obciążenia społeczne	54
Tabela 21: Wymiar środowiskowo-przestrzenny – obszary	59

Tabela 22: Kluczowe zasoby Partnerstwa	87
Tabela 23: Kluczowe produkty Partnerstwa	87
Tabela 24: Matryca logiczna – drzewo problemów – wymiar ogólny	89
Tabela 25: Matryca logiczna - drzewo problemów – wymiar społeczny	90
Tabela 26: Matryca logiczna - drzewo problemów – wymiar gospodarczy.....	91
Tabela 27: Matryca logiczna - drzewo problemów – wymiar środowiskowo-przestrzenny ...	92
Tabela 28: Zestawienie mocnych i słabych stron Partnerstwa	94
Tabela 29: Zestawienie szans i zagrożeń Partnerstwa	96
Tabela 30: Matryca kluczowych potrzeb Partnerstwa.....	98

Spis załączników

Załącznik nr 1: Raport z badania opinii mieszkańców gmin obszaru Partnerstwa

Załącznik nr 2: Raport z badani opinii lokalnych liderów (VIP)

Załącznik nr 3: Raport z badania opinii oraz planów życiowych młodzieży

Załącznik nr 4: Zbiorcze podsumowanie ankiety dotyczącej warunków rozwoju przedsiębiorczości

Załącznik nr 5: Zbiorcze podsumowanie ankiety potencjału instytucjonalnego

